

Листопад 1931

ПЕТРО АНАРКУСІВ

Виходить два рази в місяці, кожного 1-го і 15-го.

Перемога Весни.

Ген за гори, ген за моря
Зима Весну прогонила:
— Вже Весну на все поборю,
Всюди буде моя сила!

У глибокий сон запала
Там Весна — аж у віконце
Зазирає вже помалу
Тепле, тепле, Боже сонце:

— Гей, збудись, Весно-царице!
Час з Зимою йти до бою,
Все на бої готується,
Все готове йти з тобою!

Протирає Весна очі —
Аж стоїть уже у лавах
Те проміннячко охоче
Тепле, яснеє і жваве.

Дала знак лиш булавою:
— Жваво військо все на діло!
І рушає враз до бою
Те Промінне військо сміло.

Шле Зима йому напроти
І Морози й Вихри люті —
Тяжко їх буде збороти
В них твердині ледом куті.

Та проміння не зважає,
Бе в ціпкі зими твердині —
Вже вільні річки, ручаї,
Зелень ясна на долині.

Забреніли пестрі цвіти,
Вже пташки летять з віраю,
І Весна горою, діти,
Соромно Зима тікає.

Все на радощах, щасливе,
Все співає, все радіє —
Бо Весна рясна на ниви
Сіє золоті надії.

Я. Вільшенко.

Великий Дух України.

(З нагоди 300-ліття народин гетьмана Івана Мазепи, 20. III. 1632 — 20. III. 1932).

— З вашого Івасика, вельможний пане, буде колись великий муж. Він розумник і до книжок падкий дуже — говорив новий домашній учитель Семен Кульчицький до пана Степана Мазепи.

— Це мене дуже тішить — відповів пан Степан. — Дай то, Боже, щоб із нього були люди. Я, пане добродію, тее, не пожалую видатків на його освіту. Тільки не забувайте, пане Семене, що він і козак, тай треба йому й лицарський „куншт“ знати.

— І до цього не треба його заохочувати. Він уже тепер орудує шаблею, як Запорожець — хвалив малого Івасика учитель.

— Ну, то й гарно! — відповів пан Степан.

Дім панів Мазепів був славний на всю Білоцерківщину, а то й далше й багатством і трудящістю, а ще більше замилюванням у науках. Пан Степан мав у себе чималу книгозбірню рукописних і друкованих книг навіть у латинській та грецькій мові. І радо в вільних хвилинах зачитувався в них.

Тож не диво, що й малий Івась був падкий до книжок.

— Родом кури чубаті! — каже було нераз мати. — Івасик такий „книг-гриз“, як і ти!

— А вжеж, яблуко не далеко відкотиться від яблуні — сміється добродушно пан Степан.

Івасеві щойно дванацятий рік, а вже латинські книжки плавно читає й пише по латині без похибок. Ось у минулому році на третій день Різдвяних свят, на св. Степана, сам уложив, з нагоди батькових імянин, бажання по латині й то віршом.

— І я краще не написав би! — похвалив його пан Кульчицький.

А як плавно виголосив Івасик ці бажання перед батьком!

Батько аж прослезився на radoшах, коли довідався від пана Кульчицького, що це Івасик сам уложив ті стрічки.

— Поет буде з нього! — сказав.

— Не буде, а вже є! — поправив пан Кульчицький. — Та він не тільки поет, він і розумний і розважний та обережний. Коли має щось важне сказати, то добре надумається заки скаже.

— Це мене дуже, дуже тішить — говорив пан Степан. — Знак, що в життю він не пропаде, а вибеться на передове місце.

Пильно вчився малий Івась. Батько не жалував видатків на синову освіту. Як скін-

чив він школи в краю, післав пан Степан сина за границю, щоб там завершив науки в славних високих школах.

А як повернувся син із заграниці, каже йому пан Степан:

— Ще пішлю тебе в одну академію, Івасю.

— В яку, батьку? — спитався Івась зачудовано.

— В нашу рідну, сину, на Запоріжжа, на Січ! — відповів батько.

Зрадив Івась:

— Дякую вам, батечку! Я саме хотів вас про це просити.

І поїхав Івась на Січ. Та не побув там і року, як вибухла війна гетьмана Богдана Хмельницького з Польщею. І все Запоріжжа рушило з гетьманом на Україну.

Хоч молоденький ще був Іван Мазепа, то визначився не в одній битві. Звернув на нього увагу й сам пан гетьман.

По нещасливій битві під Берестечком велися переговори в Білій Церкві. В домі Мазепів мав квартиру один член польського посольства. Він радив п. Степанови, щоб віддав сина на королівський двір. П. Степан радився гетьмана, а гетьман Хмельницький на це:

— Пішли його, пане Степане, пішли! Він розумний і там багато навчиться, пізнає світ, досвіду набере.

І так опинився Іван у Кракові, на королівському дворі Івана Казимира. Та небаром помер його батько й він повернувся в рідну хату. Часи були бурливі. Йшли зміни за змінами. Ось Іван уже біля Дорошенка, близький довірений того „Сонечка Руїни“. Та тут нещастя. Післав Мазепу гетьман Дорошенко в посольстві до кримського хана. В дорозі переловили його козаки лівобічного гетьмана Самійловича. Сподобав собі Самійлович меткого й освіченого козака тай зробив його канцеляристом генеральної канцелярії.

Аж прийшов 1687 рік. Івана Мазепу вибрала старшинна рада гетьманом лівобічної України.

Задумався по виборі новий гетьман:

— Важкий я уряд узяв на свої плечі. Московські царі хочуть знищити Україну, її вольності, завести такий лад як у Московщині, вільне козацтво замінити в царських холопів. Та нема тепер способу виступити проти цього, а нема тому, бо нема згоди в народі, нема згоди ще від Жовтої Води. І тому

Україна роздерта на дві частини й тому Московщина може тут робити, що їй подобається. Треба мені хитрувати, бути покищо вірним цареві, а тимчасом скріплювати свої сили. Так і робив. Скріплював свою державу в першу чергу культурно; заводив школи, будував церкви й монастирі, військо влаштовував по новітньому. А перед царем виступав, як найвірніший підданиць. Ждав нагоди, коли можна буде виступити в обороні вольностей України.

Діждався на старість. Молодий шведський король Карло XII. почав війну з царем Петром.

— Треба використати нагоду — подумав старий гетьман. — Гей, коби то всі на Україні станули одностайні зі мною! Виступив би я тоді явно й отверто. А так треба підіждати як поведеться Шведам.

А старшина разураз йому дораджує:

— Час уже нам злучитися зі Шведами!

Та старий гетьман свою думку думає, а старшині каже:

— Ще, панове старшино, годі!

Аж іде вістка:

— Карло йде на Україну!

— Ой, лишенько, — думає гетьман — все моє військо тепер у Московщині! За скоро йде Карло туди.

Та дарма, молодий король не дався переконати. Потребував харчів для війська й паші для коней.

— А деж найду харчі й пашу, як не на багатій Україні?! — говорив Карло XII.

І мусів гетьман із невеличким військом перейти до Шведів. Добре, що хоч Запоріжжя під проводом кошового Костя Гордієнка-Головка стануло по боці гетьмана.

Підписано умову зі Шведами: „Україна обох сторін Дніпра з військом запорозьким і всім народом українським має бути вічними часами свободна від всякого чужого володіння“.

Та цар Петро рушив із усіма силами на Україну. Зрадою дістав Батурин, гетьманську столицю та збурих її. А потім прийшла Полтава. Пам'ятний рік 1709.

Переважаючими силами побив Петро знеможені невеликі сили Карла й гетьмана Мазепи.

І оба мусять утікати в Туреччину. Не видержав старий гетьман на чужині. Труди й журба звалили його в постіль. Смерть надходить.

Лежить старий гетьман, а думками все на Україні.

— Україно, мати моя, чи по вік уже тобі пропадати в московській неволі? Чи на марно пішло моє діло?

І бачить він, наче стоїть хтось біля нього. Пізнає: це його покійна ненечка Магдалина, дух її. Вона ніжно гладить синове лице й говорить тихо, тихо шепоче:

— Ні, сину, не на марно! Багато, багато горя доведеться зазнати Україні. Довго, може століття цілі буде ще Вона терпіти, та за ці знущання не мине кара катів України, московських царів. І прийде час, що вся Україна послухає твого зазиву і всі разом

„Візьмуться за руки,

Не допустять гіркої муки

Матці своїй більш терпіти“.

І усміхнувся старий гетьман і спокійний уже заплющив очі на вічний сон...

Антін Лотоцький.

Микола Погідний.

Казка про гордого боярина Марка Путятича.

(Продовження).

III.

Спить боярин Марко камінним сном, а вірний дружинник Судиславич журиться. Темна нічка вже давно покрила Дністрові плеса. Та боярівні не сплять, а плачуть. Вони вже знали, що таке затіває їх батько. Мало цього, що боярин нагнав послів Русичів хоробрих; сумують і плачуть молоденькі боярівні, що їх батько хоче рідну землю покидати, що хоче зрадником стати.

Знав старенький Судиславич, що свій до

свого тягне. Знав, що зрадлива Половчанка подопче його лицарство. Та не знав старенький цього, щоби міг боярин Марко відважитись рідну землю покидати. Та тепер уже повірив навіть в це.

Всі четверо оплакували цей поганій вчинок бояринової зради. Потішає старенький Судиславич як може, та сльози діточі ллються. Хлипання переривало тишину ночі, аж доки не прийшла втома й не замкнула їх стомлені вогкі повіки.

Тепер лишився Судиславич сам. Та чи йти у свою світлицю на відпочинок? Ні! Жура не дає спокою. Не може старенький дружинник спати. Заскрипіли тайні двері замку. Дрожача старенька рука дружинника пхнула їх наперед. Крадькома висунувся він зпоза мурів і пішов вздовж берегів Дністра.

Блукає старенький Судиславич і долю проклинає, що на старість буде мусів рідну землю покидати і йти з боярином в степи половецькі на ганьбу Русичів хоробрих. Думає вірний дружинник — лихої долі не минути, судьби страшної не збагнути. Нічо не помогли щирі ради гордому бояринові. Дарма! Утомлений дружинник сів на камени і сумно глядів на Дністер широкий.

Та тут негайно перейшла дрож по його тілі. Глянув кругом себе, дивиться, а це тріпоче крильцями над ним якась чорна птиця і світить злісно очима, немов каганцями.

Він кидається нечаяно, хоче вдарити палицею, а це став нагло перед ним величезний дідуган зі страшенно довгими вусами і сміється так страшно, що аж Дністрові філи підносяться.

— Здоров був, старий Судиславичу! — горлає на весь голос. — Спасибіг за добрий поцілунок! Хе! хе! хе! Ти чого сумуєш? — питає.

Судиславич наче збудився зі сну, лицарська кров в ньому заграла.

— А ти хто такий, юродивий сину? Звідкіль взявся під цю темну ніч?

— Хибаж не знаєш? — відповідає вусатий кремезний дідуган. — Я вовкулака, харцязяка; шкоду людям чиню, нікого не помину, а твого пана боярина, певно ні!

— А щож ти хочеш від мого пана? — питає Судиславич.

— Крови хочу! — заревів дідуган. — Крови зрадника, щоби всіх своїх вовків нею напоїти.

На ці слова вірне серце дружинника стрепенулось. Забув про ганебні вчинки боярина. — Ратуй його, хай марно не гине! — шепотіло щось у старечі вуха.

— Ніколи Русь-Україна не дарує проклятим зрадникам! Смерть буде зрадникам! Прокляття вічне! — І почав дідуган сердито торгати свої вуса.

— Так, правда! — відповідає покійно Судиславич. — Нема більшого гріха як зрада. Вже не прошу тебе помилування для нього, хай покутує за свої гріхи, як зможе покутувати. Та ратуй невинні діти перед погибеллю. Хай прокляття з батька не спаде на його діти. Вони-ж невинні!

Та тут старий дідуган перестав сердитися, пустив з пальців довжезний вус і усміхнувся.

— Правду кажеш, старенький Судиславичу. Помилую! Хоч будуть незабаром мертвими, остануться живі. Ось возьми оце золоте яблочко і дай кожному з них одну третину. Як зість кожде свою пайку, тоді не бійся!

— А тепер іди собі геть від мене, Судиславичу! — І зареготався дико старий дідуган. Перемінився

у ворона і полетів на замкову башту. Та Судиславичеві наче спав з грудий важкий камінь. Вже не журився. Вже був спокійний, вертаючи до замку.

IV.

Вже сонічко ясне сходило, як старенький Судиславич увійшов тайним льохом до замку. Держав золоте яблочко в долонях. Чувся щасливий, що уратував молоденькі боярівні від смерти. Та однак думав Судиславич: що це має значити — хоч будуть мертвими, остануться живі? Ці загадочні слова переслідували Судиславича і він ніяк не міг собі цього пояснити. Так увійшов він на замок, де застав уже великий рух.

Половці вчили коні, всякого добра набирали у скіряні міхи. Брязкіт збрुї гомонів по замковім подвірю. Крики й верески диких Половців були такі пронизливі, що аж лящило у вухах. А гордий боярин Марко лише ходить та наглядає.

Бідний Судиславич перейшов незаметно попри боярина і побіг відвідати свої улюблені дівчатка.

Задрожало серце дружинника, коли побачив тих сиріток-безбатченків. Всі троє збилися разом і плакали. Лилися діточі невинні сльози і капали обильно на долівку, а Судиславич укліяк біля них і потішав їх.

Та коли витягнув золоте яблочко і показав його, усміхнулися радісно дівчатка. Заграли вогники в очах. Кожде собі хотіли його взяти. А Судиславич розтяв золоте яблочко на три рівні частини і подав кожній належну пайку. Дівчатка зіли, а старий дружинник дивився на них і тремтів. Боявся, щоби старий дідуган не ошукав його. Але нічого злого не видно було по них, навпаки — наче повеселішали. Вони оточили старенького дружинника своїми рученятами, та почали щиро дякувати йому за такий цінний дарунок.

Забули про свою журу. Самі не знали, що з ними сталося. Такі були веселі і раді старенькому Судиславичови.

А він лише глядить і тремтить на цілому тілі. Сам не знає, що сталося. Слухайте доні! — каже — чи ви знаєте, що ваш батько хоче покидати з Половчанкою землю українську і вас хоче забрати зі собою?

— Ніколи цього не буде. — заспівали в одну пісню дочки боярина. — Радше вмиremo, як маємо покинути свою Батьківщину. Ніхто нас не примусить до цього — ні батько, ні мати! Ми кохаємо свою Україну, кохаємо Русичів хоробрих, а поганого Половчина ненавидимо.

— Так і має бути! — відповів урадований Судиславич. — Не кидайте своєї рідної землі! Бог за вас, дітоньки, не забуде!

Він вам винагородить всяку кривду удіану задля неї.

Цими словами потішував дітей старенький дружинник і відійшов. Пішов подивитися, що там гордий боярин Марко Путятич затіває.

(Дальше буде).

Китайська школа.

Китай — се велика країна, що лежить далеко від нас на Сході. Там тепер лютує страшна війна. В китайських школах навчають дітей, побіч різних інших наук, як орється земля, як належить сіяти і як збирати збіжжя. А щоби діти добре зрозуміли ті пояснення, то учителі показують їм наглядно, як те все робиться. На образку бачимо таку наглядну „науку орання“. Серед круга шкільних дітей представляє один хлопчик „коня“, а другий „орача з плугом“. Учителі й учителька стоять поза кругом дітей і пояснюють, що потреба. Правда, що це мусить бути дуже інтересна лекція?

Малий історик.

Гетьман Дорошенко — „Сонце Руїни“.

1665 — 1676.

В 3. ч. „Світа Дитини“ ми розповіли про Юрася Хмельниченка й Івана Виговського. Знаємо, як Іван Виговський розпочав боротьбу

Гетьман Тетера Павло.

з Московщиною та як нещасливо й невинно згинув, засуджений воєнним судом у Варшаві на смерть, буцім то за те, що підняв повстання проти польських панів на Київщині (1664).

По тім, як Виговський зрікся гетьманської булави, гетьманом обрали знову Юрася Хмельниченка. „Нехай буде тая слава, що Хмельницький знов гетьманом!“ — говорили козаки.

Але Хмельниченко не мав відваги стати проти Московщини й продовжати війну, яку зачав був так щасливо Виговський. Він почав з Москалями переговорювати про згоду. Москалі перехитрили його. Запросили буцім то на переговори за Дніпро, до Переяслава, і вже не хотіли його звідти пустити. Примусили його підписати умову, дуже некорисну для України. Московські війська мали тепер право зайняти своєю залогою великі міста України, а гетьман не мав уже права сам рядити козаками, тільки мав слухати приказів московського царя. Юрась Хмельниченко хотів добра

Україні, але він сам бачив, що уряд гетьмана йому за важкий. Тому по пяти роках добровільно зрікся влади — й потім згинув з турецьких рук. Його задусили Турки у Камянці на мості, а тіло кинули в ріку Смотрич*).

На Україні настала тепер лиха година. Було таке безладдя, що кождий робив, що хотів. З заходу шарпали Україну польські війська; з півночі й зі сходу московські, які й на Україні вже почали розпановуватися, а з полудня набігали Турки й Татари. До того ще Україна розділилася на дві часті: Лівобережну й Правобережну (від ріки Дніпра). На Лівобережній вибрали одного гетьмана, на Правобережній другого. Лівобічний тягнув за Московію, а Правобічний за Польщею. Доходило до того, що гетьмани й воювали між собою.

Гетьман Іван Брюховецький.

І так брати билися з братами. Україна спливала кровю і щораз більше упадала й ослабала. Не даром народ й історія називали ті часи

*) Гляди книжечку Дм. Дорошенка: »По Рідному Краю« на стор. 110.

„Руїною“. Правобічний (або правобережний) гетьман Тетера тримав з Польщею й воював з Лівобічним гетьманом Брюховецьким, що тягнув за Москву.

Але в р. 1665 козаки вибрали гетьманом Петра Дорошенка, що походив зі старого козацького роду. Його дід Михайло був гетьманом перед Хмельницьким, а його батько був полковником за Хмельницького. Петро Дорошенко був здібним і хоробрим полководцем, а також розумним політиком. Він, що найважливіше: любив Україну і бажав завести в ній лад і порядок та оборонити її від ворогів. За те й любили його козаки і весь народ.

Дорошенко думав собі, що найліпше буде заключити приязнь з Туреччиною і при допомогі Турків визволити Україну зіпід чужих впливів. Тому пішов слідами Хмельницького, бо і Хмельницький довгий час був у союзі з Турками й Татарами, й аж на прикінці свого життя погодився з Москалями в добрій надії, що Москва не зрадить України. (Але сталося інакше).

Турки вислали Дорошенкові велике військо на поміч у війні проти Польщі. Дорошенко рушив з козаками й Турками на Галичину, обляг Львів і — тоді Правобережна Україна була вже вільна від польської зверхності, тільки була в союзі з Туреччиною. Р. 1672. Польща підписала в Бучачі з Турками мир. В мировій умові Польща признала Україну козацькою незалежною державою.

Однак все було би добре, якби Турки не зачали робити на Україні те саме, що робили Москалі й інші вороги. Вони зачали переслідувати християн і навіть перемінили в Кам'янці одну церкву на свій мечет. Через те народ почав відказувати на Дорошенка, а й Запорозжці, під проводом кошового Івана Сірка, виступили проти гетьмана. Та Дорошенко був свідомий того, що він не винен. Турків старався упросити, щоби не робили злочинів — а в думці плянував, що як Україну звільнить ще й від Московщини, тоді буде мати силу розправитися й з Турками.

Тому передівсім старався ще поширити свою гетьманську владу й на Лівобережну Україну. До того мав право, бо козаки ще

в 1665 р. вбили лівобережного гетьмана Брюховецького (колишнього слугу Хмельницького) й віддали Дорошенкові також владу на Лівобічній Україні. Та в тім перешкодила йому Москва, що дальше назначувала на Лівобережжя „своїх“ гетьманів. На Україну прийшло велике московське військо й облягло Чигирин*). Дорошенко з козаками хоробро відбивав усі наступи Москалів. Довго тривала ся облога, аж нарешті хмара Москалів окружила гетьманську столицю. В козаків не стало зброї ні поживи й Дорошенко мусів піддатися. Всю свою владу й гетьманські відзнаки передав лівобічному гетьманови Іванови Самійловичеві, а сам віддався в руки Москалів. Москалі вивезли його далеко на північ і тримали його там аж до смерті. Він умер у неволі дня 9 падолиста 1698 року, в селі Ярополчу коло Вятки і там є досі його могила. Так згинув гетьман, що справді щиро бажав добра Україні і за те назвав його український народ почесною назвою: „Сонцем Руїни“.

При тій нагоді скажемо дещо про кошового Івана Сірка. Се був відважний козак, що ціле своє життя воював з Турками й Татарами, бо їх уважав за найбільших ворогів України. Тому й протиставився таким гетьманам, що хоч у добрій вірі, та лучилися з Турками, щоби воювати з Москвою й Польщею. Сірко побив Турків і Татар у 55 битвах

і так ослабив кримських Татар, що вони вже потім не мали сили нападати на Україну. Тоді в степах над Чорним Морем почали осідати перші поселенці з України; земля стала вкриватися селами, степи стали переходити в урожайні поля. Іван Сірко спершу виступив був і проти Дорошенка за його союз з Турками, але коли пересвідчився, що Дорошенко мав добрі наміри врятувати тим чином Україну, то став приятелем Дорошенка. Іван Сірко вмер 1680 р. на Чортомелицькій Січі. Його могила є там до нині в селі Капулівці, а на могилі камінь з написом. Народ говорить, що там похована лише одна рука Сірка, а він сам ходить дальше по світі й помагає українським військам побивати ворогів.

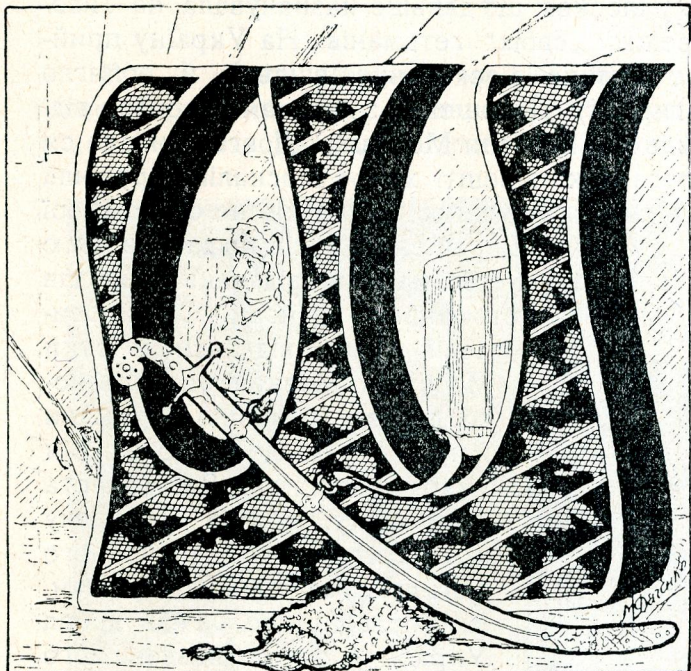
Гетьман Петро Дорошенко.

і так ослабив кримських Татар, що вони вже потім не мали сили нападати на Україну. Тоді в степах над Чорним Морем почали осідати перші поселенці з України; земля стала вкриватися селами, степи стали переходити в урожайні поля. Іван Сірко спершу виступив був і проти Дорошенка за його союз з Турками, але коли пересвідчився, що Дорошенко мав добрі наміри врятувати тим чином Україну, то став приятелем Дорошенка. Іван Сірко вмер 1680 р. на Чортомелицькій Січі. Його могила є там до нині в селі Капулівці, а на могилі камінь з написом. Народ говорить, що там похована лише одна рука Сірка, а він сам ходить дальше по світі й помагає українським військам побивати ворогів.

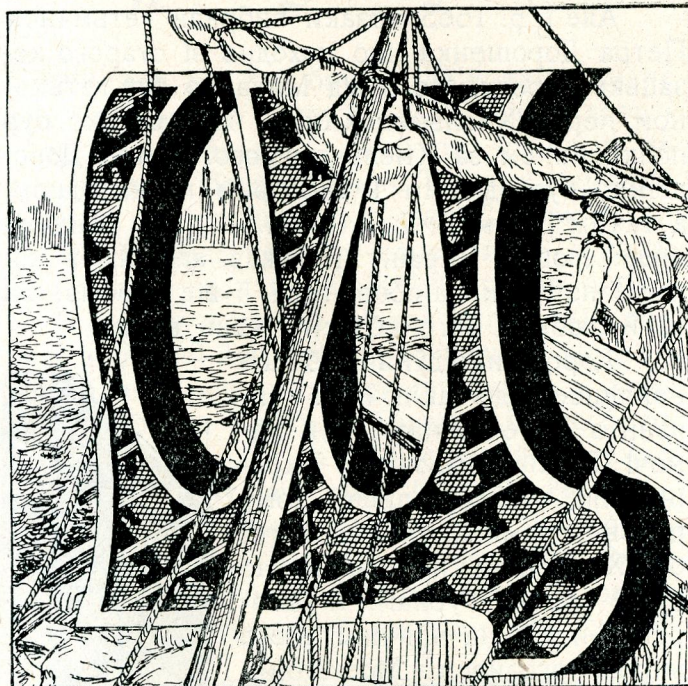
*) Гляди книжечку Дм. Дорошенка: «По Рідному Краю» на стор. 124—143. Там описана докладно ся облога Чигирини,

Олесь Чмелюк.

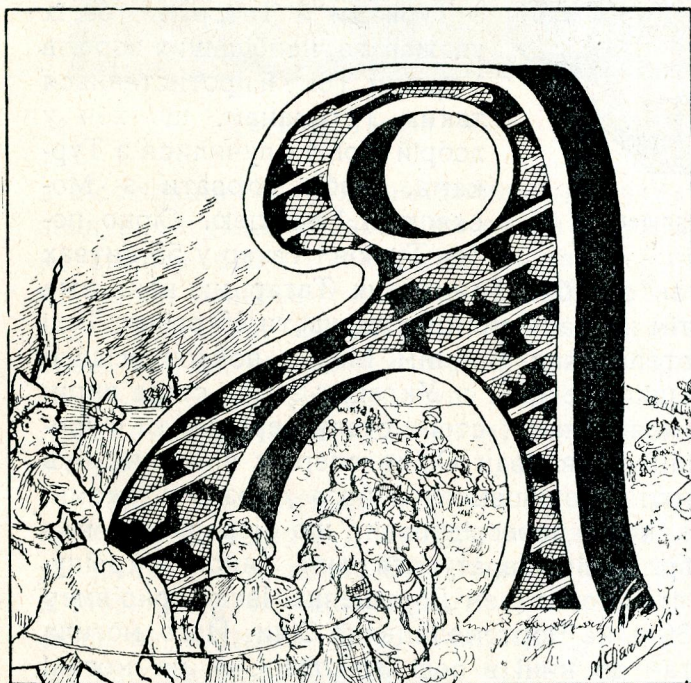
Віршована Азбука.

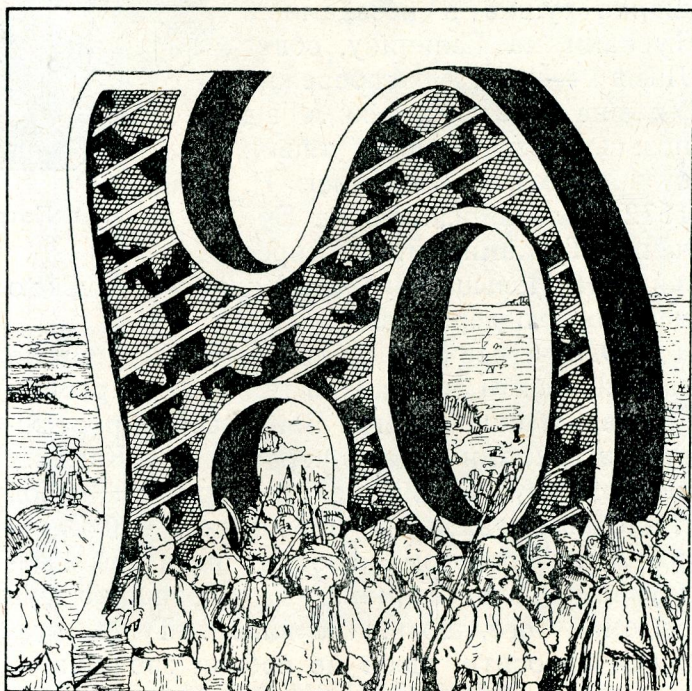
ШАБЛЮКА гострена, блискуча
Лежить і жде великих днів:
Коли прийде війна, як туча
Ї вона здійметься на ворогів.

ЩОГЛИ — се стовпи підняті
Над човном — дітворо мила,
Полотна на них розп'яті,
Се — для вітру — є вітрила.

ЯСИР — се так неволю звали,
Колись давно ще за Татар;
В ясир жінок, дітей зганяли
І заміняли в яничар.

ЮРБА зібралась на дорозі,
Узброєна, іде мов хмари —
Бо вже всі села у тривозі,
Бо наступають злі Татари.

Антін Чехов.

Каштанка.

I.

Нерозумна поведінка.

Молодий, рудий песик — мішанець ямника й звичайного кундля — з головою дуже подібною до лисячої, бігав узад і вперед по міським хіднику і неспокійно оглядався на всі сторони. Деколи приставав, скавулів, підіймав то одну замерзлу лабку, то другу тай роздумував: Як це могло статися, що він заблудив?

Він пам'ятав дуже добре, як провів увесь день і як укінці попав на цей незнайомий хідник.

День зачався тим, що його господар, столяр Лука Александрович, убрав шапку, взяв під паху якийсь дерев'яний предмет, завитий у червону хустину, й крикнув:

— Каштанка, ходім!

Почувши своє ім'я, мішанець ямника й звичайного кундля, вийшов зпід варстату, де він спав на гіблівках, простягнувся солодко і побіг за господарем. Ті, що замовляли роботу в Луки Александровича, мешкали дуже далеко, так, що заки столяр доходив до кожного з них, мусів по кілька разів заходити до шинку і покріплятися. Каштанка пригадувала собі, що по дорозі поводитися дуже нечемно. З радості, що її взяли на прохід, вона підскакувала, кидалася з гавканням на вози кінного трамваю, забігала на подвір'я і вганялася за псами. Розуміється, що столяр тратив її з очей, приставав і сердито кричав на неї. Раз навіть зловив її за лисяче вухо, поторгав і забурмотів з докором:

— А... щоб... ти... здохла, ти хоробо якась!

Як Лука Александрович навідався вже до всіх тих, що давали йому роботу, зайшов на минутку до сестри, де перекушував і пив. Від сестри пішов до знайомого переплетника, від переплетника в шинок, з шинку до кума і т. д. Одним словом, коли Каштанка попала на незнайомий хідник, то вже вечоріло і столяр був п'яний, як швець. Він розмахував руками і, глибоко зітхаючи, бурмотів:

— Во грісіх роди мя мати во утробі моєй! Ой, гріхи, гріхи! Тепер, ось ми по вулиці ходимо і дивимося на ліхтарні, а як помремо — в огненній гієні будемо горіти...

Або попадав у добродушний тон, кликав до себе Каштанку і приговорював до неї:

— Ти, Каштанко, насікоме сотворіння

і більше нічого! Супроти людини ти те саме, що рубач супроти столяра...

Коли він так з нею розговорював, нараз заграла музика. Каштанка оглянулася й увиділа, що вулицею, просто на неї йшов полк вояків. Вона не любила музики, що розстроювала її нерви, заметушилася й завилала. На велике її здивування столяр замість того, щоб перелякатися, заскавуліти й загавкати, засміявся на весь рот, витягнувся на „позір“ і приложив до шапки долоню правої руки. Бачучи, що господар не боронить їй гавкати, Каштанка завилала ще голосніше і не пам'ятаючи, що робить, кинулася на другу сторону вулиці на хідник.

Коли вона схаменулася, музика вже не грала і полку не було видно. Вона перебігла дорогу на те місце, де лишила господаря, але лишенько — столяра там вже не було! Вона кинулася вперед, відтак узад, ще раз перебігла дорогу, але столяр наче заповся під землю... Каштанка стала обнюхувати хідник, в надії, що найде господаря по запаху його слідів, але передтим перейшов якийсь негідник у нових гумових кальошах і тепер всі делікатні запахи перемішалися з сильним запахом гуми, так, що нічого не можна було розібрати.

Каштанка бігала взад і вперед і не знаходила господаря, а тимчасом темрява огортала все чимраз більше. По обох боках вулиці завітили ліхтарні, а також у вікнах домів показалися світла. Падав грубий, пухкий сніг і покривав білою пеленою бруковану вулицю, кінські хребти й шапки візників. Чим темніше ставало на дворі, тим біліші ставали всі предмети. Попри Каштанку, заслоняючи її виднокруг і штуркаючи її ногами, проходили без перестанку взад і вперед якісь незнайомі замовлячі. (Всіх людей ділила Каштанка на дві дуже нерівні частини: на господарів і замовляючих, що приходили з різними замовленнями до її господаря. Між одними а другими була велика різниця: перші мали право її бити, а других мала вона право хапати за ноги). Замовлячі кудисьто спішили і не звертали на неї ніякої уваги.

Як стало зовсім темно, огорнула Каштанку розпука і страх. Вона притулилася до якогось ганочку і стала гірко плакати. Цілоденна біганина за Лукою Александровичем умучила

її; вуха й ноги померзли, а крім того була вона ще страшенно голодна. За цілий день вдалося їй тільки два рази захопити дещо: зіла у переплетника трохи клею та в однім із шинків найшла коло лавки кусок шкірки з ковбаси

— от і все. Якби вона була людиною, то напевно тепер подумала би:

— Ні, так жити неможливо! Треба покінчити з життям!

Гуцулик.

Йшов гуцулик, йшов маленький, з села Жабя в ліс темненький. Йшов горбами і долами, понад бистрими водами. Мав на собі киптар красний, вишиваний, білий, ясний. І кресаню і постоли — бо гуцулик йшов до школи. У дзобенці книжок повно. Йде гуцулик, йде моторно.

Ось смерека, ось висока, а сорока чорно-

бока пильно в очі заглядає, гуцулика підмовляє:

— Куди ідеш? Не спішися! Зі мною наговорися. Розкажу, що де чувати, й коли гість прийде до хати.

— Ти сороко, хоч все знаєш, але того не відаєш, що приставати ніколи, бо я тепер йду до школи.

І широко ставить ноги, бо то є ще шмат дороги. Хоч дзвіночка тут не чути, в школі на час треба бути.

Йде гуцулик, приспішає, аж тут зайчик підбігає: — Гей ти хлопче! Там є зломи, ходи ліпше в перегони. Тут на рівнім добре гнатись. Ходи, ліпше мемо гратись.

А гуцулик згорда гляне: — На ігру часу

не стане. Тай дзвіночок мене кличе — ти з дороги тікай швидче!

А зазуля з ліса кука: — Пощо тобі ця наука?

Гуцулик не відповідає, лиш до школи поспішає. Коби ще цей міст великий, та ліс чорний, темний, дикий. Коби скорше ліс минути, то вже можна в школі бути. І молитву відповісти і у лавці чемно сісти.

Аж тут медвідь йде кудлатий — рудий, страшний і лабятий. На дорозі присідає і до хлопця промовляє:

— Я, хлопчику мій миленький, є сьо-

годня голоденький! Не мав меду на снідання, то зїм тебе без вагання.

Це малого не лякає — втікати він не гадає і каже йому поволи:

— Пустить вуйку, йду до школи! Прошу вас не позабути, що я вченим хочу бути!

— А, коли так, мій маленький, коли ти вчитись раденький, то йди собі в ім'я Боже! Таке снідання негоже, — сказав медвідь і вклонившись почалапав у ліс на миши.

Володимира Жуковецька.

К. Малицька.

Чистенький і Юрзи-Мурзи.

9. Взяв він ножиці у руку,
І кліщі взяв на принуку
Кинувсь Мурзів здоганятм,
Щоб за поли їх спіймати.

Мурзи, ніби мають крила,
Утікають всі, що сила,
А так хутко утікали.
Аж їм капці попадали.

Та таки допав одного —
Хлопчика, аж страх, брудного,
За полу його зловив
Й так до нього говорив:

10. Ну, тебе вже маю, брате!
Треба міцно привязати
До стільця, щоб ти не втік!
Не допоможе зойк, ні крик...

Прошу вже спокійно стати
Мушу твої кудли втяги:
Раз-два-три! Хоч плач, кричи —
Впали патли з голови.

Голова вже чиста, гола,
Волос зрівнаний довкола...
Вже остриг тебе я шпарко,
На чергу тепер йде Марко!

Юлій Верн.

Плесом Амазонки.

(Продовження).

— Що з тобою Жоаме? — спитала вона.

— Шоб... Міня... вийшла заміж? — прошептав Жоам.

— Приятелю мій — сказала Якіта із здавленим серцем — маєш що може проти цього? Чи ти вже давно не запримітив почувань Мануїла до нашої дочки?

— Так!... Вже цілий рік!

Відтак Жоам сів, не скінчивши своєї думки. Сильною волею запанував над собою. Незрозуміле вражіння, яке викликали в нього слова жінки, розвіялось. Поволі його очі стрінулися з очима Якіти і він задумався дивлячись на неї. Якіта взяла його за руку.

— Дорогий Жоаме, невже я помилилася? — сказала вона. — Не думав ти сам, що се вінчання принесе щастя нашій дитині?

— Так! — відповів Жоам. — Однак, Якіто, се вінчання... се вінчання... коли воно буде? Скоро?

— Коли ти назначиш, Жоаме!

— І вони повинчаються тут, в Ікітосі?

Се питання викликало в Якіти другу просьбу, яка лежала в неї на серці. Однак вона заговорила про неї не без певного, самозрозумілого вагання.

— Жоаме, — сказала вона по хвилині мовчанки, — вислухай мене спокійно! Я мушу, з огляду на се вінчання, подати тобі один плян, на який, як думаю, ти згодишся. Вже двічі, чи тричі, за тих двайцять років, я прохала тебе повезти мене і дочку в ті провінції Долішньої Амазонки і Пари, де ми ще ніколи не були. Турботи й праця на фермі, які вимагали твоєї присутності тут, не дозволили тобі сповнити нашого бажання. Виїхати, хоч би на кілька днів, могло тоді пошкодити твоїм ділам. Але тепер всьо нам удалося над наше сподівання, і якщо час супочинку ще не настав для тебе, так міг би ти тепер бодай на кілька тижнів відірватися від своєї праці!

Жоам Гарраль не відповідав, так Якіта почувала, що рука його дрожить в її руці, немов би під ударом якоїсь важної події. Однак на його устах з'явився усміх. Було се немов би німою просьбою зверненою до жінки, кінчити се, що вона почала.

— Жоаме! — сказала вона. — Така нагода не лучиться більше в нашому життю. Міня виходить заміж далеко, вона покине нас!

Се перше горе, яке спричинить нам наша доня, і серце моє стискається, коли я подумаю про близьке розстання! Я радо провела б її до Белема! До сього, чиж не треба нам познакомитись з матір'ю її мужа, яка заступати-ме її мене? Я скажу ще, що Міні булоб невимовно прикро вінчатися далеко від неї. Колиб твоя мати була жива, як ми вінчалися, чи не булоб тобі мило вінчатися на її очах?

При тих словах Якіти, Жоам Гарраль знов зробив рух, від якого не міг повздержатися.

— Дорогий мій! — говорила дальше Якіта, — з нашими дітьми і з тобою — ах! — як би було мені приємно бачити нашу Бразилію, поїхати по тій ріці до останніх околиць побережа, до яких допливає вона! Мені здається, що там булоб розстання менше болюче! Вертаючись, я бачилаб у думках мою дочку в тому домі, де живе її друга мати! Я вважала би себе менше чужою в її життю!

На сей раз, Жоам не відвернув своїх очей від погляду жінки. Він довго глядів на неї, але все ще не відповідав.

Що діялося в ньому? Чому він не рішався виповнити просьбу, таку оправдану? Сказати „так“, яке могло вчинити велике вдовілля в його родині. Звинятись ділами не міг; кілька тижнів неприсутності не пошкодить їм! Його управитель міг дуже добре заступити його на фермі; однак він все ще не рішився. Якіта взяла в обі руки, руку мужа і ніжно стиснула її.

— Любий Жоаме! — сказала вона — я прошу тебе не з якоїсь забаганки. Ні! Я довго думала над сим і якщо ти згодишся, се буде сповнення мого найбільшого бажання. Наші діти знають про що я прохаю тебе в сю хвилину. Міня, Беніто і Мануїл просять тебе вчинити їм се щастя, щоб ми обоє супроводжали їх! Я додам, що нам булоб миліше відбутися весілля в Белемі чим в Ікітосі. Для нашої дочки, для становища, яке вона займе в Белемі, булоб корисніше, щоб вона приїхала там з родиною; вона не буде почувати себе чужою в місті, де має проминути більша частина її життя!

Жоам Гарраль схилювся на стіл. Він закрив лице руками, як людина, яка відчуває потребу зібрати думки, заки відповість. Він,

очевидно, почував свою нерішучість, яку хотів побороти. Тайна боротьба велася під оттим задумчивим чолом. Затрівожена Якіта докоряла собі, що доторкнулася сього питання. На всякий випадок вона рішила згодитися з думкою Жоама. Якщо сей виїзд був для нього надто неприємний, вона не буде напирати на нього. Вона вже ніколи не буде згадувати про виїзд з ферми, ніколи не спитає про причину сеї незрозумілої неохоти.

По кількох хвилинах, Жоам Гарраль встав. Не обертаючись підійшов він до дверей, там він кинув немовби останній погляд на сю гарну природу, на той закуток світа, в якому пробув двацять найкращих років свого життя.

Відтак повільними кроками вернувся він до жінки. На його лиці з'явився вираз рішучості.

— Твоя правда! — сказав він до Якіти твердим голосом. — Ся подорож необхідна! Коли-ж ти хочеш, щоб ми їхали?

— Ах Жоаме, дорогий Жоаме! — крикнула Якіта радісно. — Дякую тобі від себе!... Дякую і за них!

Сльози радости заблестіли на її віях, між тим як муж пригортав її до грудей.

В тій хвилі за дверми почулися веселі голоси. За хвилину Мануїл і Беніто з'явилися на порозі, майже рівночасно з Мінею, яка вийшла зі своєї кімнати.

— Отець ваш годиться, мої діти! — кликнула Якіта. — Ми всі їдемо до Белем!

Жоам Гарраль з поважним виглядом лица обняв свої діти, цілуючи Міню в голову.

— Колиж ви, тату, — спитав Беніто, — хочете справляти весілля?

— Коли, — сказав Жоам — коли? Побачимо! Назначимо день в Белемі.

— Яка я рада, яка я рада! — щебетала Міня, як тоді, коли дізналася про просьбу Мануїла. — Ми побачимо Амазонку в цілій її величі! Ах, яка я вдячна вам тату!

Молода ентузіястка звернулася до брата і Мануїла:

— Ходімо в бібліотеку! Возьмемо всі книжки, всі карти, з яких можемо познакомитися з тою величавою рікою! Ми не повинні подорожувати як сліпі! Я хочу всьо бачити, всьо знати, про сю королеву земних рік!

(Дальше буде).

Картини зі „Світикового Альбому“.

Малий козак.

Я малий козак вже з роду,
Люблю свій козацький стан,
Бо й козацьке мое ім'я:
Гончаренко — звусь Роман.

Та ще краще, ніж те ім'я,
Мое серце посвідчить,
Що добро Вкраїни-Неньки
На душі мені лежить.

Хоч живу я на чужині,
Але мої мрії — знай —
Там витають, на Вкраїні,
Де мій рідний, любий край.

Я тепер іще маленький,
Та як тільки дорости,
Весь свій труд і юні сили
Україні присвячу.

Тож тобі я, любий „Світку“,
Вдячний з глибини душі,
Що про нашу Україну
Ти нашіптеш мені.

Помагай-Біг Тобі дальше
Вчити козаків малих,
Щоб вони колись Вкраїну
Вміли визволить від лих.

(І.).

Ярослав Вільшенко.

Івась і Гануся.

Здраматизована казка в 5 діях.

(Продовження).

ТРЕТЯ ДІЯ.

Хата Баби Язі на галяві серед ліса. Біля хати Соняшник, Васильок і Тоя. Вечір. Місяць світить.

Ява 1.

Баба Язя: *(сидить перед хатою й порядкує різні зела).*

Усі тії зела на вроки, на чари
Назбирала я —
Декому на ліки, декому для кари,
Всі — сила моя.
Ось девятисил тут, а тут біждерево,
А тут живокіст —
Над зелами всіми я мов королева —
До людей це міст.
Отсе — то німиця, а ось тут любисток,
А тут розхідник,
Із них я готовлю напитек п'янистий,
Хто ковтне лиш лик,
Розум помішаєсь у нього на віки,
Ратунку нема,
Хіба на сон вічний заплющить повіки,
Усе вже дарма.
Цей лист на худібку. І найкраща впаде,
Як зісти подам,
Нема вже ратунку, нема уже ради,
Пропала вже вам.
А з цього пшениця жито на пни вяне,
А це людям гноїть на тілі всім рани —
Всі зела ті — щастя моє.
Та вже не під силу по лісі тинятись,
Шукати зела,
Треба би на поміч якогось дівчати,
Хочби зі села.
На мітлу я сяду, у село долину,
Дівчатко вкраду,
Збирає буде зела та тут у хатині
Берегти ладу.

(Сідає окраком на мітлу й, ніби співаючи, каже):

Ой, неси мене ти, моя ти мітлонько,
Понад ліс над села, неси все легонько!
Вже нічка темненька і сплять в селі люде,
Тож дівчатко сонне легко вкрасти буде.

(Відїздить на мітлі).

Ява 2.

(Соняшник, Тоя, Васильок).

Соняшник:

Поїхала чарівниця, мені лекше стало,
Вона мене у соняшник з хлопця замінила.

Тоя:

От, таке вона й зі мною помалу зробила:
Мене в тою замінила чарівниці сила.
Вийшла я у ліс весною, квіток назбирати,
Щоби вити з них віночки і гарні китиці
І зайшла так нещасливо аж до тої хати
Тай попалася в лабеті Язі-чарівниці.

Соняшник:

А мене то заманила сюди блудна птиця,

Не послунав я раз неньки, вийшов сам із хати,
Нерозважно впав у сіті Язі-чарівниці,
І тепер прийдеться марно мені пропадати.

Васильок:

Мене також чарівниця замінила в квітку!
Хотів взяти собі з хати трохи чоколяди
І попався я нещасний чарівниці в сітку.

Тоя:

Ой, пропадемо ми всі тут, нема уже ради!

Васильок:

А я таки якусь маю у серці надію,
Що ми будем знов чим були і чим народились.

Соняшник:

Я надіятися, друзі, вже зівсім не вмію,
Нас звільнити уже відси нема в світі сили.

Васильок:

Співав мені соловейко на весні раненько,
Що як довго Язя Баба жити буде тут —
Так довгенько не вернуся до моїх ріднень-
Буду жити закований в чарівниці пута. [ких,

Тоя:

А я мала сон дивненький минулої ночі:
Прийдуть братчик і сестричка, згине Язя люта,
Увільнять нас із неволі дівчатко та хлопчик
І не довго вже нам жити квітоньками тут.

Ява 3.

(Входять Івась і Гануся).

Івасик:

Ось хатина! Тут спочинем,
Бо вже змучений я страх —
Впросимось до середини,
Ледво стою на ногах...

Гануся:

Ах, я дуже зголодніла,
Зілаби я щонебудь!
Коб прийшла вже днина біла!
Є тут ягідки мабуть
У густому цьому гаю...

Івасик:

Ех, коб лиш безпечний кут!
Про їду я вже не дбаю,
Коби хоч спочити тут.

Гануся *(підходить ближче до хати):*

Глянь, Івасику, на диво:
З цукру хата ця ціла!
Цеж для нас голодних жниво
І вертати до села
Я вже відси не захочу —
Тільки солодошів, бач!

Івасик:

Знай, аж рве усе те очі:
Ось медяники, колач!

Гануся:

А вся приспа з чоколяди!

Івасик:

З ледянцю віконця, глянь,
Кілько, кілько тут принади!

Гануся:

А цукорки наче грань
Іскряться, манять до себе —
Просять мов самі: бери!

Івасик:

Ми тепер немов у небі.

Гануся:

Візьму колачів із три
Для мамусі і татуса,
А медяників собі —

Івасик:

Га, велика тут покуса —
Та ми цього не робім,
Бож не наша то хатина,
Тайком взяти, крадіж цеж!
Коли добра ти дитина,
То чужого не візьмеш.

Гануся (гляди́ть сумно на ласощі):

Правду кажеш ти, Івасю,
Все не наше це — чуже!
Хоч як їлаб я все ласо,
Не торкну нічого вже.

Івасик:

Наніч впросимося в хату,
Рано вернемось назад
Ми до мамі та до тата.

Ява 4.

(Баба Язя входить з мітлою в руці).

Баба Язя:

А кого надніс тут кат?
О, вітайте, любі діти!
(до себе)
Не повелося в селі —
Та ось впали діти в сіті —
Правда, трошки за малі.
Хлопчика підгодувати,
Є оріхів в мене, є —
А дівча візьму до хати
В господарство тут мое.
Не бійтеся, діти любі,
Заблудили певно тут?

Івасик:

Так, зблудили там на зрубі.

Баба Язя:

В мене теплий найдесь кут,
Ви ніщо не бійтеся, діти,
Сміло в хату, кажу вам
Ночувати ви ідіте —
Ще і зісти вам подам.

Гануся:

Добрі дуже ви, бабусю!

Баба Язя:

Чи ви братчик і сестра?

Івасик:

Так, Івась я, це Гануся —

Баба Язя:

Йдімо, спати вже пора!
(Входять у хату).

Ява 5.

(Русалка 1. вбігає).

1. Русалка (тривожним голосом):

Гей, скажіть мені ви, квіти,
Вас питаю я —
Чи не йшли тудою діти,
І дівчатко і хлопця?

Васильок:

Ой, уже ті діти попалися в сіті
Язі чарівниці, вже їм не засвітить
Те сонячко волі! Гіркої недолі
Прийдесь їм зазнати і горя і болів.

Соняшник:

Коби тільки горе, все булаб надія,
Що лихо минеться, та Язя прелюта
Діток позідає, а кістки розсіє...
Ой, вже дітям бідним на світі не бути!

Тоя:

А то я вам скажу, воно так не буде,
Діточки на волю вирвуться напевно.
Марні Язі баби усі будуть труди,
Бо діти ці добрі і моляться ревно.

1. Русалка:

А відкіля знаєш, Тое, що так буде?

Тоя:

Сон такий я мала, що діточок двоє
Визволить відсіль нас...

Соняшник:

Бавишся в поета!

І ми тут пропадем і вони обоє.

Голос зазулі (з куців):

Правду, правду каже Тоя,
Убють Язю злюку
Отсі діти, ці обоє —
Куку, куку, куку!
Ми їм допоможем
І я і русалка
Дамо їм міць в руку —
Куку, куку, куку!

1. Русалка:

Поможи нам, Боже,
Бо так діток жалко.

Квіти (разом):

Дай їм, Боже, бабу вбити
І нам волю дати
І шасливо відсіль вийти
До мамі, до тата.
Дай їм, Боже, перемогу
У цьому змаганні,
Щоб не мучилися довго
Діточки кохані.

(Заслона паде).

Має добрий нюх.

— От поганий кінь у мене!
Не дасть приступити:
Вчора почав мене в стайни
Копитами бити.

А нині я приніс йому
З ведра воду пити,
А він, погань, хотів мене
В голову вкусити!

— Чомуж якраз у голову?
Кращеб вже в коліно!
Почув мабуть, що у тебе
В голові є сіно!...

М. Кумка.

Загадки.

Складова історична загадка (1 точка).

А, ський, вич, Зе, тол, Ми, пос, лен, ро, Пе, ба, трик, Е, зин, ней, А.

З порозкиданих 16 складів зложить 6 слів, яких початкові букви, читані з гори в низ, дадуть ім'я назвиско одного з найвизначніших наших гетьманів.

Значіння висказів:

1. Генеральний буньчучний Мазепи.
2. Полковник миргородський, а відтак гетьман.
3. Лубенський полковник що під Полтавою перейшов до Москалив.
4. Перший політичний емігрант, звисний зі старинної історії.
5. Військовий канцелярист, великий противник Мазепи.
6. Славний полковник з Поділля.

Шаховий коник. (2 точки).

(Уложила Одарка Лакуста).

	це	га	ки		і	га		лі	ко	лу	
дю	хай	чат	ви	ні	спус	чуть	в не	сер	Чер	ру	Хай
хі	нах	кру	не	си	не	пси	си	кря	си	сең	па
	ки	ли	в тер	ють	чор	кай	ця	ка	ки	ще	

Зачніть складом „Хай“ і слідом шахового коника відчитайте уривок з вірша й ім'я автора.

Магічний квадрат (1 точка).

(Уложив Т. В. Пеліх).

1. Рід риби.
2. Інакше: височина.
3. Хижа птиця.
4. Частина плуга.

ШКІЛЬНИЙ ВЕЧІР

„Рідної Школи“ при Українськiм Народнiм Дому у Вінніпегу.

»В суботу дня 20 лютого, 1932, ученики »Рідної Школи« при Українськiм Народнiм Дому у Вінніпегу уладили вечiрку з деклямацiями пiд проводом учителя Михайла Кумки. Саля була заповнена родичами дiтей i гiстьми. В деклямованнi взяло учас ь 23 дiтей — хлопцiв i дiвчат, якi змагалися о першенство. Деклямацiї були подiленi на двi частини: перша часть складалася з поважних патрiотичних вiршiв, друга гасць — з веселих вiршiв.

За найлiпше виголошенi вiршi були призначенi нагороди, книжками: три нагороди за вiршi поважного змiсту; i три нагороди за вiршi веселого змiсту.

Для сього була вибрана комiсiя з трьох осiб: пп. П. Яцина — голова Шкiльного Комiтету при Народнiм Дому; Т. Д. Ферлей — радний мiста Вінніпегу i О. Г. Гикавий — редактор »Канадiйського Фармера«. Завданням Комiсiї було слiдити уважно за виголошуванням деклямацiй i по заслугi означити нагороди.

Всi вiршi, крiм двох-трьох, вибрано з рiчникiв »Свiта Дитини« (з рiкiв: 1921-1931).

Деклямотори виступали в такiм порядку:

ЧАСТЬ ПЕРША.

Вiршi патрiотичного змiсту.

Ім'я ученика:	Назва вiрша:	Ім'я автора:
Зеновія Гавірко	Українка я із роду	М. Угрин-Безгріш.
Богдан Кіпран	»Велика правда«	о. Г. Костельник
Ольга Строкун	Розрита могила	Т. Шевченко
Степан Устяник	Українець я із роду	М. Угрин-Безгріш.
Ольга Гуйван	Українській дитині	Митита Магир
Василь Москалик	Не здавить ворог нас	В. Домазар
Сташка Денович	Україна	Ю. Шрумеляк
Анна Сорокула	Ода до матері	Ю. Шкрумеляк
Марія Грох	З чужини	М. Підгірянка
Марія Іванців	Я дитина українська	Ю. Шкрумеляк
Надя Ковбель	Краса	С. Ковбель
Люба Новак	Учiтєся	Т. Шевченко
Стефанія Мандзюк	Я Українка	(?)

ЧАСТЬ ДРУГА.

Веселі вiршi.

Богдан Капран	Пригода з чорнилом	М. Кумка
Михалина Ксгут	Хитрий дiд	М. Кумка
Яків Коनावальчук	Смiх	С. Руданський
Марія Довгань	Матiрня мова	М. Кумка
Мирослав Устяник	Циган риболов	М. Кумка
Марія Іванців	Три бажання	М. Магир
Ірина Трач	Чи голосна церква	С. Руданський
Йосип Коваль	Побреженька	М. Кумка
Евгенія Казанiвська	Хоче задушити	М. Кумка
Петро Коваль	Згуба душі	С. Руданський

Щоби оминати монотоннiсть, шкiльний хор вiдспiвав кiлька пiсень, а саме: 1) »О, Україно, о, любя Ненько!«, 2) »Чом, чом, чом земле моя?«, 3) Стоїть явір над водою«, 4) »Бабинi курчата«. 5) »Ще не вмерла Україна«.

Василь Москалик, ученик п'ятої класи Р. Ш. вiдiграв на скрипцi в'язанку українських пiсень, за що нагороджено його рясними оплесками.

Три сестрички — В. ра, Надія i Любов Новакiвнi, донi укр. лiкара д-ра Гр. Новака — вiдiграли два музичнi твори. Вiра грала на фортеп'яні, Надія на скрипцi, а Любов на чельсо. Це трiо сестричок своєю появою викликало миле вражiння, а за гарне виконання обох творiв присутнi улаштували їм сердечну овацiю.

По вичерпанню програми комiсiя вийшла до другої салi, щоби порадитися над тим, котрi з дiтей найкраще вивязалися з виголошених деклямацiй. Тимчасом всi дiти засiли до вечерi, яку приготували для них панi з »Жiночого Таваритва ім. Лесi Українки«, що мiститься у Народнiм Дому.

По 15 хвилинах наради оцiночна комiсiя вернула i провiдник комiсiї п. Т. Д. Ферлей, проголосив слiдуючий вислiд:

За поважнi деклямацiї одержали: Василь Москалик — першу нагороду; Надя Ковбель — другу нагороду; Зеновія Гавірко — третю нагороду.

За веселі вiршi одержали: Ірина Трач — першу нагороду; Марія Іванців — другу нагороду; Якiв Коनावальчук — третю нагороду.

На закiнчення учитель »Рiдної Школи« Михайло Кумка, (спiвробiтник »Свiта Дитини«) промовив до родичiв слiдуючi слова:

»Поважнi Родичi! Майже всi тi гарнi вiршi, якi сього вечора виголосили вашi дiти, вибрав я з рiчникiв »Свiта Дитини«. Є це гарно редагований i обильно iлюстрований журнал, який виходить два рази на мiсяць у Львові i коштує лише два доляри на рiк. Щиро поручаю його передплатувати для ваших дiтей. Цей журнал повинен бути мостом духової злуки мiж Старим Краєм а тутешньою українською молодю, яка на очах вiдчужується вiд всего, що українське, помiтує своїми батьками, затрачує чистоту української мови. »Свiт Дитини«, який буде приходити на адресу ваших дiтей, зацiкавить їх життям-буттям рiдного народу, скаже їм »чиї вони дiти«, допоможе їм засвоїти знання укр. мови, стане помічним орудинком проти асиміляції, яка скорим кроком поступає вперед. Розкладати безрадно руками i кидати за це каменем у сторону молодого поколiння на нiщо не придається! Родичi мусять зi своєї сторони зробити все, щоби їх рiднi дiти не вiдйшли вiд них душею далеко-далеко та не стали для нас чужими. Для сего завдання великим помічником буде якраз »Свiт Дитини«.

Передплатник в Вінніпегу.

Умови передплати: В краю рiчно 10 зл., квартально 3 зл., мiсячно 1 зл. Цiна числа 50 сотикiв. — Для Америки 1.50 дол. — Для Канади 2 дол. канадiйськi. — Для Чехословаччини 50 Кч. — Для Румунії 240 леiв.

Редакція i Адмiнiстрація: Львiв, ул. Зiморовича ч. 3.

Видає i за редакцiю вiдповiдає: Михайло Таранько.

З друкарнi ОО. Василян у Жовквi.

Листо 1931

ПЕТРО АНАРУСІВ

Виходить два рази в місяці, кожного 1-го і 15-го.

Свято дерев.

А ми нині біля школи
Грушу посадили, —
Рости, грушко, рости, душко,
Набирайся сили!

А крім груші десять яблунь
Шляхотного роду,
Щоби колись зародили
Для всього народу.

На городці засадили
Черешні тай вишні —
Тай молились Богу щиро:
„Зрости їх, Всевишній!“

Тамки агрест і порички
Довгими рядами
Посадили і зросили
Свіжими водами.

Поміж ними три горіхи,
А здовж плота сливи,
Бо хто садить деревину,
Той в Бога щасливий.

Посадили два явори
Край дороги в полі,
А за ними в два рядочки
Високі тополі.

Тай у церкві ми до Бога
Сердечно молились:
„Дай Господи, щоби наші
Деревця приймались!“

Щоб розцвілись, розрослися
Високо й широко,
Щоби своєю красою
Милували око.

Щоби ними замаїлась
Наша рідна стріха,
Щоби всім була з тих трудів
І користь і втіха.

Щоби колись нас згадали
Внуки і правнуки:
Яку красу нам лишили
Чийсь добрі руки!

Та щоби тим звеселилась
Земля наша рідна!
Вона красна, вона пишна,
Наших трудів гідна!“

Олег Підгірський.

Микола Погідний.

Казка про гордого боярина Марка Путятича.

(Докінчення).

V.

Минають дні за днями та боярин Марко не відступив від свого слова. Вже давно рішився іти в степи половецькі. Висилає валку за валкою в чужу чуженицю. Везуть Половці майно боярина до хана половецького. Вже щораз більше рідшає шапок половецьких, щораз більше мертвечина і пустка залягає на понурий замок.

Ще має одну валку возів пустити і вже кінець. Вже довершили свого ганебного діла. Ще нишпорить по темних льохах та пивницях. Ще переглядає свої питниці. Боїться, щоби чого не оставив. А тимчасом орел зловіщий над замком тріпоче крильми. Перелітає з одної башти на другу. Нічого гордий боярин не помічає.

Тепер задумав він взяти вже свої останні скарби. Нагадав собі юродивий батько, що має красні доні. Кличе їх до себе:

— Ну щож, мої боярівні красні? Час вже і нам збиратися в дорогу. Полинемо

в буйні степи половецькі. Покинемо Русь прокляту! Чи вже готові їхати?

А три боярівні враз:

— Ні, тату, нігде ми не поїдемо! Ми своїх Русичів не кинемо. Любимо свою Русь-Україну, а коли ми тут родилися і зросли, чиж хіба годиться покидати рідну сторону?

І розгнівався боярин Путятич:

— Як ви смієте противитися волі свого рідного батька! Хто вас цього навчив? — Прибігла на це й зрадлива Половчанка й почала лаятись.

Однак не злякалися боярівні зловіщого гніву батька й матері. Завзяття лицарське обхопило їх золоті серденька. — Не кинемо своєї рідної землі за ніякі багатства!

Це ще більше розлютило сердитого і гор-

дого боярина. Він вхопив за меч. Діявольська думка запаморочила йому голову. Вже підніс меч до гори, та тут нечаяно вбіг старенький Судиславич і зловив його за руку.

— Бійся Бога, боярине, що дієш? — закликав. — Цеж твої рідні діти!

Однак бояринови цього було вже за багато. — Геть, проклятий холопе! — заревів люто. — Як смієш на боярина руку підносити.

— За правду й холопови вільно постояти! — відповів покійно Судиславич і отворив на

простріл двері замку.

— Клянусь на сонічко ясне, що кара тебе не мине, гордий боярине! Русичі не простять тобі зради. Гірко за це будеш покутувати!

Та гордий боярин не думав боронитися. — Мовчи, проклятий холопе! — Він знову підніс меч. Вже хотів скосити золоті головки своїх невинних діточок, коли нараз зрадлива рука боярина задрожала. Очі його зайшли кровю і тривога покрила його горде обличчя.

Дався чути якийсь великий шум.

Старенький Судиславич оглянувся, коли бачить, а це злітає величезний орел. В повнім розгоні паде на боярина, вдарає крилом в лице, а гострим клювом розбиває голову зрадливої Половчанки.

Негайно учинився страшний вихор. Половчанка впала мертва на долівку, а переражений Судиславич крикнув до дітей: — Втікайте! — Боярівні почали втікати над Дністер, а старенький Судиславич побачив лиш, як орел вхопив у свій хижий клюв боярина Марка. В розпуці стежив очима за нещасним, та не довго, бо мусів якнайскорше утікати зі замку. Дався чути страшний гук у підземеллю. Густі клуби вогню й диму накрили в одній хвилі цілий замок.

Судиславич вже був далеко. Утомлений

упав на землю. Нічого вже не бачив. Не знав, де поділись боярівні. Чув лише, як ломляться мури, як тріскають башти й падають у Дністрові філі. Знесилений лежав наче мертвець. Доперва, як повіяв над ним холодний вітер, трохи старенький Судиславич очунав.

Вже хотів підвестися, поглянути на світ Божий, коли нараз почув страшний крик боярина Марка.

Старенький мигом зірвався на ноги, та з жаху піднялося йому волосся на голові. І очам своїм не хоче вірити. Бачить перед собою свого колишнього пана, боярина Марка. Та який він нещасливий.

Старий дідуган з довжезними вусами бив нагаєм окровавленого боярина Марка Путятича. — Ось тобі зраднику, ось тобі! Знаєш, за що я тебе бю, вражий сину? — горлав на весь голос дідуган.

Старенький Судиславич перестрашений закрив долонею очі. Чорний шолом зсунувся йому на чоло. Та нічого не міг проговорити. Сил нестало.

А тимчасом кремезний дідуган свиснув, та так різко, що кругом дерева задрожали.

— Гей, браття, буйні вітрове, понесіть боярина Марка аж на другий кінець землі! Там хай буде його покута за зраду. А ти братчику — сказав дідуган до боярина — знай, що відтепер Русичі хоробрі будуть тебе звати не боярином Марком — а Марком Проклятим! Будеш ходити й блукати по чужій землі від села до села, від хати до хати, від краю до краю. Перед твоїм прокляттям всі муть від тебе втікати. У голоді і в нужді обідраний, будеш для всіх нікчемним рабом, наймитом і посміховищем. І будеш по чужині блукати так довго, доки цею покутою не змиєш свого злочину. Тоді доперва знайдеш правдивий шлях на свою Русь святу. А коли вже вернеш з чужениці, коли змиєш свої нечисті ноги у Дністровій воді, тоді зійде з тебе прокляття. Тоді Русичі хоробрі простять тобі свою обиду. Та тепер починається твоя покута. Ще раз вдарив дідуган боярина і застигав різко.

Буйні вітрове в цю мить пірвали боярина Марка і понесли аж на другий кінець української землі.

Тоді й прийшов до свідомости старенький Судиславич та нікого вже не бачив кругом себе. Перша його думка була, — де поділися бояринові дочки. Глянув на руїни замку, та тут царила мертва тишина. Тому подався здовж Дністрових берегів. І насіли на нього чорні думи.

— Де їх шукати? — питає себе. Невжеж і їх мала кара неминуті?

І стало важко старенькому Судиславичеві. Не знав, коли день йому скінчився, так все здавалось йому дивно. Нічка вже царила

кругом. Заспівав перший півець. Вийшов місяць зза хмар, сині води Дніпрові немов розяснилися.

Слухає Судиславич як шумлять Дністрові філі, слухає і важко йому на серці. Сідає на скалу. Стягнув з голови чорний шолом і спер голову на долоні.

А місяченько дивно сміється. Счинився на Дністровім плесі крутіж. Піднеслись філі вгору. Ха, ха, ха, — загомонів на філях діточий сміх. Судиславичу, чого сумуєш, хибаж ти забув за нас?

Ні, ні, не забув Судиславич за дочки боярина. Біжить їм на стрічу, біжить далше. Піднеслись філі високо, щоби продовжити стежку вірному дружинникові.

І старенький Судиславич паде в обійми русалок. Пізнав їх, це справді три красні дочки боярина Марка.

Ще загомонів по філях діточий сміх, ще раз піднеслись філі і стало тихо. Місяць сховався за хмару і зірки позгасали наче боялися, щоби не порушити спокою старенькому Судиславичові і дочкам боярина. Пірнув дружинник Судиславич з русалками в хрустальні тереми Дністра. Там пішли вони по всіх своїх трудах відпочити.

І сидить вірний дружинник, а три русалки біля нього. Мерехтять хрустали, блимають дрібонькі вогники місяченька, а старенький Судиславич оповідає їм про славні подвиги

хоробрих Русичів з Половчином. Оповідает про гордого боярина Марка, як він покутує за свій гріх.

Потішає їх, що вже скоро наблизиться час, а боярин Марко появиться над Дністровими берегами і сполоче свій гріх у крові Половчина і змие свої нечисті ноги у воді Дністровій.

А русалки радіють. Доні простили вже провину своєму нещасному батькови. Вірять, що прийде і змие свій гріх у філях Дністрових. Вірять і знають, що боярин Марко знову збере залізні полки хоробрих Русичів і буде

знову його слава лунати по цілій землі українській. Вони лише ждуть щасливого приходу свого батенька і все висилають старенького Судиславича на Дністровий беріг, щоби дивився, чи вже не надходить боярин Марко — їх батько.

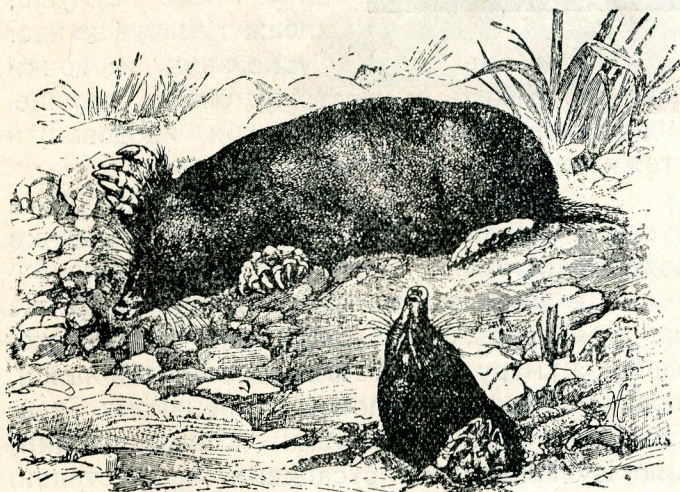
А вірний дружинник слухає їх. Оповідають Дністрові люди, що як лиш стане повний місяць серед неба, можна видіти, як з Дністрового плеса виходить старий дружинник у чорному шеломі з червоним щитом, цілий узброєний і все виглядає Марка Путятича.

Оксамітна Шкірка.

Всі ви певно бачили маленькі горбики насипаної землі. Стрічали їх не раз на полі, на вигонах, а часом запрягали криваву відплату, коли ті горбики нагло з'являлися на грядочці ще вчора живих, пахучих квітів, а сьогодні поперевертаних, зівялих. Що це таке — ті горбики?

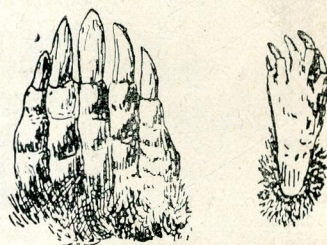
Це бачили ви твори підземного мистця — кртиці, якого назвемо „Оксамітною Шкіркою“. Вам не довелося пізнати цілої величї твору того скромного будівничого, бо він ховається перед світом і його блиском, живе постійно в землі.

„Оксамітна Шкірка“ — чудове звірятко. Має тіло дуже доцільно збудоване, бо в щоденній праці не сміє їй нічого перешкаджати!

Ось воно кругленьке немов валочок, але що валочкови не легко перетискатися в землі, має головку видовжену, а писочок закінчений рильцем (щось, як у свинки!). Має ще щось дуже важне для неї. Передні лапки є надиво-

вижу сильні й великі — пара прекрасних приладів до копання землі. Задні далеко слабші, й менші, хоч працюють також пильно. Хвостик маленький, а подумайте, чому? Чи великий пухнастий хвіст не був би непотрібною окрасою, а великою завадою в земельних хідниках?

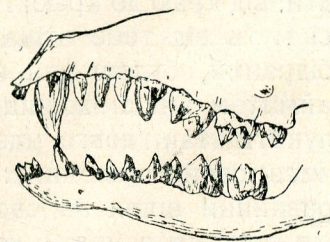
Лапки кртиці:
а) передні; б) задні.

Великі, широко отворені очі, могли б бути причиною всяких клопотів, хоч біжи, шукай лікаря, коли в них упаде яке дурне зеренце піску, чи клаптик недогнилої стебельки.

Тому Оксамітна Шкірка має очка як шпильочки і зовсім на них не звертає жадної уваги. Вони не дуже то потрібні їй. Догадуєтесь — наші красуні бракує те, що ми називаємо ухами, але слух має дуже добрий.

Звичайно люди мають відмінні поняття про красу, але кождий з глибоким переконанням скаже, що така кртиця — се чудове звірятко. Чому саме? Тут значить все стрій: Шкірка має волос чорний, густий, м'ягенький; найкращі оксамити вироблені людьми є все ще за шорсткі в порівнянні з її футерком.

Є ще одно важне в кртиці. Покажи мені зуби, скажу тобі, що ти їш! Ах, як тут наї-

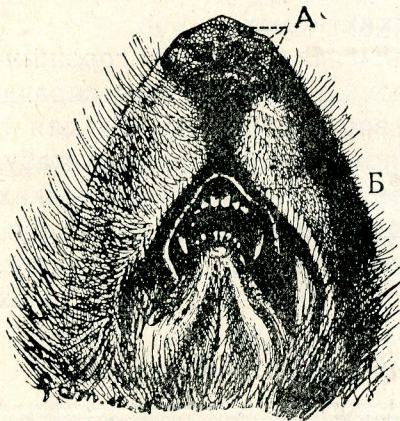

Щока кртиці.

жені самі голочки, вістря й вістря, куди лише поглянути!

Саме тепер пора нап'ятувати одну погану сплетню про Оксамітну Шкірку. Незичливі люди розсивають вісти, що вона любить поласувати ростинками.

Погляньте лиш на зуби! Хиба їх власниця буде поволеньки розтирати якийсь там кокінчик, а при своїм вічно добрім апетиті, чи колись насититься яриною? Чи ті ostrі ножи не є призначені до розтинання мяса? Тому проч зі сплетнями про Оксамітну Шкірку!

Вигляд кертичиного рильця (3-кратно побільшене).

А) Дотикові бородавки на кінчику рильця; Б) Шкіряна оболонка, якою заслонює кертиця свій пищик під час риття.

Але... звідки беруться поживні рослини над дорогами її ловів? Чому огорожник підкладає до її житла голову оселедця, жменю квасної капусти, щоби власницю ніжнього носика прогнати далеко, далеко, кудиб не заходив цей поганий запах? Скажу вам на ушко, бо шаную

й люблю паню Оксамітну Шкірку та її поважних свояків. Вони, зовсім нехотючи, кривдять рослини. Чи як нам треба в хаті поїхати „залізницею до Києва“ в важній справі, то чи ми винні, що якийсь там вазон розіб'ється й цвітка полониться? А Оксамітна Шкірка має також дуже важне завдання, наповнити свій вічно порожній шлунок поживною стравою. Вона не винна, що туди, кудю вона поспішає на лови пхає свій корінчик немудра ростинка. Оксамітна Шкірка мусить перейти, но й штуркне корінчик, а тоді часом він „возьме“ тай зломиться і ростинка зів'яне...

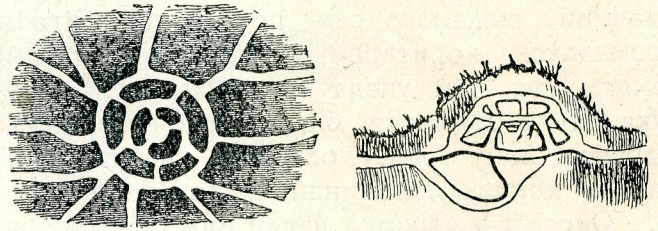

Череп кертиці (природна величина).

Знаємо вже паню Оксамітну Шкірку; треба нам тепер пізнати її хату й щоденне життя.

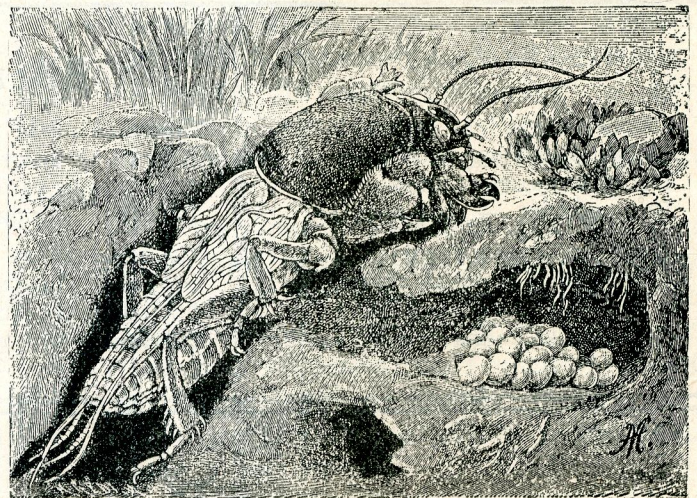
Як пристало славному будівничому будув

для себе житло майстерно. Кождий мистець, коли творить, дає все щось нове, тому хатки всіх кертиць не є однакові. Здебільша вони так виглядають: є кімната, де вона спочиває,

Вигляд кертичих хідників і її житло (гніздо).

де пестить свої оксамітні крихіточки. З кімнати провадять в усі сторони тревалі, з гладенькими стінами, хідники; се її дороги на лови, ратунок у небезпеці. Звичайно, навіть люди, думають, що кертиця живе під горбками насипаної землі! Ні, це лиш сліди її пильної праці. Коли занюхає смачний кусок, кидається за ним, оставляє вигідні хідники своєї хати, швиденько відгортає лапками землю, немов риба плавцями воду. Коли їй треба тою самою до

Земледух — великий шкідник у господарстві, у споді в землі його гніздо з яечками.

рогою вертати, робить її ширшою, а з зайвої землі висипає кертвиння. О, вона хитра, не зрадить своєї хати, напрямку своїх на день кількакратних ловів! Лише жовті стебелинки значать, кудю переходить неуважний ловець.

Коли ви не стрінете кертвиня, не будьте безжурні, воно завтра може з'явитися. Робітник є меткий, безустанно рие хідники в даль, куди спрямує його ніжний нюх. Вже він є, вже зловив і знова біжить, гнаний вічним голодом.

Оксамітна Шкірка спить. Черевце має повне, лапки втомлені — маленька тружде-

ниця. Хатка тепла, старанно вимашчена глиною, постілонька м'яка, призбирана з що найтоншого моху, пахучої травки. Серед чорного оксаміту порухалось вохке рийце, випружились м'язи, простягнулись вперед сильні лапки. Гей, смачний сніданок сам приходить! Вітром промчалась коритарем, розірвала кігтями землю, і як грім упала на повільного земледуха. Й не стямився, бідняга, як гострі ножі відрізали йому голову, роздерли твердий панцир — комаху, і поминай як звали...

Оksamітна Шкірка ледви ним перекусила, оглянулася нетерпеливо, деби що родобути, нагло почула далеко, далеко шелест. Як стій кинулася в тому напрямі й допала гладкого дожджаника; не минути йому гострих зубів, хитрощів власниці порожнього шлунка. Ледви впоралась з ним, носик повідомив про близьке поле борозняків. Не ручу, чи Оксамітна Шкірка не підскочила з радості. Цеж запах найбільших її присмаків! Наче блискавиця пронеслася землею, припала до білих, товстих, наче солонинка, борозняків і давай їх уплітати. А знаєте, що це значить для нас лю-

дей, що легковажимо не знаючи, наших найбільших приятелів (добре, як не вбемо!). Це значить урожай наших нив, бо борозняки твердими щокми гризуть коріння рослин. Працюють безнастанно, тихо, вперто, аж зелені стебельця зжовкнуть, занидіють, завмре весела нивка. Одинока оборона перед ними — це кертиця. Надто ловецькі хідники відпроваджують воду з піль і осушують їх. Ще й пухке кертовиння, розсипане по грядках, виходить на здоровля молодим ростинкам.

Не лише борозняки й дожджаники гинуть під острыми зубами кертиці, дає вона раду личинкам всяких комах.

Коли запищать нагі, безпомічні горошинки в хаті Оксамітної Шкірки, то вона справді не знає спочинку; все є добре до їди для її дітей. Нагло потягне в землю задуману жабу, зрабує гніздо мишей, — не пожалує чужих дітей, дасть раду падальцеви, а навіть вужеви.

Оksamітний валочок дістає силу й відвагу, як кожда мама, щоби зберегти життя своїх діточок.

Дарія Гриневич-Витанович.

Весною.

Снігові хмари ген поплили,
А нам зісталась неба синь,
І жмути радісних пісень
Воскресення — нам лишили!

Село купається у співах,
В мінливих гомонах пісень...
А сонцеквітний, ярий день
В райдужно-сонних переливах!..

Сміється вигін в веснянках,
Листки пускають сірі віти..
А по лугах запавні квіти
Дрімають в сірих серпанках.

По землі весни хится
Зеленим шовком розстелився
І в ароматах мов упився
Підсніжників і анемон...

Куди не глянь — так трави, квіти,
І синє небо над селом..
Однак весна минеться сном,
Минуться чари — любі діти!

І так життя нам все минесть...
Як та краса в зеленім полі
І в осінь скрикнеш мимоволі:
Таж я щойно родився днесь!

Т. Курпіта.

Вуйко Павук.

Якось, весняним ранком, мухи весело гуділи, літаючи по кухні та сідаючи на полицях. Просиплялися одна за другою, терли лапку до лапки, вмивали свої ротики й витирали животики. Порядок — перша річ!

На дворі було тепло й погідно. В кухні пахло тістом і мухам було дуже весело. Та раптом вони загуділи ще голосніше й одна другій подавали вістку:

— Сестри! Браття! До нас приїхала велика риба!...

— Дуже дивна істота! — бреніли другі. — Кажуть, що це якийсь панок зза границі!...

І справді. На полиці, в куті сиділо якесь

чудо. Все кругле, мохнате, на всі боки стирчали криві мохнаті ніжки; а очиська величезні.

Коли той „заграничник“ біг у низ полицею, то перебирав ніжками так зручно, що варт було дивитися.

— Хто ви, добродію? — питалися старі, поважні мухи того незнакогого.

— Я, знаєте, світовий ткач! — покірно говорив гість. — Мене називають: Граф Павукіні де Мушколюбіо!

— Ах, яка честь! — запищали молоденькі мушки, панночки... То ви нас любите?

— О, мої пані!...

І граф Павукіні елегантно шурнув аж

трьома ногами. А це означало особливу ввічливість і незвичайно добре виховання...

Граф Павукіні став жити на полиці. Він був дуже скромний, чемний і приємний — і нічого не їв. Усі мухи дивувалися.

— Ви справді ніколи не обідаєте? — питалися його мухи, потираючи свої повні животики.

— Ніколи нічого взагалі не їм! — заявив святочно граф Павукіні.

Це всіх зворушило.

— Алеж ви змарнієте!

— Будьте спокійні, — відповів граф — я вже до того привик.

То був справді дивний гість. Здавалося, що він тільки й на те живе, щоби своїми штучками забавляти мух.

Він кидався стрімголов з полочки вниз, аж мухи кричали з дива й страху, боячися, що граф зломить собі голову. Але граф раптом повисав на якійсь ледви видній ниточці.

— Що це за нитка у вас? — питалися мухи.

— Це мій власний виріб! — простодушно говорив Павукіні.

Часом простягав таку нитку над полицею, в куті, й бігав по ній і танцював, як комедіант у цирку.

А нарешті збудував з тих ниток прегарну зізду між полицями. Коли сонце освітило її, зізда засіяла й заблестіла всякими барвами.

— Що за краса! — гуділи захоплені мухи, любуючися зіздою в куті кухні.

— Се ілюмінація для вас, мої пані! — говорив граф Павукіні й мило всміхався.

— Але що це властиво? На що воно? — допитувалися цікаві мухи.

— Це гойданки для вас і колиски для маленьких мушат — сказав граф.

Старші мухи аж заплакали з радості. Ще ніхто в світі не дбав так про їхніх дітей.

— Нехай живе граф Павукіні! — кликали мухи в однім куті кухні.

— Многая літа графови Павукіні! — кричали другі.

— Дай Боже здоров'я! — загудів старий тарганище. — Будьмо братами, вуйку Павукіні!

Вуйко Павук тільки підсміхався. Та послухайте, що було далше!

Одного дня Павукіні щось ніби посумнів і сів собі в кутку.

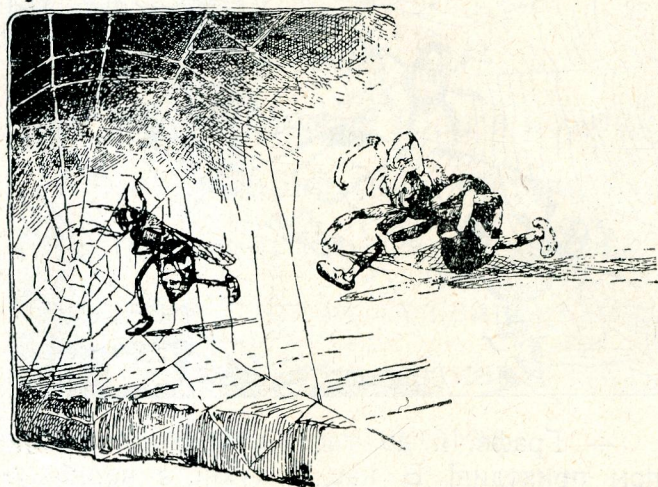
— Що з вами, графе? — допитувалися мушки.

Павук не відповідав.

— Він мабуть хорий — жаліли його мушки. — О, бідний графе, що вам бракує? Чим вам можемо допомогти?

— Мої пані! — заговорив сумно павук. — Якби ви сіли на мою тканину й гуділи, то це мені допомогло би.

Зараз пів сотні мух посідало на павутині — та в тій хвилині заплуталися в ній і пере-

лякані почали кричати й бити крильми. Граф Павукіні кинувся до них і ще опутував їх далше своєю липкою павутинкою. А як бідні мухи подусилися, він у ночі повисисав з них кров й повикидав їх шкірки з павутини.

Ранком другі мухи кинулись до павутини. Павукіні сидів по середині, веселий, всміхнений.

— Графе! Де наші товаришки? — питалися здивовані мухи.

— Полетіли в сад! — відповів увічливо павук.

І від того ранку зачалось щось жахливе. Граф Павукіні запрошував нерозумних мух, погойдатися на павутині; вони сідали й тоді запутувалися, били ніжками й гуділи на всю кухню. А граф зривався тоді з місця й говорив:

— Паням щось недобре?...

І ніби ратуючи їх, запутував їх ще більше й висисав з них кров.

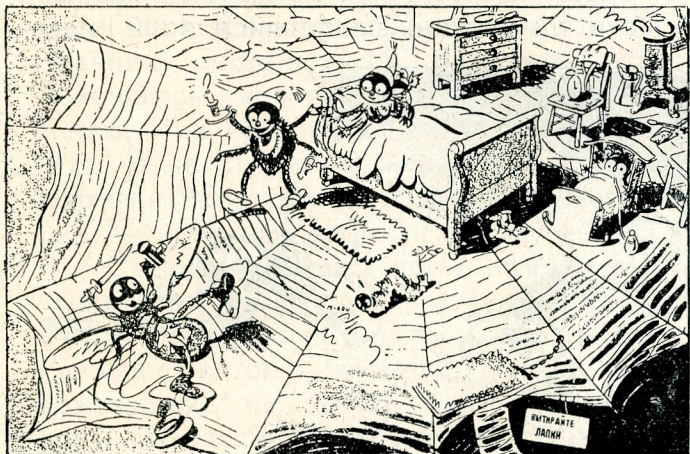
Це вже виглядало на злочинне діло — й мухи зачинали приходити до голови по розум. Уже перестали йому вірити, та всеж таки погибло їх чимамо й гинуло далше. Полетить собі муха й не знатъ коли зачепить за павутину й пропала. А мохнатий гість по всіх кутках кухні розснував свої сіти. Спровадив собі свою жінку, діти, придбав нову обстанову й загосподарився на добре.

Аж виратував усіх дідусь-тарган. Взяв він у ночі ліхтарку й шаблюку та полетів на павутину. Запутався й став бити ногами, аж збудився граф, схопився з ліжка, засвітив свічку й біжить.

— Ах, то ти друже, попав до мене в гості? — засміявся він злорадно, а собачка-гусениця, знай, почала брехати на дідуса-таргана. Та він

з усіх сил рванувся й таки вирвався з павутини.

Ранком став здалека й каже до павука.

— Графе, я до тебе в ночі в важним ділом приходив! В нас у кухні є чорні курятка; але се не курятка, вони тільки такими прикидаються! Це правдиві, товсті мухи!

Заблестіли очі в розбійника-павука.

— А яким чином мені їх зловити? — питає він діда-таргана.

— А он як: курята будуть ходити по кухні, а ти спустися вниз, аж до них тай опутай їх своєю павутиною. Ах, які вони смачні!..

Лакімство загоріло в павуці. Він став чванитися:

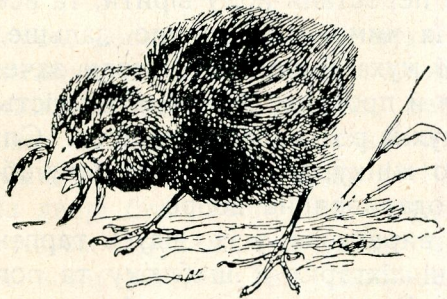
— Що мені муха! Я й людину опутаю!

— Так, так — потакує тарган — в тебе сила! Ану спробуй узяти ті курята...

Побачив павучище чорні курятка. Засукав рукави, пустив з себе свіжу нитку й став опускатися по ній щораз нижче й нижче...

— Піддавайтесь! — кричить здалека. — Я і так вас задушу!..

Глянули курята вгору й очі витріщили, Що це за диковина така кричить на них? Поставали. А як павук спустився аж до них,

то старший когутик дзюбком кланц! і проковтнув розбишаку.

Ех, що за радість у куті піднялася. Заграли мухи, заспівали:

Був павук та жив павук,

Зазнали ми від нього мук,
Він нас, поганець, одурив,
Аж дід-тарган його згубив;
За се, мухи, всі гудіть:
„Тарганам многая літ!“

Пісонька проста й невибаглива, бож її складали не поети, а прості мухи.

Того дня мухи знайшли на столі тарілку з шумою з конфітур і запросили таргана на святочний обід. І я там був, та хоч шуми не їв, не споживав, а сю казку на вус намотав і вам на добрий спогад записав.

А. Т. Давидів.

Ювілей нашої груші.

В нашій саді є одна старенька груша. Посадив її ще перед 50 роками мій дідо. Кожного дня в літі я стараюся встати як найскорше і вже біжу під грушу. Там в ночі впали на траву мягенькі, жовті грушки, сипкі як бульба, а солодкі як мід. Часом брат Славко встане скорше і мене випередить. Застану вже лиш сліди на траві. Тоді я доти шукаю між травною і в корчах, що таки мушу знайти хоч одну.

І сего року якраз минає 50-ліття сеї груші. Се записане в нашій родинній хроніці. Ми радили, як пошанувати стареньку грушу. Пів століття вона вже годує цілу нашу родину. Дає нам що року кілька міхів грушок. Імо їх таки так і сушені, а ще мама й мармеляду з них робить.

Вчора ми мали ювілей нашої груші. Зібралася вся наша численна родина. Сестра Зоня з сусідкою Марусею виплели зі смеречини довгу ленту. Нею ми опоясали кілька разів пень груші. Я попривязував поміж галузям синьо жовті хоруговки. Під грушею поставили лавки й стіл і там всі засіли до підвечірку.

Батько так говорив: Отся груша — наша добродійка! Вона обдаровує нас що року смачними грушками. Знаємо її і любимо. Привикли до неї, якби се хтось з нашого товариства. Я все обтинаю сухе галузя, щоби груша дармо не мусіла двигати на собі такого тягару. З того галузя маємо ще дрова до сушарні. Щануйте, діти грушу! Не лізьте з чобітьми за грушками, щоби не обтерти кори. Кора — се її шкіра. Як тебе болить, коли собі обідреш кусень шкіри на руці, так і її болить, коли здапаєш на ній кору. Знаю, що ви, діти, не збиваєте грушок камінням чи буками. Се було би погано і невдячно. Послідніми роками вже родить груша тільки що другий рік, бо дуже постарілася. Тож треба їй помігти: погноїти землю довкола неї. Тоді набере знов сили. Жий, любя грушо, ще довго з нами!

Я не витерпів тай кажу: — А чи знаєте, що в дуплі груші гніздяться шпакі! Є там аж п'ятеро молодих! Вже самі вилітають з гнізда.

Всі засміялися, бо також про се знали.

Ми діти взяли за руки і танцювали довкола груші:

Гоп-гоп, гоп-па, вже груша стара,
Смачні грушки має і для нас ховає!

На підвечірок ми дістали хліб з грушковою мармелядою, а пили вар з сушених грушок. Опісля ще їли компот з грушок, щоби пригадати собі, скільки всего дає нам груша. (Можна робити й лік з груші: хвостики

з грушок сушити, а вивар пити проти розвільнення).

Сьогодні ми додавали корму груші: насипали попелу й саджі під грушу. Під грушею довкола зрушили землю, щоби лекше всякала вода й попіл в коріння

старої груші. Як широко сягає галузя груші, ми викопали плиткі ямки в землі і наливали там гноівки.

Отак ми помагали нашій груші.

Богданко.

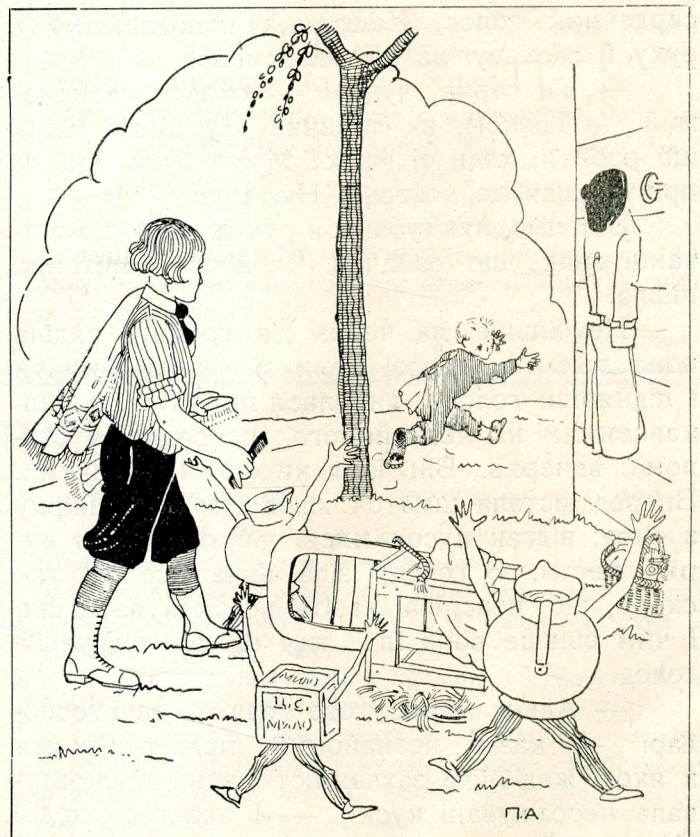
К. Малицька.

Чистенький і Юрзи-Мурзи.

11. Як вздрів Мурза збан з водою,
Чорний гребінь над собою;
Як побачив, що „Чистенький“
Хлопчик гарний і жвавенький,
Йде на нього зі щітками
І з малими збаночками,
Страх обняв його цілого —
Піт став плисти із малого..
Тож ногам дав Мурза знати,
Та й почав вам утікати,
Що ніхто би не здігнав,
Хоч би навіть крила мав.

12. А як він так утікав,
Свої п'яти показав —
Та коби хоч чисті, вмиті
А то вам так брудом вкриті,
Так заліплені болотом,
Що „Чистенький“ мав охоту
В них шпурляти камінцями,
Але чув він раз від мами,
Що це є погана мода:
З того може вийти шкода,
А як кинути високо —
Мож когось зранити в око!

Антін Чехов.

Каштанка.

II.

Загадочний незнайомий.

Але Каштанка про ніщо не думала, тільки скавуліла. М'який, пушистий сніг обліпив зовсім її хребет та голову і вона з утоми попала в тяжку дрімоту. Нараз заскрипіли двері від ганку й ударили її в бік. Вона підскочила. З відчинених дверей вийшов якийсь чоловік, що належав до „замовлювачів“. Тому, що Каштанка заскавуліла й попала йому під ноги, то він не міг не звернути на неї уваги. Незнайомий нагнувся до неї й лагідно заговорив:

— Собачко, а ти звідки тут взялася? Я тебе вдарив? О, бідна ти, бідна... Не гнівайся на мене, не гнівайся... Вибач мені...

Каштанка поглянула на незнайомого крізь сніг, що навис на її рісницях і побачила перед собою низенького та грубенького чоловіка з голеним, набрясклим лицем, у циліндрі і в розіпнених футрі.

— Чого ти скавулиш? — говорив він далі, стрясаючи з її хребта сніг. — Де твій господар? Ти певно загубилася? Бідна собачка! Що ж ми тепер зробимо з тобою?

Почуваючи в словах незнайомого теплий, сердечний голос, Каштанка полизала йому руку й заскавуліла ще жалісніше.

— Ти гарна, чудна! — сказав незнайомий. — Цілком, як лисичка! Ну, що ж? Нема що робити, ходи зі мною! Може бути, що ти пригодишся до чогось... Ну, ходи!

Він цмокнув губами й рукою зробив Каштанці знак, що означав: „ходім!“ Каштанка пішла.

Не більше, як через пів години, сиділа вона вже на підлозі великої, ясної кімнати і піднявши голову, дивилася привітно і з зацікавленням на незнайомого, що сидів за столом і вечеряв. Він їв і кидав їй кусочки... Вперед дістала шматок хліба і зелену шкірку з сира; відтак кусок мяса, пів пиріжка і курячі кости. З голоду зіла вона все те так скоро, що невпіла навіть розсмакувати їди. І чим більше вона їла, тим більше відчувала голод.

— Але-ж марно тебе годують твої господарі! — казав незнайомий, придивляючись з якою жадібною захланністю вона проковтувала нерозжувані куски. — І яка-ж ти худя! Шкіра тай кости...

Каштанка зіла багато, але не наїлася, а тільки немов оп'яніла від їди. По їді розляглася вона серед кімнати, простягнула ноги і, відчуючи на всім тілі втому, замахала хвостом. Захи її новий господар, розлягшись на канапі, курил цигаро, вона махала хвостом й рішала питання: де ліпше — у незнайомого, чи в столяра?

У незнайомого хатня обстановка бідна й негарна. Крім крісел, канапи, лампи і веріток нема в нього нічого і кімната видається порожньою. У столяра вся квартира заповнена річима. У нього є: стіл, варстат, купа остружок, гнблї, долота, пилки, клітка з чижином, цебер... У незнайомого не пахне нічим, а в столяревій хаті все покрите якимсь туманом і розкішно пахне клеєм, фарбами й остружками. Зате у незнайомого під одним оглядом багато ліпше — він дає багато їсти і треба признати йому цілковиту справедливість, що за весь час, як Каштанка сиділа перед столом і ласкаво гляділа на нього, він не ударив її ані разу, не тупотів ногами тай ні разу не крикнув: „Марш на двір, проклята!“

Викуривши цигаро, вийшов новий господар і вернувся скоро держучи в руках маленький матрацик.

— Гей, ти собачко, ходи сюди! — сказав він, укладаючи матрацик коло канапи. Лягай тут. Спи!

Відтак загасив лампу і вийшов. Каштанка розложилася на матрацику і замкнула очі. З вулиці було чути гавкання й вона хотіла відізватися, але нараз несподівано заволодів нею якийсь сум. Вона згадала Луку Александровича, його сина Федька, затишне місце під варстатом... Згадала вона, що в довгі зимові вечорі столяр тесав або читав голосно газету, а Федько звичайно бавився з нею, сидячи на землі... Він витягав її за задні лапки зпід варстату і виправляв з нею такі штуки, що їй зеленіло в очах і боліло у всіх сугавах. Федько заставляв її ходити на задніх лабках, грався з нею в „дзвінок“, себто тягнув її сильно за хвіст, так, що вона скавуліла і гавкала; давав їй нюхати табаку... Особливо мучила її одна штучка: Федько прив'язував на шнурочок кусок мяса і давав його Каштанці. Як тільки вона його проковтнула, він з голосним реготом витягав за шнурок мясо назад зі шлунка. І чим ясніші були спо-

мини, тим голосніше і жалісніше скавуліла Каштанка.

Але скоро утома і тепло взяли верх над її тугою... Вона стала засипляти. В її уяві почали бігати пси. Пробіг між іншими і мохнатий, старий пудель, якого вона виділа сьогодні на вулиці, з більмом на оці з цілими

пасмами шерsti довкруги носа. Федько з долотом в руці гнався за пудлем, а відтак нараз сам покрився мохнатою шерстю, весело загавкав і опинився коло Каштанки. Каштанка і він весело обнюхали одно одному носи й побігли на вулицю...

Переклав: Святослав Лакуста.

Як школярики в однім селі перевели „Свято дерев“.

Минулого тижня було в нашій школі в селі П. „Свято дерев“. Воно призначене на весну. Однак можна святкувати його також в осени.

А відбули ми його так: Ще попереднього дня пообтинали у шкільнім саді сухе галуззя з дерев. До сього маємо таку маленьку пилочку. Пні дерев ще в осени побілили вапном, змішаним з глиною. Повиривали буряни, поправили стежки в саді. Діри в паркані забили дошками. Пан управитель школи казав нам принести деревця з ліса. Кожний школяр прийшов з одним деревцем або й з кількома.

О годині 8 пішли ми парами до церкви. Там була тиха Служба Божа. Опісля наш о. катехит поблагословив і покропив наші деревця. Мені пригадалося свячення поля, в Зелені свята, як ходила процесія довкола села.

З деревцями ми вернулися до школи. В школі заспівали пісню: „Ходить гарбуз по городу“¹⁾ і „Берізка“, „Калина“, „Не стій вербо“, „Цвіти“. Говорили вірші: „Яблінка“ і „Ліс“. П. учитель говорив нам про значіння дерев, про сад і про ліс. Читали шкільні й домашні задачі: „Який буде мій сад?“ „Які посаджу цвіти?“ і „Свято дерев минулого року“. „Наша прогулька в ліс“.

І теперішнє свято дерев треба буде описати. Відтак пан директор роздав нам насіння цвітів, зібране в осени в шкільнім цвітнику, щоби ми собі посіяли коло хати на своїх грядках, тай поручив прочитати гарну казочку п. з. Зачарований цвітник²⁾.

Коло кожної школи мусить бути хоч 2 морги шк. загороди, а в ній город, сад і поле. По кращих, розумніших селах є більше. Сад відгороджений плотом від шк. подвіря та від города.

¹⁾ Гляди „Шкільний Співаник“ Ф. Колеси стр. 66, 68, 95.

²⁾ С. Лакуста: „Зачарований цвітник“ — ціна 30 сот.

Ми садили деревця довкола шкільного подвіря. Посадили: 2 явори, 3 ялиці, 1 черемху і 4 акації. Перед школою 3 корчі калини і дерева: 10 рябин, 2 мордрені та одну канадійську сосну. Сі послідні принесли діти лісного. Рада шк. місцева купила для школи 6 корчиків поринок, 6 вепринок і 10 морвів; п. учитель дивився, чи добре садимо. До кожного дерева привязали дощину з написом. Потім відбулося щіплення деревець: яблінок, груш, черешень та очкування вишень і дикої рожі. Ми всі приглядалися, пробували й самі і вже вміємо щіпити. Дівчата пололи „шкілку“ (грядки) молоденьких деревець, котрі тільки що сеї весни зійшли.

Одні хлопці йдуть з п. учителем в село, щоби й там садити, 12 деревець посадили попри дорогу, 7 на цвинтарі, 4 коло читальні, 6 коло „Української Захоронки“.

До дітей з V. річника сказав п. директор: На памятку „Свята дерев“ ще зробимо бесідку (альтанку). Будемо його довше памятати!

Беремося до роботи. Одні вбивають 4 грубі коли в землю, другі поперечні тички й лати. Зв'язують і збивають цвяхами. За дві години була бесідка готова. Дах накрили тонкими дощочками. Довкола посадили такі рости, котрі пнуться радо по тичках до гори: хміль, дике вино, фасолу, переступень і горошок.

Зі шкільної бібліотеки ми позичили собі книжечки до читання: „Шкільний город“, „Сільський Господар“ й „Управа садовини“.

Як ми вертали домі, то ще по дорозі виривали будяки, щоби не цвили й не розсівалися. Коло школи, ще минулого року, ми повиривали всю кропиву та вичистили сад від будяків. На тім місці тепер цвітуть квіти.

Богданко.

ВСЯЧИНА.

Вибір князя поміж деревами.

Як пише одна французька газета, урядило недавно товариство „Приятелів Дерев“ у Франції анкету: „Вибір князя з поміж дерев“. Найбільше голосів дістав дуб, багато більше, як котренебудь друге дерево. На друге місце по нім приходить смерека. На диво, ніхто з численних виборців не відзначив своїм голосом котре з дерев, що родить добрі овочі. По дубі та смереці найбільше голосів дістав кипарис і верба. Черешні, яблуні та груші осталися з нічим.

З того видко, що приятелі дерев є ідеалісти. Та чому ніхто не пригадав собі про ублагороднений лавр або про маєстатичний плятан.

Б.

Насіння живе і по 20-літньому сну.

Проби Е. Бровна з амер. міністерства хліборобства доказали, що з усіх родів насін, закопаних на 20 літ, билини всіх родів виказали найвищий процент житєвої сили. Двадцять літ не є більше як одна ніч у життю багатьох насін.

Знов японські фахівці перевірили у Манджурії, що багато насін годні кільчитися і по 400 літах. Ніхто не знає, де кінчається здатність насінних зародків. Зате зерно, злядене в передісторичних нахідках або в єгипетських гробницях, вже не хоче сходити. (Що оповідають собі люди, се лиш казки).

Б.

Юлій Верн.

Плесом Амазонки.

(Продовження).

V.

Амазонка.

— Се найбільша ріка на світі¹⁾ — сказав на другий день Беніто до Мануїла Вальдеса.

Сиділи вони на березі ріки, на південній стороні фарми й гляділи, як повільно плили ті води, що випливають із великого ланцюха Андів, далеко на 800 миль і вливаються в Атлантийський океан.

— Се ріка, що дає морю величезну кількість води — відповів Мануїл.

— Таку велику, що морська вода на доволі значнім просторі від гирла ріки стає солодка.

— І на всьому її просторі — говорив далі Мануїл — як тисячі ніг якогось гігантського поліпа, тече двіста допливів з півночі й півдня, що сами втягають у себе допливи, при яких найбільші ріки Європи виглядають як звичайні потоки.

— Ріка збільшена своїми допливами, вливає в океан не менше 250.000 кубічних метрів води на годину!

— Ріка, що є межою між двома республіками й неначе королевою Південної Америки! Дійсно, се неначе Тихий океан переливається через сей канал в Атлантийський.

— І яким гирлом!... Морським рукавом, в якому острів Маражо має більше чим п'ятьсот миль простору!...

— Ріка, що сама і своїми допливами відкриває торговельний шлях на весь захід Америки від Магдалени до Артекуази, від Артекуази до Какети, від Какети до Путумайо, від Путумайо до Амазонки! Чотири тисячі миль водяної дороги!

Отсі молоді люди говорили з якимсь запалом, про сю незрівнану ріку. Вони дійсно були дітьми тієї Амазонки, якої допливи творили шляхи по Болівії, Перу, Еквадорі, Новій Гренаді, Венесуелі, чотирьох Гваянах, англійській, французькій, голандській і бразилійській.

Скільки народів, скільки рас скриває своє

¹⁾ Новіші дослідження показали, що ріки Ніль та Місіні є дещо довші від Амазонки.

походження й початок в даліні віків! Таке буває і з великими ріками земної кулі, яких дійсні жерела ще не точно розсліджені. Багато країн присвоює собі сю честь. І з Амазонкою було те саме. Перу, Еквадор, Колумбія давно вже оспорюють сю честь, що на їх території має свій початок Амазонка.

Одначе нині, здається нема сумніву, що Амазонка має свій початок у Перу, в окрузі Гуаракі, в повіті Тарма і випливає з озера Ляврікока, яке знаходиться між 11-тим і 12-тим ступенем південної ширини геогр.

Ті, які хочуть бачити її початок у Болівії і впевняють, що вона випливає з гір Тітікака, мусять довести, що дійсна Амазонка се є: Укаяль, що повстає зі сполуки Паро й Апурімака. Сей здогад треба сьогодні відкинути.

По виході з озера Ляврікока, ріка звертається на північний схід й пливе п'ятьсот-шістьдесят миль, а відтак, прийнявши доплив Панте, звертається прямо на схід. Вона називається Мараніон на перувійських і колумбійських територіях, до бразилійської границі, скорше Маранья, тому, що Мараніон се ніщо інше, як зфранцузьке португальське ім'я. Від бразилійської границі до Манао, де вливається в неї велика ріка Негро, вона називається Солімаеса або Солімоінса, від імені індійського племені Солімао, останки якого знаходяться ще в прибережних провінціях. І вкінці, від Манао до моря, се Амазонка або Амазонська ріка — назва надана її Еспанцями, потомками відважного Ореляни, оповідання якого сумнівні, однак багаті в фантазію, казали вірити, що існує плем'я воїничих жінок, мешкаючих над Ніямундою, допливом головної ріки.

З гори можна вже предвидіти, що Амазонка стане великанською рікою. Ніяких перепон нема від її джерел до того місця, де вона розливається між двома ланцюгами гір. Водопад перепиняють її біг тільки в тім місці, де вона звертається на схід, заки перейде поперечне пасмо Андів. Там знаходиться кілька водопадів, без яких ріка булаб сплавна від гирла до її жерел. Та якби там й не було, Гумбольдт зазначив, що п'ять шестих її довгої є пригожі до плавання.

(Дальше буде).

Ярослав Вільшенко.

Івась і Гануся.

Здраматизована казка в 5 діях.
(Продовження).

ЧЕТВЕРТА ДІЯ.

В хаті Баби-Язі. Івасик замкнений у койці. Гануся стоїть біля койця.

Ява 1.

Івасик і Гануся.

Гануся:

Поробила я порядки,
Натопила вже в печі,
Та мені не сходить з гадки,
Що буде тут у ночі?
Ох, Івасику мій бідний,
Вже тебе Язя спече —
Мамцю, батечку наш рідний!...
(Плаче).

Івасик:

Не журись, втечемо ще!

Гануся:

Ні, Івасю, не втечемо!
Ми тут в хаті під ключем —
Там собаки, там так темно...
Так на серці боляче!
Чом не слухали ми неньки,
З хати крадькома пішли —
Нене, батеньку рідненький,
Простите це нам коли?!
(Знову плаче).

Івасик:

Лиш не плач, Ганусю мила,
Щось придумаю чей я...

Гануся:

Щож придумаєш?! Не сила
Тут моя, знай, ні твоя!
Нам прийдеться пропадати.

Івасик:

Ганю, сльози та жура
То марна часу лиш трата,
Тут на сльози не пора!
Будь відважна все, будь сміла,
Все здорову думку май,
То удасться всяке діло
І біді все зробиш край.
Знай, я маю віру в серці,
Що втечемо ми відсіля
І Язі насиплем перцю,
Заплатить за сльози й біль!

Гануся:

Все дарма! Цеж чарівниця,
Знає чари всі вона,
А тверда неначе криця —
Ні, Івасю, все дарма!

Голос зазулі:

Куку, куку, любі діти!
Лиш відважні будьте все,
Краща доля вам засвітить
І вам волю принесе.
Куку, куку! Тільки сміло
І не тратьте віри ви,

Вдасться, вдасться ваше діло,
Хлопчику, будеш живий!

Івасик:

Чуєш, Ганю, знов зазуля,
Щастя нам ворожить тут!
Згине, згине чорт-бабуся,
Тож плачі і сльози в кут!

Гануся:

Чую я зазульку, чую
І у серці чую враз,
Наче віру я новую —
Ах, ратуй, Пречиста, нас!

Івасик:

Так, в Пречистої опіку
Ми віддвимося, що все
Ласк зсилає всім без-ліку,
Поміч у біді несе.
Вірю, що Пречиста Мати
І тепер допоможе нам
Повернути в рідну хату
Та щасливо жити там...

Гануся:

Тож молимося ми щиро,
Заспіваймо пісню враз,
Хай Пречиста Діва вирве
Відсіля на волю нас.

Івасик:

Заспіваймо пісню, Ганю,
До Пречистої враз ми,
Вірю, що Небесна Пані
Увільнить нас із тюрми.

(Обое клякають тай співають на голос пісні: «Пречистая Діво Мати руського краю»).

О, Пречиста Діво Мати, все Ти готова
В біді людям поміч дати в Твоїй любови.
Ти під своїм омофором
Зберігаєш всю дітвору —
І нас рятуй Ти!

Ми помочи просим в Тебе в нашому горю,
Поможи нам, покажи нам Ти волі зорю.
Вирятуй нас із неволі,
Хай скінчаться горя, болі,
Пречиста Мати!

О, Пречиста Діво Мати, ми Твої діти,
Просим, поможи піврати ворожі сіті.
Дай нам, дай нам повернути,
В рідній хаті знову бути
При батьку, неньці!

Ява 2.

(Ті самі й Баба-Язя).

Баба-Язя (входить):

Дармо молитеся, діти!
Не допоможе й Мати Божа!
Вже ніколи не засвітить
Вам свободи сонце гоже.

Івасик (твердо):

Мати Божа всім допоможе,

Хто щиро благав,
Знищить наміри ворожі
Поклонників зла.

Баба-Язя (стає серед хати й береться за підбоки та голосно регочеться):

Ха-ха-ха! Ха-ха-ха!
Цікава я знати
І куди то і як
Увільнить з моїх рук
Вас та Божа Мати?
Ти, Івасю, дурак!
Раз попавсь, небоже,
Ти в мої жмені
То не вийти вже тобі!
З тебе зараз я мати
Буду печеню,
Ах, підім тебе собі!

Івасик:

Ти, дурна, дурна бабуля,
Лиш даремне гостриш смак —
Не мене зжереш, а дулю
(Показує пальцями їй дулю).
Ось так буде, так, так, так!

Баба-Язя (злюще):

Що? Ти важишся, нещасний,
Насміхатися ще з мене!
Вмить життя твоє погасне,
Зараз ти будеш спечений!
Напалила ти, Ганусю?
Піч горяча вже як слід?

Гануся (з жахом):

Напалила, ах, бабусю!

Баба-Язя:

Зараз матимем обід.
(Відчиняє клітку й витягає Івася за руку)

Ну, ходи, ходи, небоже!
Хоч худий ти, годі ждати!
Й Божа Мати не допоможе.
(Бере лопату в руки)

Но, сідай тут на лопату!

Гануся (з плачем):

Ах, бабусю, бабусечко,
Майте серце ви,
Не вбивайте ви братчика,
Хай буде живий!

Баба-Язя (сміється):

А хтож його убиває?!
Я спечу живцем!
За хвилину уже, знаєш,
Натішусь мясцем!

Гануся (падає на вколішки перед Бабою Язєю):

Ой, бабусенько, вже краще
Я піду у піч,
Хай жие мій любий братчик,
Ах, страшна це річ!

Баба-Язя:

Ні! Тебе я мушу мати
До хатних робіт,
Лад держати будеш в хаті.
Тут увесь твій світ!
Ти ніде не вийдеш з хати,
Поки я жию,
Будеш хати доглядати
Й худібку мою.
Совам і котам варити
Будеш ти їду —
Мусять бути вони ситі,

Коли у біду
Ти себе не схочеш вгнати...
(До Івасика)

Ну, хлопче, сідай
Раз уже на ту лопату
Часу ти не гай!

Голос зазулі:

Куку, куку, Івасику!
Розум з голови
І розсудок у цю хвилю
Мерщій призови!

Баба-Язя:

Що? Зазуля за тобою?!
Та усе дарма —
Ти не виграєш зі мною,
Рятунку нема!

Спів Русалок (за сценою на голос пісні: «Ой, нависли чорні хмари»):

„Ой, попали бідні діти, попали, попали,
Поможімо їм бідненьким, щоби не пропали.
Поможімо дітям бідним із неволі вийти,
В рідну хату повернути, тай щасливо жити.
Гей, держіться добре, діти, та будьте відважні,
Сила волі все поборе, розум шлях покаже.
Лиш в розпуку не впадайте, ані у зневіру,
Тверду майте в перемогу, тверду, сильну віру!“

Баба-Язя:

Що і русалки за вами?!
То спішитись треба!
Вмить отворю неба брами,
Івасю, для тебе.

Голос зазулі:

Івасику, куку, куку!
Розум, розум призови,
А даш ти Язі науку,
Розум клич із голови!

Баба-Язя (грізно):

Ну, сідай вже на лопату.
Раз сідай уже, сідай!

Івасик:

Я не знаю як сідати?

Баба-Язя:

Ах, дурний же ти, гай-гай!

Івасик (сідає на держак лопати мов на коня):

На коня ось так сідаю —
Чи, бабусю, так?

Баба-Язя:

Не викручуйся, гільтаю —
Ти чей не дурак!
Сідай, кажу, на лопату,
Сідайже мерщій!

Івасик:

Та не знаю, як сідати?

Баба-Язя:

То дурак, агій!
Чиж не бачив ти, як мати
Хліб садить у піч?!

Івасик:

Я не хліб, мені сідати, то інакша річ!
Покажіть мені, бабусю, як то це зробити!

Баба-Язя:

Ах, дурний же ти мов гуся!
Ну, покажу вмить!
На, Ганусю, держи рівно,

*) Гл. „Шкільний співаник“ д-ра Ф. Колесси, стор. 103, пісня 104.

Ти лопату так —
Він не знає! То аж дивно,
Що такий дурак!

(Баба Язя сідає на лопату, що її Гануся держить за держак).

Спів русалок (на голос пісні: "Ой, куриться доріженька*"):

Гей, скоренько, любі діти, часу ви не гайте,
В піч горячу Бабу Язю саджайте, саджайте!
Хай згорить Язя, хай вітер попіль геть розмете,
Нехай будуть діти в лісі безпечні, безпечні!

Баба-Язя:

Ну, приглянься вже дурненький,
Щоб знав, як сидати!

Івасик (прискакує до Ганусі й бере також за держак лопати):

Скоро, скоро, враз скоренько
Пхаймо в піч лопату!

(Всувають лопату з бабою в піч).

Баба-Язя (кричить із печі):

Ах, це зрада, зрада, зрада!
Ах, пече, пече!

Івасик:

Чарівнице, вже пропадеш,
А ми утечем!
Дай затулу тут Ганусю,
Затулимо піч!

(Гануся подає затулу й обійко затулюють піч).

Івасик (сміється)

Тепло там тобі, бабусю?
Сама себе зїдж!

Ява 3.

(Вбігають русалки і Дід Лісовик).

1. Русалка (радісно):

Ах, на волі вже Івасик!
А та Язя де?

Гануся (показує на піч):

У печі уже спеклася,
Більше не буде
Вже діток вона зїдати.

Івасик:

О, напевно ні!
Ми вертаймось зараз в хату,
Десь дуже сумні
В хаті батенько та ненька
Дожидають нас —
Сходить сонце, вже раненько!
Повертати час!

Гануся:

Ах, то втішаться мамуся
І батенько наш!

Івасик:

Будемо уже послухні,
Сваволі шабаш!

Ява 4.

(Входить двох юнаків і дівчина).

1. Юнак:

Де хлопя й дівчатко миле
Що від чарів нас —
Із неволі увільнили?
Був вже крайній час!
Ми прийшли до вас всі троє

Щоб подяку вам
Враз зложити тут обоім.

Івасик:

Защо дяка нам?

1. Юнак:

Мене Язя та люта
В Соняшник зачарувала,
І я жив так прикутий,
Чах в городі помало!

Дівчина:

А мене Язя люта
Замінила у Тою
І я жила прикута
До землі так у горю.

2. Юнак:

А мене замінила
Та Язя-Баба люта —
В синю квітку Васильок
І так ріс я прикутий.

Гануся:

А тепер ви всі троє
Вже людьми є назад,
Тепер правда горою,
Буде в лісі вже лад.

Івасик:

Та скажіть тепер нам,
Чим ми вам помогли?

Дівчина:

Мали бути ми там
У городі в землі
Поти, поки живе
Язя-Баба отся.
Смерть її, нам нове
Вороття до життя.

2. Юнак:

Ви спалили її,
Вид вернули наш нам,
Йдемо в наші краї —
Дяка, діточки, вам!

Дід Лісовик:

І я, діти, вам дякую
Увільнили ви ліс мій
Від Язі, від тої злюки,
Привернули в нім спокій.
Знову будуть прибігати
Тут у ліс мій діточки,
Щебетати і збирати
На віночки квіточки.

(Русалки стають колом довкруги Івася й Ганусі та пібравшиш за руки ходять хороводом і співають на голос пісні: „Ягіль-Ягільочка“*):

„Гей, діти то добрі,
Відважні, хоробрі —
Івасик і Гануся,
Втіха батька, мамусі!
Вертаються раденькі
До батька до неньки —
Івасик і Гануся,
Втіха батька, мамусі.
Будуть все вже слухняні
Дома діти кохані —
Івасик і Гануся,
Втіха батька, мамусі“.
(Заслона паде).

*) „Шкільний співаник“ дра Ф. Колесси, стор. 18, піс. 28.

*) Гляди: „Шкільний співаник“ д-ра Ф. Колесси стор. 94, пісня 88.

Загадки.

Складова загадка (1 точка).

Тер, си, ян, ві, трів, ре, нод, че, ос, псі, тар, хо.

З порозкиданих 12 складів зложіть 5 слів, яких початкові й кінцеві букви, читані з гори в низ, дадуть назву сезонного свята.

Значіння висказів:

1. Нарада духовних.
2. Збори за княжих часів.
3. Інакше: бурштин.
4. Муза танку.
5. Суша серед моря.

Назви овочів (1 точка).

(Уложила Одарка Лакуста).

В нище поданих реченнях вишукайте назви овочів:

1. Мама сказала до малої Ярусі: „Як зловиш няню в саді, то дам тобі медівничка“.
2. Козаки приплили до Кафи на своїх бистролетних чайках.
3. Тато сказав до Данка: „Ти дуже неуважний, хлопче! По дорозі з міста розгубив ти з воза весь цукор. Їхати вже не будеш більше сам один за покупками.“
4. Наш Карпо річки не знав, зайшов на глибину й мало не втопився.
5. Жваві пластуни, між ними й Мирослав, перейшли від Лавочного до Жабя ціле карпатське пасмо. Родина не знала довгий час, де пробував Мирослав.
6. Всі знають, що заяць великий трус. Кавка навіть може його перелякати.
7. Старий дідусь лико дере, не питає, що то шкодить деревам.

Утворити з даних слів нові слова (2 точки).

(Подала Одарка Лакуста).

Слова: хист, село, лиса (корова), вина і нора змінити на інші слова в той спосіб, що переставляється букви. (Пр. зі слова „нора“ утворити назву італійської ріки). З тих переставлених слів, згідно з їх початкових букв, утворити нове слово, що дасть нам назву одного шпилькового дерева.

Як будуть звучати ті нові слова, що повстануть з переставлення букв в даних словах і яке то шпилькове дерево?

Загадочні книги (2 точки).

(Уложив Леонід Соневицький).

АНТІН ФАВДСТОЖ

УТЕР ПІГУЛУ ВІЛ І ВІЛ

Львів 1932.

Видавництво „Світ Дитини“

АНТІН ФАВДСТОЖ.

ЛЕВ ЕВТУР У ЛЕГІНІВ

Львів 1932.

Видавництво: „Світ Дитини“

Подайте правдиві заголовки цих двох книжок! Вони дуже цікаві. Раджу кожному їх перечитати!

Переписка з читачами.

Любомир Рихтицький в Дрогобичі: Співчуваю разом з Тобою, мій любий приятелю, по причині смерті Вірусі. На лещетах їздити — се дуже приємна річ, тільки треба уважати незвичайно, бо всюди лучаються різні несподіванки, а то небезпечні випадки, чи каліцтва. Кожний спорт є добрий — але мусить бути в границях можливості уживаний. Всякі рекорди в спорті — це щось таке, як хвороба в здоровому організмі.

Одарка й Улянка Пеліхівні в Підбережжю: Як видається Вам тепер у рідних сторонах? Правда, що краще, чим там де досі були? Чи одержали бажане число до комплекту річника? Де ходите до школи? Здоровою Вас щиро!

Володимир Войтанівський в Загребі (Югославія): Бажаеш увійти в переписку з читачами „Світика“. Подаю отже в тій справі оповісточку враз з докладною адресою до Тебе. Маю надію, що вскорі дістанеш кілька листиків від хлопчиків і дівчаток.

Мирослав Бих у Станиславові: Де краще почувашся — в Станиславові чи в Копичинцях? Що читаєш крім мене? Чи прочитав уже обі часті „Гулівера“? Може від вакацій я буду виходити вже кожного гижня. Се все залежить від самих читачів. Наколиб усі були прислали виповнені ті „помаранчеві“ листочки. Які були додані до 12 числа, за грудень 1921, то „Світик“ був би мав поверх 10,000 передплатників і вже був би виходив що тижня, в такім самім обемі, як тепер, а коштував би лиш 25 сотиків, а не 50 — як тепер коштує. Але щож зробити! Не всі читачі думали над цією справою — тай тому треба ще ждати. Загадочку, яку надіслав, поміщу в найблищому числі.

Богдан Кипріян у Винниках: Розв'язки загадок будуть подані у 12 числі з 15 червня д. р. Премії будуть роздані аж при кінці року, бо змагання в розв'язках буде тривати цілий рік.

Зірочка Лунівна в Борщеві: Дякую Тобі, моя Зірочко, за такий гарний листик. А чому так мало загадочок розв'язала?

Ірця й Миронко Збудовські в Надвірній: Цей блуд у складовій загадці, де мало бути „п“, а було „т“ — повстав ізза невваги коректора. Отже ваша поправка зовсім влучна.

Юльдо Славинський в Полянці: Мені незвичайно подобався Твій перший листик; він гарно уложений і прекрасно написаний. А чи Дося помагає Тобі розв'язувати загадочки? Поздорови її від мене!

Теодора Ксьонжек у Перемишлі: Як подобається Тобі життя в Інституті? Правда, що там гарно! Є багато товаришок з усіх майже місцевостей нашого краю, пречудний будинок наче палата, великанський город, наче парк! А наука серед таких умов — це рай! Правда, що так? Пиши відтепер частіше до мене й передай привіт від мене всім моїм читачкам і приятелькам.

ОПОВІСТКА.

Хто з вас, любі читачі й читачки, любить писати листики — то навяжіть переписку з читачем „Світика“: Володимиром Войтанівським, що проживає далеко від нас на чужині, бо аж у Загребі. (Пошукайте це місто на мапі). Він так бажає говорити й писати в українській мові, бо там, в Югославії, вчиться він лиш хорватської й сербської мови, а українську чує тільки в хаті від Татуся і Мамусі. Тому говоріть із Владом, Ви, очікі читачі мої, а справите йому в той спосіб дуже багато приємності — бо ваші листочки принесуть маленькому Українцеві на чужині подих РІДНОЇ ЗЕМЛІ, якої він не знає, бо уродився далеко від Неї. Його адреса така:

Volodymyr Vojtanovskyj
ul. Dalmatinska, Nr. 16.
Zagreb, Jugoslavia.

ЖЕРТВИ.

На „Пресовий фонд“:

Вп. Євгенія Калужняцька з Канади 3.75 зл.; Вірочка Волосянська 2 зл.; Одарка і Яруся Лакустівні з Фокшан (Румунія) 200 леїв (10.60 зл.).

На „Рідну Школу“:

Вірочка Волосянська 1.50 зл., Богдан Зв'язк з Білостоку 3 зл.

Умови передплати: В краю річно 10 зл., квартално 3 зл., місячно 1 зл. Ціна числа 50 сотиків. — Для Америки 1.50 дол. — Для Канади 2 дол. канадійські. — Для Чехословаччини 50 Кч. — Для Румунії 240 леїв.

Редакція і Адміністрація: Львів, ул. Зіморовича ч. 3.

Видає і за редакцію відповідає: Михайло Таранько.

З друкарні ОО. Василян у Жовкві.

Листопад 1931

ПЕТРО АНДРУСІВ

Виходить два рази в місяці, кожного 1-го і 15-го.

Вже воскрес Христос з могили!

Скрізь так весело, так любо!
Срібні дзвонів переливи
Линуть в небо те голубе,
На гаї розмайні й ниви.

В ті садочки густолисті,
В білі писанки-хатини —
Лине дзвонів голос чистий,
В серця рідні сріблом рине.

А було так сумно всюди,
Як мовчали дзвони три дни —
Відкиж радість тільки в груди?
То Великдень, то Великдень!

То Великдень — чуда свято,
Тільки чудо в серцях діє,
Сіє радощів багато —
І віраду і надії.

І в палату і під стріху
Лине дзвонів вістка мила:
„Люди, люди! Шлем потіху,
Вже воскрес Христос з могили!“

„Шлем потіху, шлем розраду!“
Великодні дзвонять дзвони —
„Встане Правда, кривда впаде
І замовкнуть горе, стони!“

Серця рідні розцвітають —
А найкраще ті діточі,
Наче рожі цвіти в маю,
Аж зірками грають очі.

Любі, любі дзвони дітям
У святі ті дні Господні,
Як довкола все у цвіті —
Дзвони рідні, великодні!

На гаї розмайні й ниви,
Линуть в небо те голубе
Срібні дзвонів переливи —
Скрізь так весело, так любо!

Ярослав Вільшенко.

Малий історик.

Про гетьмана Івана Мазепу. (1687—1709).

В 7. числі „Світика“ я розповів про гетьмана Петра Дорошенка: як він Україні добра бажав і з ворогами воював, та вкінці пере-

манів України, а тому скажу про нього докладніше, хоча в „Світику“ ч. 7. гарно написано про Мазепу в уступі „Великий Дух України“.

Іван Мазепа вродився 20 березня 1632 р. в Мазепинцях на Київщині. Походив зі старого українського роду Мазепів і вже його прадіди й діди служили в козацькій армії. Один з них, Хведір Мазепа, воював разом з Наливайком проти Польщі, з ним попав у полон і його скарали смертю у Варшаві разом з Наливайком в р. 1597.

Батько Мазепи, Степан, був урядником у Білій Церкві, а що сам був розумний і освічений чоловік, то і свого сина, Івана, виховав на освічену людину.

Мати Мазепи називалася Марія Магдалина з роду Мокієвських, — і була потім ігуменею (начальницею) жіночого монастиря в Києві.

Спершу вчився Іван дома і вже, маючи дванадцять літ, складав вірші латинською мовою (тоді се було в звичаю). Згодом учився

Гетьман Дам'ян Многогрішний.

можений перевагою Москалів зрікся булави й умер на далекій чужині 1698 р.

Ще за його гетьманування був гетьманом на Лівобережжя Дам'ян Многогрішний. Він гетьманував коротко, всього 4 роки (1668—1672). Але й за той час показав, що бажав добра Україні. Заводив порядок і лад і перший завів на Україні кінну пошту. Скінчив він так, як і Дорошенко. Московський цар Алексій IV бачив, що Дам'ян змагає до цілковитого визволення України, тому казав його арештувати й заслав на Сибір, де гетьман Многогрішний і вмер.

Подібно скінчив життя й його наслідник, гетьман Іван Самійлович, що гетьманував уже й по Дорошенкові, від 1672 до 1687 р. Він також умер на Сибірі.

І тоді козаки вибрали гетьманом України Івана Мазепу. Се один з найславніших геть-

Гетьман Іван Самійлович.

в Полоцьку в висшій школі і маючи 16 літ, пішов на Січ, вчитися воєнного ремесла. Служив при козацькій армії за Хмельницького

в 1648 році й тоді, будучи ще хлопцем, хоробро бився не в одній битві. За хоробрість і розум полюбили його всі козаки, а гетьман Хмельницький радив його батькови, післати Івана ще в високі школи за границю. Іван вчився в Голляндії, а потім довгий час був на дворі польського короля Яна Казимира. Король посилав його з важними листами до гетьмана Тетери і до Дорошенка. Нарешті Іван став служити в Дорошенка. Раз вислав його

гетьман у посольстві на Крим, до татарського хана, що був тоді в союзі з Україною. По дорозі зловили його в степу козаки лівобережного гетьмана Самійловича, але Самійлович не карав його, а приймив до себе на службу й навіть іменував його генеральним осавулом, бо пізнав розум і зручність Мазепи. Раз вислав Івана в посольстві до царя московського й там Мазепу також полюбили, бо такого освіченого й добре вихованого чоловіка не було тоді й на царськiм дворі.

Не диво, що коли цар увязнив Самійловича, то сам був за тим, щоби козаки вибрали гетьманом Івана Мазепу. Козаки вибрали його й зовсім добровільно, бо раз, що Мазепа був тоді найбільше освічений між старшиною, а подруге знали, що хоча він і з царем живе в приязни, але над усе любить Україну й буде їй вірно служити.

І не завелися. Іван Мазепа, ставши гетьманом, почав щиро думати над тим, щоби визволити Україну зпід залежності всіх сусідів. Але мусів поступати дуже обережно, бо тоді (від 1682 до 1725 р.) панував у Росії цар Петро I, дуже лютий тиран; він бажав зєдинити Україну з Росією й хоча до якогось часу ще терпів на Україні окремого гетьмана, але сильно обмежував права гетьмана й козацтва і всеї України. Цар вимагав, щоби козаки ходили з ним на війну проти Польщі, Швеції

й Татар; а нарешті спровадив полки козаків аж до Петербурга, нового міста, яке заснував, і казав їм там копати канали, сушити болота й будувати нову столицю Росії. Багато козаків погинуло там від стужі й поганого повітря. Не даром люди говорили, що Петербург побудований на козацьких кістках. А тимчасом на Україні було ледви кілька тисяч козаків коло гетьмана, а по всіх містах і селах стояли московські салдати; вони робили що хотіли й дуже знущалися над українськими селянами й міщанами.

Весь народ і козацтво стали нарікати на гетьмана Мазепу, що він цареві так у всьому послухний. Бо тільки горстка старшин знала, що Мазепа ще не може отверто виступити проти царя. Він ждав догідної хвилі, коли на Україну вернуться козацькі полки, що бідували в Московщині й коли цар буде зайнятий війною з сильнішими противниками. А тимчасом гетьман старався упорядкувати край і піднести його освіту. Побудував багато шкіл і церков власним коштом. Для Київської Академії казав збудувати новий величавий будинок на три поверхи. Такої школи і в Москов-

Гетьман Іван Мазепа.

щині в ті часи не було.

Коли 1707 року цар почав війну зі Шведами, з славним шведським королем Карлом XII. Мазепа покладав на се великі надії і у великій тайні почав умовлятися через тайних післанців з королем, щоби разом ударити на царя.

Шведський король забезпечив Мазепі, що Україна буде вільною державою по обох сторонах Дніпра й згодився злучитися з козаками. Тут трапилися між старшиною два зрадники, Іскра і Кочубей. Вони написали й самі поїхали до царя й розповіли, що Мазепа змовляється зі Шведами проти Москви. Та цар ще не вірив тому, бо й передше були всякі доноси на Мазепу, а Мазепа служив цареві

вірно. Тому казав звязати Іскру і Кочубея й відіслав їх до Мазепи. Мазепа казав стягти їм голови.

Та скоро потім, літом 1708 року, король Карло XII рушив на Україну й гетьман став явно на стороні Шведів. Він візав усе козацтво й народ, щоби ставали проти Москви. До нього пристали Запорозжці. Пятнацять тисяч їх прийшло під проводом кошового Костя Гордієнка й злучилися з гетьманськими полками.

Однак велика сила козаків була ще на півночі в Московщині. А лютий цар зібрав величезне військо й у листопаді 1708 року рушив на Україну. 9. листопада московська орда облягла гетьманську столицю Батурин. Москалі візвали залогу, щоби піддалася, та полковник Чечель відповів: „Умремо всі, а столиці не дамо!“ І довго відбивала горстка козаків усі московські наступи; аж найшовся зрадник, Іван Ніс; він запровадив Москалів тайним підземним ходом до столиці й Москалі здобули місто. Все місто, з палатами і з церквами спалили, а всіх козаків і мешканців вирізали. Не пощадили ні старих, ні молодих, ні жінок, ні дітей. Палата гетьмана горіла три дні. А полковника Чечеля й козацьку старшину помордували, попривязували їх трупи до плотів і пустили долі рікою Сеймом, усім на пострах.

Московський цар Петро І.

А 10 липня 1709 року прийшло до головної битви під Полтавою. Цар зібрав сюди всі свої сили, що в п'ятеро перевищали число Шведів і козаків. А до того ще король Карло заслаб тоді від ран і неміг проводити битвою. Сталася велика січа й царські орди розбили козаків і Шведів. Король і гетьман мусили скоро відступити за Дніпро й схоронилися на Молдавію. Гетьман з журби заслаб і небажком потім умер в місті Галаці (в нинішній Румунії). Там і до нині є його домовина.

Цар казав зараз карати всіх зловлених козаків, що билися по стороні Мазепи, а Мазепу казав викласти по церквах, навіть по тих, що їх сам Мазепа будував.

Отак любив гетьман Мазепа Україну і за неї життя своє віддав. Москалі від тоді називали всіх свідомих Українців згідно „мазепінцями“. Але ця назва для всіх нас не обидлива, але навпаки — почесна, бо кождий свідомий Українець славить діла Мазепи й готов піти його слідами, щоби добути кращу долю рідному Народови.

Сього року минуло якраз рівно 300 років від народження гетьмана Мазепи. По різних містах а навіть по селах, обходять люди святочно сю річницю славного гетьмана.

Гетьман Мазепа любив Україну і хотів усіх зєднати до боротьби за Україну.

Христова Матінка.

Коли прийшла вже Велика Пятінка
Й затиш вже дзвін —
До Сина свого Христова Матінка
Йшла на поклін.

А що злиняла одежа бідна
В путі здовж сіл,
Не доступна до злота-срібла
Перед престіл.

Стала небога біля порога
Між Матірми —
Така прескорбна й така убога
Як всі вони.

Всі разом стали, ручки зломали
Жаль матерям,
Що темні сили гроби встелили
Їхнім Синам.

Не плачте Милі, не плачте Рідні,
Не хмарте днів;
Сини здвигають знаки побідні
З темних гробів.

Ото вам зіллячко!..

I.

Настала Весна-красна й воробцеви було з того найбільше втіхи. Він говорив до своєї воробчихи:

— Ну, моя мила! Радуйся, веселися! Небаром прилетять чужоземці, ми піднаймемо їм наше горішнє гніздо й заживемо без журби. Воно й так для нас завелике, те штучне гніздо з кори і з віконцем; буде з нас нашого малого на тім старім грибі.

Воробчиха робила шерстяну панчішку й сиділа на грибі дуже горда й надута, та ще в окулярах. Вона не відповіла чоловікови (себто воробцеви) нічого, тільки почухалася шпилькою поза шию.

Воробець кашельнув, узяв кашкет на голову, вхопив мітлу й скочив на галузку. Треба було підмести ту галузу, що власне була садовою доріжкою до вороблячої палати. Бо воробець насправду вважав ту чужу схованку з кори за свою власну палату, — і то лише тому, що без ніякого права прожив у ній цілу зиму.

Він брехав без пам'яті, що те пристановище залишилося йому в спадщині по його теті, або попросту — що він сам його собі збудував і тому сей дім є його власністю. А насправду — то се було гніздо шпака.

Не вспів воробець і в лапки плюнути, щоби зачати замітати, аж тут біля нього з'явився звідкись огрядний, багато вдягнений, замашистий шпак, з торбинкою через плече.

За шпаком поволи їхала важка підвода, запряжена в рослого слимака. Їхала й скрипіла, бо була не помашена, а на ній було повно всякого домашнього знадб'я.

Воробець зняв шапку й низько вклонився.

— Здорові були, добродію Шпак!

— Здоров, здоров! — сказав згорда Шпак.

— Чи се мешкання вільне?

— Тут, ласкавий паночку, ми з жінкою зиму зимували. А тепер, на літо, ми радо піднаймемо. Недорого, паночку, недорого! По

чотири червачки денно тай по шіснайцять мушок що другий день будете нам давати. Більше нічого.

— Ну, нехай буде! Згода! — каже шпак.

Він скочив у гніздо, скинув капелюх, коробку, плащ, розвісив усе те по стінах і закликав на маєвого хруща, що був його фірманом:

— Гей, там! Неси сюди всі річи!

Воробець трохи збентежився, почухався в шию тай говорить несміло:

— А можу просити зачет, добродію? Бодай пару хробачків, або що?

Чужинець не сказав нічого, а заки там хрущик розставляв усе в гнізді, він фуркнув над болото, вхопив два товсті хробаки й приніс воробцеви.

— Щиро дякуємо! — сказав воробець тай сів з жінкою снідати.

II.

Впорядкувавши обстанову, шпак полетів зустрічати свою жінку, а воробець добре попоїв, закупив файку й став щось міркувати.

— Властиво я поспішився непотрібно — думав собі. — Можна було зажадати більший чинш... Властиво — то той шпак мене сильно скривдив!..

В тій хвилині пролітав біля нього якийсь другий шпак — і воробець закликав:

— Паночку! Може ви шукаєте мешкання?

— А ви може маєте вільне? Знаменито! Але тут мабуть хтось уже винаймив?..

— Ні! — бреше воробець. — Се мешкання я винаймаю з меблями!

Небаром добили торгу й новий шпак дав воробцеви завдаток: дві гусениці.

Воробець сів обідати, а новий льокатор зараз ліг собі на ліжко й заснув. І не снилося йому навіть, що він спить на чужім ліжку і — що той злодюга воробець тимчасом винаймив те саме мешкання ще й третьому льокаторови, що прилетів зза границі.

— Алеж тут хтось уже мешкає! — сказав третій льокатор, увійшовши в шпачине гніздо.

— Ні, паночку! То спить мій слуга! — збрехав воробець. — Бо ми винаймаємо з меблями й зі службою. Попрошу о завдаточок...

Потім воробець полетів до воробчихи й шепнув:

— Ідж скоренько ще одного хробачка.

Будемо ситі на цілу добу й заберемося звідси в свояси!

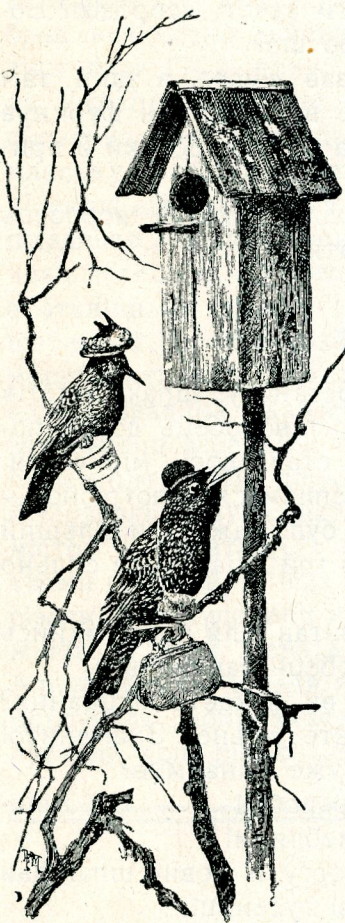
— А то чому? — запитала воробчиха.

— А тому, що я винаймив один шпачник аж трьом шпакам — і тепер може вийти така закрутенія між ними, тому я не бажав би собі при тому бути!

— А якжеж вони порозуміються, хто з них властиво має найбільше право тут мешкати?

— Ну, се вже мене зовсім не обходить! — розвів воробець крильцями. — І ти сим не журися! Вже вони собі якось порадять!

III.

Тепер представте собі, що то там за сварня вийшла в тім гнізді, коли злетілися всі три шпаки зі своїми жінками! Один кричав, що мешкання й меблі його, другий доказував, що він винаймив гніздо з меблями, — а третій обстоював не тільки своє право до гнізда й до меблів, але ще й вимагав від другого шпака, щоби був йому слугою, бо воробець піднаймив йому гніздо з меблями та й з послугою. Нарешті умовилися відшукати хитрого воробця й полетіли.

Вони зловили його недалеко і то при подібній шахрайській роботі: він піднаймав друге шпачине гніздо іншим шпакам! Та всім при тому говорив: „Мешкання ваше, — але як хтось прийде й схоче вас виганяти, — то за се я не відповідаю. Бороніться самі!“

— Ти, злодію! — закричали всі шпаки. — Що ти таке накоїв?

Спершу воробець налякався, але скоро схаменувся й безлічно розкричався:

— Що то за народ? Ізза моря прилітає, гніздо винаймає і ще платити не хоче!

— Алеж послухайте...

— Нічого я не слухаю! — закричав воробець. — Чи я вам може щось завинив?

— Алеж...

— Ніяке „алеж“ — розумієте? Ми таких видали! Не обдурите мене! Ні!

— Алеж то погань! — писнув один шпак.

— Сам мішок доре і сам квичить!

— Хто погань? Ви погань! — перекричав його воробець. — Ви самі подумайте!

І щож було діяти? Язикатий воробець доказував, що він невинен, як голуб — і ще до того скривджений... Їрехав у живі очі. А коли оден шпак хотів клюнути його легко в ший, то воробій підняв такий галас, що з усіх усюдів злетілися хмари воробців.

— Ой, ой, ой! Ратуйте! Покалічив мене той довгоносий розбійник! Ой! Умру я! Жінку вдовою залишу, а діти сиротами! Ой! Що то за розбишаки ті заморські пани!

І як рушили всі воробці на шпаків, то поважним шпакам не лишалось нічого іншого, як утікати.

— Ну, то вам голота! — говорили шпаки, що вже всі помирилися через спільну невдачу. — Найліпше не мати з тою бандою нічого до діла.

А воробець сів собі біля воробчихи, погладжував себе по ситім черевці й сміявся в кулак.

— Нас ліпше не зачіпати — бо каятися будеш...

О, справді! Ті воробці — то народець! Сам наколотить і сам кричить, що його кривдять!

Кажуть, що шпаки й не наверталися до того шпачиноного гнізда, а воробець з воробчихою на другий день самі туди спровадилися на літо.

А. Т. Давидів.

Весно наша, весно!

Весно наша, весно,
Паняночко пишна!
Вже покрилась білим цвітом
Молодая вишня.

Зашуміло листя
І запахло зілля,
Гей! Нема то, як те наше
Весняне весілля.

Молодая вишня
В нашому садочку
Убирає на весілля
Білую сорочку.

А в небеснім храмі
Тисяч зір засяло,
Тисяч птахів весільної
В гаю заспівало.

Весняне весілля
В рідному садочку,
Убирає вишня пишна
Білую сорочку.

Б. Лепкий.

Антін Чехов.

Каштанка.

III.

Нове, дуже миле знайомство.

Як Каштанка пробудилася, було вже ясно і з вулиці доносився шум, що буває тільки в день. В кімнаті не було живої душі. Каштанка витягнулась, позівнула і сердита та похнюплена перейшла по кімнаті. Вона обнюхала кути і меблі, заглянула в передпокій, але не найшла нічого цікавого. Крім дверей, що вели до передпокою, були ще одні двері. Каштанка пошкрabала їх обома лабками, отворила й увійшла у слідуєчу кімнату. Тут на ліжку, окрившись бархетовою ковдрою, спав „замовлювач“, в котрім вона пізнала вчашного незнайомого.

— Гаррр... — загаркотіла вона, але пригадала собі вчашну їду, замахала хвостом і стала нюхати.

Вона обнюхала убрання й черевики незнайомого й рішила, що вони дуже пахнуть конем. Із спальні провадили ще кудись двері, також замкнені. Каштанка пошкрabала ті двері, наперла на них грудьми, отворила і якийсь дивний, дуже підозрілий запах вдарив її в ніс. Прочуваючи неприємну стрічу, загаркотіла й оглядаючись на всі боки, увійшла Каштанка в маленьку кімнату з брудними стінами. Зі страхом подалася назад. Вона увиділа щось несподіваного й страшного. Пригнувшись до землі шию й голову, розпростерши крила і сичачи йшов просто на неї сірий гусак. Трохи на боці від нього, лежав на матрацику білий кіт. Увидівши Каштанку, кіт скочив, вигнув хребет в дугу, задер хвіст до гори, наївив шерсть і зашипів голосно. Каштанка перелякалася не на жарт, але не хочачи зрадити свого страху, загавкала голосно і кинулася на кота. Кіт вигнув ще більше хребет, запсикав і ударив Каштанку лабою по голові. Каштанка відскочила, присіла на всі чотири лаби і витягнувши голову до кота, залилася сильним, пискливим лаянням. В тій хвилі гусак підійшов з заду і болючо довбнув її клювом у хребет. Каштанка підскочила й кинулася на гусака...

— А це що таке? — почувся голосний,

сердитий голос і в кімнату увійшов незнайомий в халаті і з цигаром в зубах. — Що це значить? На місце!

Він підійшов до кота, ударив його по вигнутім хребті і сказав:

— Коте Мурлико, що це значить? Підняли бійку? Ах, ти, старий воркотуне! Лягай! А звернувшись до гусака крикнув:

— Іване Довгоший, на місце!

Кіт ляг послушно на свій матрацик і замкнув очі. По виразі його лица й вусів, мож було пізнати, що він був невдоволений з того, що погорячився і зачав бійку. Каштанка заскавуліла обиджено, а гусак витягнувши шию і заговорив про щось скоро, завзято і переконуючо, але дуже незрозуміло.

— Гарно, гарно! — сказав господар позихаючи. — Треба жити в згоді й дружно! — Він погладив Каштанку й говорив дальше: — А ти, руденька, не бійся... Це гарне товариство, не роблять вони тобі кривди. Пожди, але якже ми тебе будемо називати? Без імени якось не йде!

Незнайомий подумав і сказав:

— От що... Ти будеш — Лискою.. Розумієш? Лиска!

Повторивши кілька разів слово „Лиска“, він вийшов. Каштанка сіла і стала розглядатися. Кіт сидів непорушно на матрацику й удавав, що спить. Гусак витягав шию, тупцював на однім місці й говорив про щось дальше скоро та завзято. Правдоподібно був то дуже розумний гусак. По кожній довгій промові він усе відступав назад і удавав, що одушевляється своєю промовою... Каштанка послухала його промови, відповіла йому коротко: „гаррр!“ і почала обнюхувати всі кути. В однім куті стояло маленьке коритце, в котрім вона увиділа мочений горох і розмоклі шкірки з житнього хліба. Вона попробувала горох — не смачний; попробувала шкірки і стала їсти. Гусак цілком не загнувався за те, що незнайомий пес їсть його їду, а противно — заговорив ще завзятіше і щоби показати свою довірчивість, підійшов сам до коритця і проковтнув кілька зерен гороху.

К. Малицька.

Чистенький і Юрзи-Мурзи.

13. І не кинув! Замість того,
Хлопчика привів одного,
Що також такий гарненький
Був собі, як наш „Чистенький“.
Того хлопця показав
І до Мурзів так сказав:
Ось, дивіться, як гарненько,
Як хто носиться чистенько,
Як хто миється що рана
Й не боїться пана Збана!
Хто вже кається із вас,
Хай сюди прийде сейчас!

14. Спам'яталися дівчатка
І прибігли небожатка,
Захотіли гарні стати,
Став їм хлопчик помагати.
Чеше Олю щіточками,
А Софійку гребінцями,
Патли в них такі великі,
Виглядали, наче дикі.
А потім Одарку взяв,
Гарно й зручно зачесав,
Кожда вже спокійно жде,
Збан з водою ось іде!

Юлій Верн.

Плесом Амазонки.

(Продовження).

З самого початку має вона багато допливів, до яких вливаються численні поменші річки. Вперед вливається в неї, з північного-сходу з лівого боку, Чінчіпе. Відтак з правого боку Чачапуйс. А далі з лівого: Марона і Пастука, а Гваляго з правого, що впадає біля місії Лягун. З лівого боку ще: Чімбара і Тігре з північного-сходу; з правого Гуалляга, яка вливається в Амазонку на дві тисячі вісімсот миль від Атлантичного океану. Пароходи можуть плавати аж до середини Перу. Вкінці, з правого боку біля місії Сан-Жоахім д'Омагуес, вливається великанський Укаяль, що пливе крізь пампаси Сакраменто, в тім місці де кінчиться басен горішньої Амазонки. Ось такі головні допливи горі села Ікітос. Долі ріки допливи бувають такі великі, що русла європейських рік булиб надто вузькі, щоб їх помістити. Так отті допливи мав побачити Жоам Гарраль зі своєю родиною підчас своєї прогульки по Амазонці.

До краси тієї незрівняної ріки, орошуючої незвичайно гарну країну на земській кулі, треба ще додати сю добру сторону, якої не має ні Ніль, ні Місісіпі, ні Лівінгстон, сей давний Конго-Заір-Гуалаба, а іменно се: що не вважаючи на слова подорожників, очевидно несвідомих того, Амазонка перепливає найздоровішу частину південної Америки. Її басен безупинно очищується західними вітрами.

Професор Агассіс рішучо перечить, начеби клімат був нездоровий в тій околиці, що без сумніву призначений на важний торговельний осередок. Після його слів, віє там усе легкий, милий вітрець і спричиняє випари, завдяки чому температура понижується і вдержує достаточну скількість вохкості. Сей постійний освіжуючий вітрець робить клімат Амазонки приємним, а навіть дуже милим.

Аббат Дюран, бувший місіонар у Бразилії, міг пересвідчитися, що коли температура не знижується низше двадцяти п'яти степенів, то майже ніколи не піднімається висше тридцяти трьох, що дає в році середню температуру двадцятивісім до двадцятьдев'яти степенів.

З огляду на отті помічення, басен Амазонки не має такої нестерпно високої тем-

ператури, як Азія і Африка, на одній і тій самій ширині.

Широка рівнина по обох боках Амазонки вся доступна більшим вітрам Атлантичного океану. Тому провінцію, якій ріка дала своє ім'я, можна безперечно вважати здоровою, в краю, який і без того є одним з кращих кутків земної кулі.

Не треба думати, що гидрографічна система Амазонки є незвісна. Вже в XVI в. Ореляна, товариш одного із братів Пізара, пустившись рікою Негро, вїхав у велитенську ріку 1540 р. та відважився без провідника запуститися в ті околиці і по півторарічній плавбі, про яку оповідав чудеса, дістався до її гирла.

У 1637 р. Португалець Педро Тексейро плавав по Амазонці аж до Напо з фльотилею зложеною з сорок сім пірог¹⁾.

У 1743 р. подорожник Кондамін плавав по Чінчіпі аж до місця, де ся ріка впадає до Мараніони; прибув він до гирла Напо 31 липня, щоби дослідити перехід з тіни першого місяця Юпітера — що дозволило йому, названому „Гумбольдтом XVIII-го в.“ точно означити довготу й ширину тої точки. Він оглянув оселі на обох берегах і 6 вересня приїхав до твердині Пара. Ся велика подорож дала незвичайний вислід; не тільки Амазонка була науково розсліджена, але стало майже певним, що вона лучиться з рікою Оріноко.

Пятьдесять літ пізніше, Гумбольд і Бонплян любувалися важкою працею Кондаміна, складаючи карту Мараніони до Напо.

З того часу почались частіші розсліди Амазонки та її головних допливів.

У 1827 р. Лістер-Мо, в 1834 і 1835 рр. Англієць Сміт та Бразилієць Вальдес, в 1840 р. Француз Поль Маркой, в 1848-1860 рр. маляр Біяр, в 1859 р. проф. Агассіс, в 1877 р. Бразилієць інженір Франц Келлер-Ліссенгер і вкінці в 1879 р. др. Крево, досліджували Амазонку та її допливи, признаючи всі головні ріки, що вливаються до неї, пригожими до плави.

Та головне діло, яке принесло честь бразилійському урядові, ось таке:

¹⁾ Рід довгого а вузького човна.

Дня 31 липня 1857 р. після численних спорів між Францією і Бразилією, щодо границь Гваяни, признали Амазонку свобідною для плавби для усіх кораблів; а щоби виконати те в практиці, що признали в теорії, Бразилія вийшла в переговори з сусідніми державами щодо свобідного користування зі всіх водних шляхів амазонського басену.

Тепер пароходи, які мають полуцення з Ліверпулем, ходять по ріці від її гирла аж до Манао; другі доходять до Ікітос; інші знову доходять до осередка Перу та Болівії.

Легко уявити собі, які розміри прийме зчасом торгівля в цілім оттім велитенським і богатім басені, який у всім світі не має соперника.

Та й тут є свої темні сторони. Поступ може йти вперед тільки після заглади автохтонного населення.

Так, в околицях горішньої Амазонки, щезло вже багато індіанських племен, між іншими Курісікуру і Сорімао. Інші племена заховалися в густі ліси і рідко тепер стрічаються над Амазонкою. На берегах Негра жи-

жуть тільки метіси із Португальців і автохтонів там, де колись аж роїлося від різних індіанських племен.

Цей закон поступу: Індіани щезнуть. Перед англо-саксонською расою відступили Австралійці і Тасманці. Перед завойовниками далекого Заходу щезають Індіани північної Америки. Колись, можливо, Арабів витисне французька колонізація.

Так треба нам вернутися до 1852 р. Тоді комунікація, що є така поширена нині, майже не існувала і подорож Жоама Гарраля мала тривати не менше чотирьох місяців, особливо при таких обставинах. Ось чому Беніто, тоді, як оба приятелі приглядалися повільній течії ріки, сказав:

— Мануїле, тобі видаватимься дорога до Белем, яка попередить наше розстання, дуже короткою.

— Так, Беніто! — відповів Мануїл — однак рівночасно і дуже довгою, тому, що Міня стане моєю дружиною щойно по скінченню нашої подорожі!

(Дальше буде).

Картини зі „Світикового Альбому“.

Маленька Українка.

Ось маленька Українка —
Ще і п'ять не має рокиків,
А яка поважна мінка,
Як цікаво світять очка!

До книжок уже цікава,
А за „Світиком“ аж гине,
Кине лялі і забаву,
Як прилине „Світ Дитини“.

„Напиши, щоб „Світ Дитини“
(Так нераз у батька просить)
„Приходив мені що днини,
Двічі в місяць то не досить!“

Що не вміє ще читати,
(Не дивниця, щез маленька!)
То тому все просить в тата
Йй читати — або в неньки.

І вже віршів чималенько
З „Світика“ напам'ять вміє,
Вміє дещо й із Шевченка —
Батька, ненечки надія.

Має гойданку в кімнаті,
Як лиш гойдатися сяде,
То тоді деклямувати
Любить віршики ті радо.

У Потоці Золотому
Сяє батька-неньки зірка,
Шебетушечка їх дому —
Зветься: Волосянська Вірка.

Я. В.

Весела голодівка.

(На основі дійсної події).

В ніодному списку щорічних жертв на народні ціли не бракувало збірки учениць, приміщених у дівочому Інституті столичного города. Це було зовсім звичайною річчю, що перед кожною збіркою дівчата йшли шнурком до Сестри-скарбнички, якій родичі кожної інститутки складали що місяця невеличку квоту на дрібні видатки для дівчат. В міру потреби дівчата черпали з тої квоти, а Сестра-скарбничка за кожним разом жадала доказу: чи видаток конечний.

Лише перед збіркою на народні ціли видавала гроші без труднощів. Впрочім, таке припоручення мала від батьків інституток.

Прийшов час скрути. Відбилася вона й на інститутках. Щораз старанніше направляють дівчата панчішки й рукавиці. Витерті плашки даремно ждуть на зміну їх новими, а черевик з прищипкою перестав стидати свою власницю.

Дівчата порозуміли, що їх батькам тепер тяжко спромогтися на місячну оплату в Інституті, а додатки на дрібні потреби щораз ставали скупіші.

Надходив 1. листопад. Що року інститутки складали в той день жертви на інвалідів УГА, щоб тим способом вшанувати пам'ять Борців за Волю.

Але що буде цього року?

З цілої душі радіб дівчата і тепер зробити збірку як що року, та нізвідки гроша взяти. Охотно запрацювалиб його, не цуралисяб ніякої роботи, але нагоди до цього нема.

У декотрої крутився ще якийсь гріш з дрібних видатків, але тут не ходило про одиниці, але про добре ім'я всіх інституток.

Соромно буде, якщо жертва інституток у списку на інвалідів буде значно низша від щорічної.

Сум наляг над дівчатами.

В годинах рекреації не чути звичайних співів, безжурного, веселого гамору, щирого сміху.

Кожна головка думає думку з надією, що чей придумає щось.

Лиш чорноока Одарка не сумує. Вона знає добру й певну раду: звідки взяти гроша на народні ціли. Але покищо мовчить. Вона-ж наймолодша з інституток. «Осьмачки навіть інакше не скажуть їй лише: «воно».

Одарка жде може вони — старші — щось придумують.

Вечірній сумерк залягав у рекреаційну салю, в якій зібралися дівчата на гутірку.

— Ну кажіть: хто що придумав? — питає товаришок Галя, полковниця з Пласту.

Не спішається дівчата з відповіддю.

А коли довгий час ніхто не прориває мовчанки, мала Одарка каже самопевно:

— Я знаю певний спосіб, як добути грошей?

Всіх голови звернулися до Одарки. Очима питають: — Щось то «воно» скаже?

Але «воно» не злякалося стільки поглядів.

Чорні Одарчині оченята блискають радісними вогниками.

— Цікаві послухати, який це спосіб, що ніодна з нас не додумалася до нього! — каже осьмачка Оля.

А Одарка сіло:

— Ми легко можемо найти гріш на збірку для інвалідів звідти, звідки його брала моя мама. —

— А якеж нам діло до каси твоєї мами? — напів з кпинами обізвалася Катря-семинаристка, а там уже почулись насмішки:

— От і придумало «воно»...

Але Галя-пластунка заступилася за Одаркою.

— Дайте товарищці сказати своє слово.

І Одарка розкаже, звідки її мама, вдовиця по старшині УГА, добувала гріш на народні ціли.

Перед кожною збіркою одного вечора казала вона своїм двоїм дітям:

— Завтра постимо цілий день на Інвалідів, на «Рідну Школу», на дар Просвіти, або на якусь іншу народню потребу.

Приходило те «завтра» і цілий день ніхто не мав в устах нічого, крім води.

А гріш який мав йти на харч для вдовиці і двоїх сиріток по Борцеві за Волю, складала мама на народні ціли. Нераз збірщики дивувались, що маєтніші люди збувають їх нічим а від бідної вдовиці не відходили ніколи з порожніми руками.

— Звідки мама бере гроші на жертви? — допитувалися дітей, але діти мовчали. Це була їх тайна, про яку Одарка отсе вперше важилася розповісти товаришкам.

Вона тепер мусіла це зробити, щоби вказати їм певний спосіб: звідки в теперішню скруту взяти грошей на народні ціли.

Аж зарум'янилося дівчатко розказуючи.

Товаришки загули роєм.

Плян Одарки стрінуло загальне одобрення.

Навіть осьмачки призабули, що це «воно» з ним виступило.

— Голодівка! — залунало в салі.

— Голодівка! Завтра голодівка на інвалідів УГА: понеслося по цілому Інституті без всіляких дальших толків.

Заблисло в будинку світло і депутація інституток прямує до Матери-Настоятельки.

З запалом предкладають свій плян. Втішно приймають одобрення його.

По три сходи беруть нараз, щоб принести товаришкам вістку, що Мати-Настоятелька погодилася на завтрішню голодівку й Управа Інституту зложить на інвалідів однодневий кошт удержання за 80 інституток, як жертву в їх імени.

Небувала радість опанувала дівчат. Її докази перебрали міру звичайного інститутського гамору. Аж Мати-Іриня прийшла їх втихомирювати.

— Голодівка! Завтра голодівка! Весела голодівка! — тішається дівчата.

Побачимо чи завтра теж так радіти-мете? — І мати Іриня похитує головою з недовірям.

Для неї тепер піст не новина. Вона привикла до умертвлень. Але на початках було тяжко, дуже тяжко. Вона добре знає, як то день голодівки довжиться в безконечність.

— Чи всі видержите до вечора? —

— Всі! Всі! — закликали дівчата в один голос. В радіснім настрою засіли всі до вечері.

Хмара задуми яка ще до недавна висіла на їх чолі, зeszла безслідно.

Вечера смакувала всім на диво. Ніхто не брався давати якоїсь догани поданій каші з молоком. Думка про завітрішну голодівку заострювала апетит.

«А завтра лиш водичка,

Щоб не змарніли личка»

імпровізує Ірка, яка завжди має рими напogотівлі.

Ще година і затихли дівчата.

* * *

З думкою про смачний сніданок протерла очі Марійка. Її добре розвинений організм ніколи не вдовольнявся інститутським харчем: не якістю, лише кількістю страв. По її думці порція обіду повинна була бути бодай вдвоє більша, а дві булочки до сніданку лише дражнили її здоровий апетит. Вередливі на харч товаришки часто зрікалися своєї пайки на річ Марійки, а всі жартували до сходу з її ненаситности.

— Марійко! Що ж то нині буде? Ой-йой! Тож то їстоньки сходу! — кинула в її сторону сусідка Нуся, що немов ждала на пробудження Марійки.

— «Голодівка!» — зясувала собі Марійка, а жолудок підніс голос протесту. — Нічого! Вода вистарчить — каже в голос сусідці тай протягається в постелі.

Пощо спішитися зі вставанням, якщо сніданку не буде.

Без поспіху збираються інститутки до школи. Четверть години часу, що йшов на сніданок, нині стоїть до їх розпорядимости. Повторяють лекції, дехто направляє одиння.

Входить сестра Іриней:

— Чи всі стоять при вчорашній постанові? — питає.

— Всі! Всі! — однозвучна відповідь — а Марійка ще зокрема з натиском кличе: Всі! Бо товаришки з недовірям поглядають на неї, питаючи очима: — А ти витримаєш? —

Дивувався водопровід, що така спрага в Інституті. Ще ніколи стільки склянок води з него не брали дівчата, як саме того дня. Пили всі приговорюючи, що нині в воді незвичайний смак.

В полудне замість обіду завели товариські забави.

Ірка, немов з рукава, сипле віршованими сміховинками.

Веселий настрій приглушує голос голодного черева. Сестра Іриней не приходила тепер до дівчат з запитом. Не хотіла наражувати на спокусу їх

шляхотної постанови. Лишила в спокою і підвечіркову пору. Але перед вечером зайшла між голодуючих, побоючись, що не всі зможуть видержати в постанові.

В рекреаційній салі веселий настрій.

По викладі, полковниці Пласту, Галі, що видержаність голоду, спраги, холоду і спеки, гартує волю, стались характер, інститутки, немов по добрім обіді, завели співи, а Ірка вже виголошує віршоване оповідання про «Веселу Голодівку».

Обвела Сестра Іриней оком материнської любови веселу, бодру громаду дівчат і лише змушена обов'язком кинула в їх гармонійний настрій питання спокусу:

— Хто обезсилився нехай голоситься до вечері! —

Навіть не взяли цих слів під розвагу. Хоч цигани вже добре в жолудку марша грали, всі дівчата числом 80 закликали однозвучно: — Ніхто! Ніхто!

Найтяще приходилося кликати Марійці. Але не подалася. Тверде «ніхто» вийшло і від неї.

Слези зворушення заблиски в очах сестри Іриней.

— Радуйся Україно! Отсе 80 майбутніх матерей перейшло бодро хрест самопосвяти — шепче вradувана монахиня, вертаючи в келію.

А в дни 1. листопада Управа Інституту зложила іменем своїх вихованиць кошт однодневного прохарчування, як жертву на воєнних інвалідів.

А інститутки постановили ввести в звичай однодневну голодівку перед кожною збіркою на народні цілі.

Не змарніють наші лица,

Як раз в місяць лиш водиця

Буде кормом замість страви —

Пожертвуймося для справи!

приповідують інститутки за Іркою.

* * *

Повисше оповідання, основане на правдивій події в минулому року, подаю читачам (кам) «Світа Дитини» як примір до наслідування.

Страшне марево голоду зависло над нашою Гуцульщиною.

Многі ухиляються від жертв на голодуючих Гуцулів, оправдуючись своїми особистими недостатками. Примір вдовиці по старшині УГА вказав інституткам спосіб, як добути гріш на жертву для інвалідів. Примір 80 дівчат-інституток нехай вкаже дорогу всім, хто хоче, а не може помогти голодним!

Іванна Блажкевич.

Ярослав Вільшенко.

Івась і Гануся.

Здраматизована казка в 5 діях.

(Докінчення).

П'ЯТА ДІЯ.

У хаті рубача. Обстановка, як у першій дії. Івасик і Гануся сплять дальше, як у першій дії.

Ява 1.

(Входить мати).

Мати (глядить счудовано на дітей):

Що се з ними? Спить як камінь

І одно і друге враз!

(Будить Ганусю, а потім Івася).

Гейже, дітоньки, що з вами?

На спання тепер не час!

Гануся (протирає очі):

Ах, втекли ми! Ми на волі!

Мати: Що плетеш, Ганусю, ти,

Як в горячці?!

Гануся (ще півсонно):

Вже недолі
Край, удалося втекти...

Івасик (сонно):

Вже згоріла чарівниця,
Спопеліла у печі...

Мати:

Й ти плетеш якісь дурниці?
Спить так твердо мов в ночі.

Гануся:

Де я? Дома?! Що, я спала?!
І се все то сон був лиш!

Мати:

Ну, проснулася помалу!
Ти, Івасику, ще спиш?

Івасик (півсонно):

Мамця! Ах, як дуже тішусь,
Що вас бачу, мамцю, тут!
Вирвались ми з найстрашніших
Злої Баби-Язі пуг..

Мати:

Що, Івасику, плетеш ти?
Білий день тепер, не ніч!
Стуманів ти вже до решти?...
Ні, це справді дивна річ!
Що це з вами склалось тута,
Чи причарував вас хто?

Івасик:

Язя нас схопила люта...

Мати:

Що верзеш! То-то! То-то!
Не плети ти теревенів!
Ти заснав, як і вона...

Івасик:

Ні! Направду, любі неньо,
Язя нас взяла страшна!
В ліс пішли ми на суніці,
Я з Ганусею ураз,
Там у лісі чарівниця
Та Язя хопила нас —
В цукряну, солодку хату
Й бралася мене пекти...
Та сама спеклась триклята,
Нам удалося втекти.

Мати (гладить Івасика по голові):

Снилося тобі, козаче!
Ти заснув у хаті тут —
Від печі таке гарячо...
Тай у сні ти шалапуг!

Гануся:

Мамцю, і мені так снилось
Й я страшний цей мала сон.
(На дворі чути шум вітру).

Мати:

Це вже диво!

Івасик (тривожно):

Що за сила,
Там товче так до вікон.

Мати:

Вихор зірвався страшений!
Буде буря. Боже мій,
Чи хоч тато в пору верне?!
В завірюсі сій страшній
Ще стріне якеє лихо
Його в лісі ген густім...
Коби скоро хоч затихло!
(Блискає й гримить).

Івасик:

Ба, вже блискає і грім!
(Всі хрестяться).

Гануся:

Боженьку, ратуй нам тата!
Хай мерщій повернесь тут
Він із ліса в нашу хату.

Мати:

Буря мов страшний вже суд!
То й не диво, що вам снилась
Дітоньки, якась мара —
Від печі тут горяч била,
На дворі також жара.
Та успокойтеся ви, діти,
З нами Бог, а сон пусте —
Здоровенькі нам ростіте,
Мов на ярі цвіт цвите...

Гануся:

Стукає хтось..

Мати:

Тато може?
(Відчиняє двері).

Ява 2.

(Входить рубач і подорожний).

Рубач:

Ну, добилися вже ми.

Подорожний:

Тобі слава, добрий Боже,
Що ми вже є за дверми
Під покрівлею у хаті!
Ах, пропав би був я сам —
Бо то лле немов з відра там...
Я до смерти вдячний вам!

Рубач:

Та за що? Цеж людське діло
Другим допомгти в біді!

Подорожний:

Ой, не всі в сім світі білім
Чинять так! Ні, на споді
Ближнього втопив би радо
У болоті не один..

Рубач:

Хай такий і сам пропаде!

Подорожний:

Гарні в вас дочка і син!
На добридень, пані-матко,
Клопоту нароблю вам.

Мати:

Гості в дім, то й Бог у хатку!
Тож вітайте гості нам!
Вдалися нічого діти!
Та біда, що в нас біда
В хаті доокола світить
Й розмахнутись нікуда.
Радіб дати ми у школи
Хочби сина, та мабуть
Не здобудемось ніколи
Ми на се... а роки йдуть.

Подорожний:

Вчиться гарно ваш синочок?

Рубач:

Він цікавий до книжок,
Хоч ще лиш девятий рочок,
А читає як дзвінок
Гарно так і рівно й плавно
І старого застида!

Учень з нього бувби славний,
Та і думати шкода
Нам про се, не має відки
Дати хлопця нам до шкіл!
Так марні тут заробітки,
Крайна нужда доокіл!

Подорожний:

Шкода хлопця! Як до школи
Лиш охота в нього є,
Приготовтеся поволи,
А вже старання мое
Буде, щоби вам прийняли
Хлопця в бурсу в місті там.
Коштувати буде мало
В початках, а потім сам
Вже заробить він на себе,
Других вчити вже буде,
Лиш на першій потреби
Ви даєте щось...

Рубач:

Га, тверде
Те життя в нас, та для щастя
Діток рідних, пане мій,
І останнє з хати дається,
Бо в душі буде спокій,
Що ми дітям шлях до долі
Не заперли в сім житті.

Мати:

Я за це все Бога молю,
Чистій Діві Пресвятій
Віддаю діток в опіку —
Й видно вислухали там
Мене в небі... Я до віку
Буду вдячна, пане, вам
За цю поміч вами дану...

Подорожний:

Се я радше вам повік
Довжником уже остану:
В лісі тут ваш чоловік
Нині спас мене від смерті!
Бувби я пропав зівсім
В тучу тут у лісі в нетрях.
Та мене ваш у свій дім
З нетрів в тучу з ліса вивів,
Руку помічну подав...

Мати:

Ви щасливі, ми щасливі,
Вас Господь до нас післав.

Подорожний:

Так воно в житті виходить:
Горе щастя готує —
Одиниці тай народи
Горя зазнають досить,
Гарту щоб набратись в болях,
Наперед щоб вміти йти —
Все тернистий шлях до долі,
До щасливої мети.
Та нам сміло йти пробоем,
Не лякатись перепон,
А будемо ми горою,
Лиш на бік плачі і стон!
Се для тебе, знай, Івасю,
Я сказав отсі слова!
Бачу туча уляглася,
Треба йти мені раздва, —
Бо там десь уже тривога:
Що зі мною є тепер?

Оставайтесь всі тут з Богом,
Я зайду до вас в четвер.
Поговорим про Івася,
Підготовлю його я —
В бурсу дати його вдається,
Це журба уже моя.

Мати:

Прощавайте, добрий пане,
Хай благословить Бог вас
Ми вам вдячні все останем.

Рубач:

Йдіть щасливо в добрий час!
(Подорожний виходить).

Ява 3.

(Ті самі, крім подорожного).

Мати:

Добра він якась людина,
В нього серце золоте..

Рубач:

В панотця він у гостині,
Се учений з міста є;
Він досліджує звірята
І рослини й мотилі
І каміння і пташата,
Того тут сидить в селі.
У високих школах вчить він,
Та тепер вакацій час,
То прибув тут на спочинок
Тай на досліди ураз.

Мати (зітхає):

Коб то вивчився Івасик
На ученого так теж,
То й Ганусі булоб краще
Жити теж потім...

Рубач:

А вжеж!
Потім чейже і Ганусю
Ти, Івасю, підвчиш
Хоч щото... так?

Івасик:

Так, татусю,
Хай піду я в школу лиш!

Мати:

Час полуденок готує,
Ти голоден вже десь страх?

Рубач:

Та голоден я, ні слова!

Мати:

Я в один звинуся мах.
Ах, мій Боже! Я й забула!
Таж то хліб ще у печі!
Ганю, відложи затулу,
Дай лопату тут мерщій!

(Ганя відкладає затулу, Івась подає лопату. Мати
винймає паляницю).

Рубач:

А, як є вже паляниця,
Сир, в гладущику кисляк,
То полуденок дурниця,
Не вари вже, буде так!

Мати:

Добре, не буду варити,
Мусить так вже обійтись —
Ми надією вже ситі,
Краще чей буде колись!

(Ставить паляницю на столі й мастить її маслом.
Гануся подає гладущик і сир).

Івасик:

Я тепер такий щасливий,
Наче я вже у раю —
Чи ж у нас не рай правдивий?
Справді я в раю жию!

(Співає на арію із опери Гумпердінка «Івась і Гануся»):

Івась:

Живо.

Тан - цю - ва - ти хо - чу так, Та я - кось не

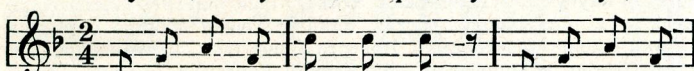

зна - ю як; По - ка - жи, Га - ну - сю, ти,

Як - би то в та - нок пі - ти?

Гануся (виступає на середину й показує):

Ти но - го - ю: туп, туп, туп! А в до - ло - ні:

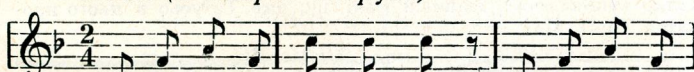

луп, луп, луп! Раз сю - ди раз ту - ди,

То не важ - ко, лиш гля - ди.

Івась (повторяє всі рухи):

Я но - го - ю: туп, тут, туп! Я в до - ло - ні:

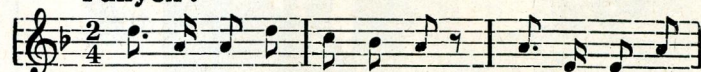

луп, луп, луп! Раз сю - ди, раз ту - ди;

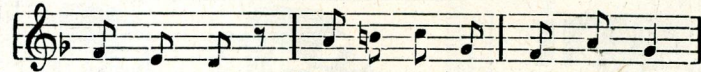

Так, се лег - ко, гля - ди!

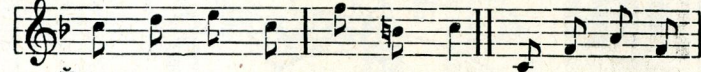
Гануся:

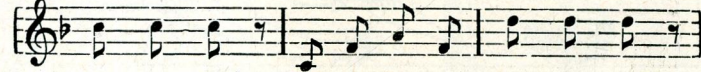
Так, ні - що і го - во - рить, Зро - зу - мів ме -

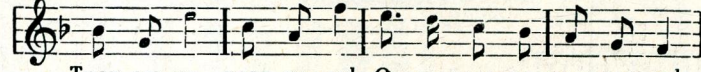
не ти вмиць; Даль - ше ти те - пер гля - ди

Й ще раз все пе - ре - ве - ди: Го - ло - во - ю:

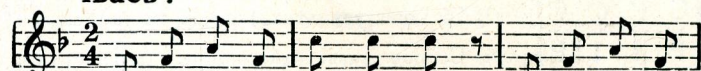

мах, мах, мах! Паль - чи - ка - ми: трах, трах, трах!

Трах сю - ди, трах ту - ди! Се не важ - ко, лиш гля - ди!

Івась:

Го - ло - во - ю: мах, мах, мах! Паль - чи - ка - ми:

трах, трах, трах! Раз сю - ди, раз ту - ди,

Так, се лег - ко — гля - ди.

Заслона паде.

Говорила небіжечка.

Зайшов дядько, Українець,
До мазура в гості —
А було це у суботу,
Щей в Великім Пості.

Поклав мазур хліба, масла,
Просить дядька сісти,
Хоч і думав, що хлоп масла
В піст не буде їсти.

Бере дядько хліб і масла
Грубо накладає —
І зі смаком заїдає,
Мов за пліт кидає.

Мазурови шкода масла,
Скоса поглядає —
І до дядька солоденько
Ось так промовляє:

— А знаєте, тепер масло
Дорого коштує...
— Але й добре! — каже дядько
І їсть, не жартує.

— За сей кусень я три злотих
Мусів заплатити!...
— Але й варта! — каже дядько
І знов став мастити.

М. Кумка.

Хибно зрозумів.

На годині географії оповідає учитель ученикам про горячі краї та про всякі дива тих околиць. Говорить теж про канібалів (людоїдів).

Опісля перепитує учеників, що вони засвоїли собі з переробленого матеріалу.

Між іншим, питає одного ученика: хто то є „канібали?“,

Запитаний не знає, бо не уважав підчас викладу учителя.

Учитель, бажаючи його помічними питаннями навести на добру відповідь, питає:

— Наколиб ти зів свою маму і свого тата — то чим став би через те?

— Круглим сиротою! — відповів второпний школяр.

Загадки.

Ребус ч. 2. (1 точка).

Магічний квадрат (2 точки).

(Уложила Оріся Безпальківна).

П	И	И	П
А	А	А	А
С	С	С	С
Р	І	І	Р

- 1) Святий звір в Єгиптян.
- 2) Місто над Амазонкою. [цвіту]
- 3) Післанка грецьких богів (а також назва
- 4) Скороч. назва одного німецького племені.

Загадка (1 точка).

(Подав Ємке).

Знаю маленьку річ —
Білу або жовту, або чорну як ніч;
Може собі стояти —
Або на голові йти до хати.

Загадки (1 точка).

(Подав Маруся Мельник).

1. Сивий віл, випив води повний діл?
2. Двічі родиться — а раз умирає?
3. Без обручів і без дна — повна бочка вина. Щоб її направити — на те майстра нема?
4. Чотири тики, два патики, а семе замахайло?
5. Родився — не хрестився, а був хрестоносець?
6. Стоїть при дорозі на одній нозі; голова мала, а в ній людей тьма?

Загадочна візитівка (1 точка).

(Уложила Оріся Безпальківна).

ТЕОДОР КРУЧИСАПАС

Хто є цей добродій?

Переписка з читачами.

З нагоди Празника Воскресення Христового — пересилаю всім Читачам і Читачкам щирі побажання Веселих Свят із традиційним старо-українським привітом:

ХРИСТОС ВОСКРЕС!

»СВІТИК«.

ПРИГАДКА.

Пам'ятайте любі мої Читачі й Читачки, що 2-га неділя місяця мая призначена на святкування „ДНЯ МАТЕРИ“. Підготуйтеся отже всі, як пристало на моїх приятелів, гарно провести цей урочистий день і зробіть своїм коханим Мамам багато милих несподіванок. Слідуюче моє число (10, з датою 15 мая) буде присвячене тій справі. Але багато гарних деклямацій і побажань знайдете в книжечці п. з. „СЕРДЕЧНИЙ ВІНОЧОК“, яка коштує 1'50 зл. а з пересилкою: 1'70 зл.

Оленка Рожицька в Лопушанці Лехневій. Твій листик зажурив мене. Жалко мені, що лиш в часі святочних ферій можеш зі мною говорити, а жалко тимбільше, що пробуваєш у чужому осередку. Може на другий рік підеш до Перемишля до Інституту? Там я маю дуже багато сердечних Приятельок, які зі мною не розсталися навіть тоді, як виїхали з рідної хати на дальшу науку до Перемишля. Отже пиши відтепер частіше до мене, а я постараюся завжди прийти Тобі з доброю порадою та вказівкою і постараюся повести Тебе тим шляхом, щоб Ти стала такою, як про се пишеш у своєму листику до мене. Отже не забувай про мене!

А чому до присланих загадок не додала розв'язок?

Вірочка Волоснянська в Золотім Потопі. Я довідався (не скажу від кого), що Ти моя Віруся, дуже мене любиш, і що кожного дня питаєш Татуся: чому я не приходжу кожного дня до Тебе! Отже скажу Тобі до ушка, так, щоб ніхто не чув: я ставби дуже нудний, бо не мавби вскорі що оповідати всім своїм маленьким приятелям і приятелькам — наколиб приходив до них КОЖДОГО дня. З тої то причини волю бути „рідшим“ а зате „пожаданим“ гостем серед моїх прихильників. Скажи сама, Вірочко, чи не так? А про що вайкраще любиш слухати, з моїх сторінок? Я догадуюся... — певно про „Чистенького і Юрзів-Мурзів“? Чи вже переглянула весь цей мій річник, що його Татко купив Тобі? Напиши мені, що вже Татусь з нього прочитав Тобі? Па!

Управа ДІТОЧОЇ ОСЕЛІ у Підлютім, під опікою Українського Краєвого Т-ва Охорони Дітей і Опіки над Молодю, повідомляє, що цього року відбудеться ДІТОЧА ОСЕЛЯ в місяці липні для дівчат, а в серпні для хлопців. — Оплата 60 зол. за місяць, платна в двох ратах. Приймається дітей у віці від 7 до 14 року життя. Постійна лікарська опіка. Харч п'ять разів денно. Опікун оселі о. А. Бучацький. Зголошення, wraz з І-ою ратою слати до 15. травня на адресу:

Степан Курилович студ. техн.
Львів, ул. Театинська ч. 27, II. п.

ЖЕРТВИ.

Оля Чмелик зложила: на „Рідну Школу“ 1 зл.; на „Фонд Інвалідів“ 1 зл.; на „Голодуючих Гудулів“ 1 зл.

Умови передплати: В краю річно 10 зл., кварталньо 3 зл., місячно 1 зл. Ціна числа 50 сотиків. — Для Америки 1'50 дол. — Для Канади 2 дол. канадійські. — Для Чехословаччини 50 Кч. — Для Румунії 240 леїв.

Редакція і Адміністрація: Львів, ул. Зіморовича ч. 3.

Видає і за редакцію відповідає: Михайло Таранько.

З друкарні ОО. Василіян у Жовкві.

Листопад 1931

ПЕТРО АНАРУСІВ

Виходить два рази в місяці, кожного 1-го і 15-го.

В Мамин День.

Гей, гамірно в тихій хаті,
Аж з радощів дріжать стіни,
Кудись вийшла мати з хати,
Чи в город, чи лиш у сіни.

Так радісно сяють очі,
Всі такі веселі діти,
То поважно щось шепочуть,
То в китиці вяжуть цвіти.

Віршики якісь з паперів
Одно одного питає —
Та чи не відчинить двері
Ненька, кожне уважає.

А на другий день раненько,
Ще лише почало дніти,
Як ще в ліжку була ненька,
Позивалися вже діти.

Повдягалися, помились
І до неньки йдуть тихенько,
А у грудях в них що сили —
Так живенько бють серденька.

Пробудилася лиш ненька,
А вже Славчик вірш голосить,
Потім Нусечка маленька,
Лесь, Галюся русокося.

Потім неньці дали цвіти,
Стала мати цілувати,
Пригортати любі діти —
Хоч в своє щаслива свято!

Ненечці з очей перлини,
Сльози щастя заблестіли,
Кануть, ринуть на долину —
В рожах неньки личко біле.

Так щаслива ненька нині,
Так щасливі добрі діти,
Що здається в цій годині
Навіть сонце краще світить.

Я. Вільшенко.

Івась Безіменний.

Було то в часі великої війни. Всі тати пішли до війська, а з військом вийшли в поле та станули проти Москалів, щоби з ними битися. Люди говорили, що вони пішли на фронт.

У місті була велика школа, але наука в ній не відбувалася. В тій школі замешкали тимчасом жовніри. Вони стерегли міста, щоби ворог не зайшов потайки і не забрав його. Притім приучувалися, як на фронті воювати.

На подвір'ю школи, в польових кухнях, варили собі їсти.

Перед будинком, по хіднику, дриботів що днини маленький, чотирилітній хлопчик у самій сорочині. На голові мав жовнярську, синю шапку.

Дриботів то по подвір'ю, то по хіднику, а не відходив ніколи далеко від школи.

Ніколи також не сміявся і не бавився, як другі діти. І не плакав. Лиш сумними своїми очима вдивлявся у сині мундури воєнків...

Нераз люди питали його:

— Хлопче, чий ти?

— Не знаю... відповідав, а його розумні очі заходили слезою.

— Де-ж твоя мама?

— Маму куля вбила.

— Но, а тато?

— Тато пішли до війська.

— Хто-ж тобі дає їсти?

— Жовніри!

Все те розповідав зтиха, з великим сумом.

Кожному, хто чув це, збиралося на плач, тому погладив дитину по головці й відходив, а хлопчик лишався сам.

Одної днини жовніри почали вибиратися. Бігали один за другим, зносили зброю та складали різні річи на підводи. Робили це дуже поспішно.

Хлопчина стояв оподалік на хіднику і ще більше засумований, стежив за цим рухом. Відчував, що як відійдуть жовніри — він буде голодувати.

Тим самим хідником переходила учителька. Глянула і побачила самотню дитину.

— Як називаєшся, хлопче? — спитала.

— Івась.

— А ще як?

— Не знаю.

Вона подумала, що то певно чиясь загублена дитина, яких тоді було чимало. Взяла хлопчину за руку.

— Ходи Івасю зі мною! — сказала.

Пішов. Знав, що вже тут нема пощо лишатися. Але йшов звільна, якби неохоче і все оглядався поза себе.

По другім боці хідника пристанули.

Жовніри якраз поставали в ряди і вистукуючи чобітьми об каміння, йшли в напрямі залізниці.

Жовніри йшли прискореною ходою, а за ними підбігали діти, жінки й матері. Підбігали з плачем. Та всіх тут не було; не ставало ще багато дітей, жінок і матерей.

День прашання, страшний як день поспідного суду, мав бути аж за тиждень. І за тиждень вони мали тут прийти.

Але старший не любить дивитися на плач і слухати зойків.

Тому нарочно забирає фронтовиків уже сьогодні. А вони йдуть, послухні. Як один, так рівно враз вистукують:

Раз, два! Раз, два! — аж порох за ними куриться.

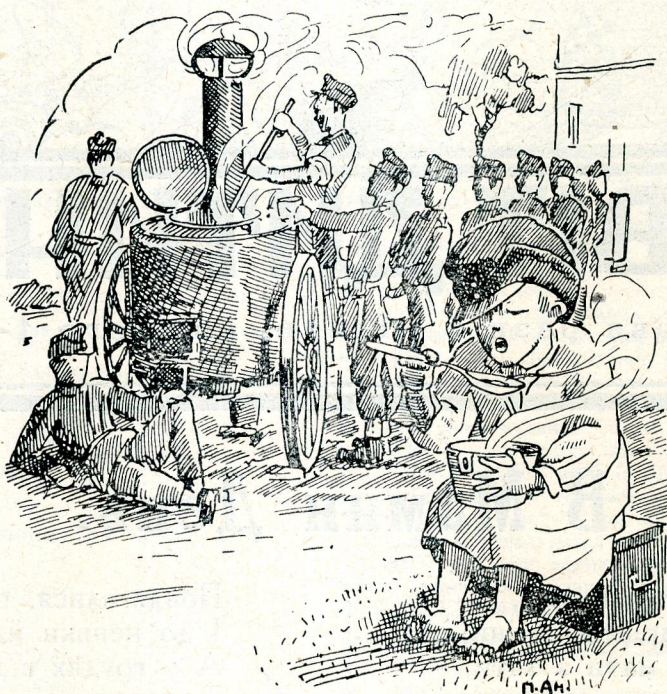
І співають, бо старший приказав. Голосна, жовнярська пісня приглушує несамошитий крик тих кількоро діточок і жалісний плач їх матерей, що йдуть за ними.

Вже були далеко, на скруті вулиці, як чийсь хлопчина побіг їм у слід.

— Тату! — закричав з розпукою і з простягненими руками упав у порох.

Надіхали польові кухні. Жовнір, що поганяв коні, зліз з воза, підніс хлопчину і заніс на хідник. Відтак затяв коні і знов порох закурився.

Учителька втирала слези. Івась сумний, поблідлий, стояв коло неї і кріпко держався за її руку тай з жалем дивився за жовнірами.

— Ходім Івасю! — сказала учителька.

Пішли. Йшли так, йшли довго, аж зайшли під якийсь будинок з ганком. Будинок цей був гарний, чистенький, а на вікнах були білі заслони. Він сподобався Івасеві. І навіть собаки на подвір'ю не було. А Івась собак дуже боявся.

Учителька застукала сильно в двері. Ждали, ждали, ніхто не виходив. Застукала вдруге. Вкінці зачули за дверима чийсь ходу. Хтось перекутив ключ і відчинив двері. На порозі станула Сестра Служебниця.

Учителька вклонилася і сказала:

— Слава Ісусу Христу!

— Слава на віки! — відповіла черниця.

— Прошу ласкаво прийняти того хлопця до захисту — сказала учителька. — Він не має нікого, блукає по улицах.

— Ми не годні! — відповіла сестра поважно — нема вже місця.

Зажурилася учителька по тих словах й Івась зажурився, хоч нерозумів чому саме.

— Прошу ще удатися до отця пароха — додала Служебниця. — Це від нього залежить. Він тут заряджує.

Учителька знова вклонилася і держучи все Івася за руку, відійшла від білого будинку.

І знова йшли. Учителька тепер йшла так скоро, що Івась мусів підбігати за нею. Лиха була.

Вкінці увійшли в якесь подвір'я, перейшли його і аж на кінці була велика хата й великі двері. Увійшли до сіней, а відтак до кухні.

— Чи отець парох дома? — поспитала учителька якоїсь пані.

— Нема!

— А коли будуть?

— Не знаю. Може о четвертій.

Учителька з Івасем завернули від порога і вийшли на улицу.

— Що-ж тепер зробимо, Івасю? — спитала учителька. — Будемо ждати?

— Та заждім.

Учителька хотіла купити Івасеві щось зїсти, але не було що. Тоді не продавали на місті ні булочок, ні цукорків.

Пішли звільна улицею, що вже виходила в поле і зараз вернулися. Ходили так, блукали, аж вибила на мійській вежі четверта година.

— Тепер ходім — сказала учителька.

Прийшли знова на те саме подвір'я і увійшли до тої самої хати, лише служниця казала їм іти на право, до канцелярії.

Увійшли.

— Чим можу служити? — поспитав отець парох учительки, встаючи на привітання.

— Хотілаб я хлопця віддати до Захисту, та Сестри кажуть, що нема місця. А я просилаби дуже... Може ще для одної сирітки місце найдеться.

Отець парох написав зараз листочок. Учителька з утіхою взяла його, вклонилася і вийшла з Івасем.

Йшли знова дуже скоро, йшли, йшли, аж зайшли до цього самого

будинку, в яким перший раз були.

Знов учителька постукала і знов вийшла Служебниця. Учителька віддала їй записку.

— То добре, нехай лишиться — сказала.

— Будь здоровий Івасю! — почала учителька пращатися.

— То ви мене тут привели? — спитав Івась.

— Так! Привела.

— І я тут вже буду?

— Будеш! Тут тобі буде добре.

— То я вам за то щось куплю... — сказав Івась вдоволений.

Учителька розсміялася.

— Но, но, добре! Як виростеш!

Погладила Івася по головці і вийшла, а в глибині серця раділа, що вдалося їй захистити одну бездомну сироту.

Володимира Жуковецька.

Іванка Ерліч-Мажураніч.

Стриборів ліс.

I.

Давним давно був собі зачарований ліс. Називали його лісом Стрибога. Діялися в цьому лісі дивні дива, погані й гарні, вже як хто собі заслужив. А мусів цей ліс бути так довго зачарованим, доки не зайде туди хтось, кому власна біда миліша від щастя других людей.

Раз зайшов у Стриборів ліс один парубок нарубати дров. Нарубав він дров, тай сів собі на пені спочити. Був саме гарний зимовий день. Сидить він, аж тут зпід пня виповзла змія тай стала перед ним леститися. Та не була се звичайна собі змія, але людська душа, проклята ради гріхів своїх, а міг її освободити тільки цей, хто з нею оженився.

Ветсь змія перед парубком, вилискується на сонці мов срібло й дивиться парубкови прямо в очі.

— Боженьку ти мій, яка гарна змія! Найрадше взявби її з собою домів! — сказав до себе парубок більше жартом як на правду.

— Отсе дурень, який освободить мене на своє нещастя, — подумала в змії грішна душа й зараз таки перемінилася у гарну дівчину. Сорочка в неї й рукавці вишивані, мов крильця у мотіля, а ноги маленькі, мов у якої панночки. Та як злобно подумала, так і лишився у неї в устах гадючий язик.

— Як я тобі так подобалася, то візьми собі мене за жінку й відведи мене до твого дому! — промовила до парубка дівчина-зім'я.

Парубок, якби був здогадливий, мав на це тільки замахнутися сокирою на неї й крикнути: „Я не з цих, що женяться з лісовими дивоглядами“ й дівчина була би назад обернулася в зім'ю, булаб утекла під пені і всьо було би добре.

Так щож! Це був добряга, боязливий та соромливий, тож жаль йому було не сповнити її бажання, коли вже ради його перемінилася із змії в дівчину. До того ще й таки йому подобалася, бо була це гарна дівчина, а де йому, дуренькому, було знати, що вона має в устах!

Взяв отже дівчину за руку й повів домів. Дома мав цей парубок стару матір, яку поважав і шанував, мов святий образ на стіні.

— Ось тобі, матусю, невісточка! — каже парубок, коли прийшов з дівчиною до дому.

— Богу дякувати, дитинко! — відповіла

мати й глянула на красуню. Але мати, стара й досвідна, зараз таки пізнала, що має невістка в устах.

Пішла невістка в комору перебратися, а мати каже синові:

— Гарну, синку, молоду вибрав, та вважай дитинку, бо це змія!

Син остовпів від здивовання: звідки його мати знає, що це була змія? І розгнівався у серці своїм й подумав: „Моя мати чарівниця!“ І від цієї хвили зненавидів матінку свою.

Зачали вони вкупі жити, та всьо пішло якось іншим ладом і то поганим, бо невістка була сварлива, їдка, напастлива й ненаситна.

Їх хата стояла під скалистою горою, високою до хмар. Невістка зажадала від старушки принести їй з вершка скали снігу, бо хотіла ним умитися.

— Нема туди дороги, — каже їй стара мати.

— А ти візьми козу за проводиря. Коза в гору, а ти стрімголов у долину, — виграла невістка.

Чув це й син, але він тільки засміявся, бо хотів угодити жінці.

Матері стиснулося від жалю серце й вона зараз таки пішла на скелю по сніг. Як воно так, то на що їй жити на світі. Ідучи й Господа не взивала на поміч, бо боялася, щоби Бог не завважив, що її син такий ледащо.

Але Бог її таки поміг і вона щасливо принесла невістці снігу з вершка скали, високої до хмар.

Другого дня каже невістка до бабусі:

— Іди на став. Серед ставу є полонка, влови мені там на обід коропа.

— А як-же я піду туди, коли там лід тонкий. Заломиться підімною лід, — відповідає старенька мати.

— Утішиться коропа, як з ним підеш під лід, — каже невістка.

Син знова тільки підсміхнувся, а мати так розжалобилася, що зараз таки пішла на став. Тріскає під нею лід, плаче старушка й сльози на лиці замерзають. Але вона все таки не молиться Богови, все ще криє перед Богом гріхи свого сина.

— Ліпша смерть, як таке життя, — і далше йде по леді.

Але не прийшов ще час її смерті, бо

ось надлетіла каня, а в її дзьобі риба. Риба висмикнулася і впала прямо перед старушку. Вона підняла рибу й щасливо принесла невістці.

Слідуючого дня сіла мати при печі, взяла синову сорочку й хотіла її залатати. Але невістка скочила, вирвала її з рук сорочку та ще й вилаяла:

— Лиши це, стара сліпухо, тебе це що обходить?!

І не дала матері залатати синову сорочку.

Цього було старушці таки забагато. З болем в серцю вийшла з хати, сіла на лавчину, хоч і як на дворі було зимно, й помолилася Господеви:

— Боженьку ти мій, змилосердися надімною!

Ще й не вимовила до краю, аж ось до неї йде якесь убоге дівчатко в подертій свитці, сорочинка без рукавця, рука так і посиніла від морозу. Але дівчатко, мов і нічого, несе під пахою оберемок трісок тай весело усміхається. Такої видно вдачі.

— Купіть, бабусю, трісок на підпал, — каже до старушки.

— Немаю грошей, дитинко, хиба що залатаю й пришию тобі рукавець, — відповідає сумно бабуся, а в руках її все ще ігла й нитка від синові сорочки.

Старушка залатала дівчинці рукав, а дівча дало їй оберемок трісок, ще й подякувало гарненько і втішне, що її не є вже зимно в руку, веселе пішло собі далше.

(Дальше буде).

Переклав з хорвацької мови: Василь Войтанівський.

Привіт нашій Мамі.

Серце нам живіще бється,
Очі криються сльозою...
Мамо! Цеж бо з привітанням
Стали ми перед тобою.

О, прийми від нас ті цвіти,
Цеж Твоє сьогодні свято!
Цвіти скроплені росою
Скажуть теж тобі багато.

Цвіти краще все розкажуть,
Як діточа наша мова,
В надмірі любови... щастя
Не найдемо перли — слова...

Щастям нашим будь щаслива,
Бережи, навчай нас жити,
Щоб могли ми, щоб уміли,
Скрізь народови служити.

Тиж провідниця! Веди нас,
Щоб минали тьму лукаву,
Щоб змагали ми до сонця,
Любій Вітчизні на славу!

Уляна Кравченко.

Веселий маляр.

(У століття народин приятеля дітей).

Гамірно в міській школі. Школярі збилися біля таблиці. Сміються голосно.

А на таблиці крейдою нарисована карикатура.

— Славно, Віль, славно! — кричать товариші до учня, що стоїть при таблиці ще з крейдою в руці.

— Славно, славно, далєбі це наш учитель!

Нараз скригнули двері, в класу увійшов учитель. Учні розбіглися по лавках, кожен на своє місце.

Учитель картає:

— По дзвінку всі мусять уже сидіти в лавках!

Та нараз глипнув на таблицю. Пізнав у карикатурі себе.

— А це що? Це вже певно знову цей

Буш відзначився? Слухай Буш! — звернувся він до високого, стрункого учня, що все ще стояв у лавці — за сваволу й неповагу до старших повинен я тебе покарати карцером, та за твій талант, за вміння рисувати я на сей раз прощаю тобі. Однак на будуче, коли конче хочеш рисувати карикатури, то рисуй не людей, а котів, собак, півнів і не на таблиці, а в своєму домашньому зшитку.

— Добре, пане вчителю! — відповів хлопець спокійно й сів.

По кількох днях учитель взяв у руки зшиток Буша, щоби побачити, як він виробив завдання. Глядить, а там на першій сторінці пишається півень. Та не звичайний півень, а в окулярах і хоч мав вид півня, дуже подобав на вчителя.

— Ні, Буш, — каже вчитель — ти не-поправний! Що з тебе буде, я не знаю.

— А я знаю, пане вчителю. Я буду інженіром.

— Ну, ну, дай Боже! Та я дуже сумніваюся. Такі шибайголови не бувають ніколи інженірами.

Учитель був пророком. Бо хоч Буш, по скінченню середньої школи, записався на політехнічний інститут і став там учитися машиноінженінгства, та й тут він замість рисувати машини, рисував карикатури та ще й укладав до них вірші. Подобалися карикатури й вірші Бушовим товаришам. Вони нераз сміялися до розпуку, коли приглядалися веселим образкам та читали смішні вірші.

Багато часу зужив Буш на свої рисунки, та всеж таки покінчив техніку й зараз дістав місце в фабриці машин у Мінхені.

Тут у Мінхені пізнався він із ріжними малярами. І не один із них радив йому:

— Та пішли хоч один рисунок у гумористичний часопис.

Однак Буш не мав відваги.

— А нуж не приймуть, ще й висміють — думав він собі.

Бачать знайомі його, що так не піде,

й без його згоди, занесли його карикатури до гумористичного (сміховинного) часопису „Флігенде Блетер“ („Летючі Листки“). Карикатури редакції сподобалися й зараз помістили їх.

Коли Буш побачив свої карикатури з віршиками в „Флігенде Блетер“ набрав відваги й став більше рисувати для цього часопису та вкінці став постійним співробітником цього часопису.

Він друкував свої вірші з карикатурами що тижня в „Флігенде Блетер“, а потім видавав їх окремими книжками.

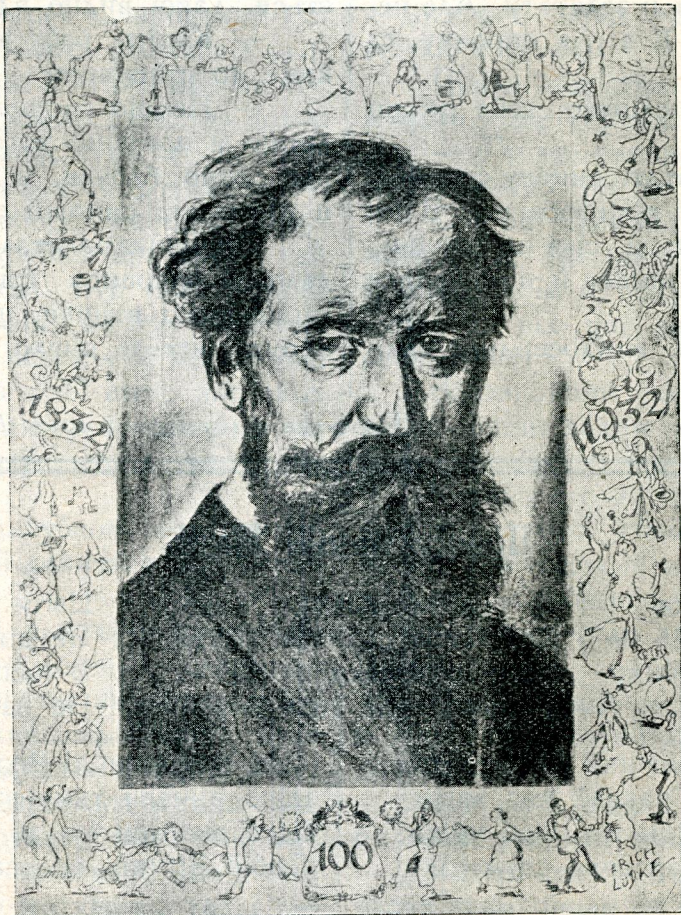
І подобалися карикатури й вірші в усій Німеччині. А там і поза межі Німеччини пішли. Стали його вірші перекладати на ріжні мови.

Цей веселий маляр-поет то Вільгельм Буш. Саме цього року 15. квітня минуло сто літ від його народин. Вся Німеччина, а з нею й увесь культурний світ згадує з тої нагоди про веселого маляря-поета.

І українські діти знають добре Вільгельма Буша, бо Видавництво „Світ Дитини“ видало вже кілька його більших і меньших творів. Знаємо вже: „Максима й Марка“, „Бжолі“, „Нечемне Вороня“, „Діравий Зуб“.

В 100 ліття народин Вільгельма Буша мило згадують його й українські діти.

А. Лотоцький.

Медаль, вибитий Німеччиною, в честь В. Буша.

На одній стороні Бушове погруддя, а на оборотній стороні медалі — »Максим і Марко«, герої Бушової сміховинки, яка зробила його славним й через неї став він любимцем дітвори.

К. Малицька.

Чистенький і Юрзи-Мурзи.

15. Ну, вже миються самі!
 А „Чистенький“ став в горі,
 Щоб в потребі поучити,
 Як то треба тіло мити,
 Шию, вуха, ніс, лице,
 Руки, ноги — все, усе!
 Миються дівчатка жваво,
 Це для них тепер забава.
 Перша Дарка вже готова,
 Утирається без слова
 Ручником своїм біленьким,
 Личко в неї вже чистеньке.

16. А як митися скінчили
 І гарненько все зложили,
 У рядочок поставали
 Свої коси плести стали.
 Першу, другу, так довкола,
 І скрутили понад чола,
 І стоять мов ті косиці —
 Гарні, чисті, білолиці.
 Всі збаночки дивувались,
 Як дівчатка повмивались;
 Всі разом їх вихваляли,
 Любо з радости скакали.

Знай наших!

I.

Вся та історія почалася зовсім не так, як скінчилася. Почалося все весело, дружно й чесно. Воробець стрів миш і заговорив перший:

— То ви так всюди нишпорите по коморах?...

— Н-так!... Се вже така наша служба!..

— Власне, правду кажучи, то комора моя... — говорив дальше надутий воробець — себто всіх нас, воробців, — але, розуміється, можете й ви туди заглядати... Знаєте що? Якщо ви прогризете дірочку в підваляні, то зерно буде сипатися надвір. Тоді ми всі з вами розбогатіємо й заживемо разом.

То був один з найхитріших воробців у світі, й не диво, що він легко намовив миш на своє.

— Добре! Дуже радо! — сказала мишка.

Коли про ту умову дізналася мишача рідня, всі занепокоїлися.

— Бога бійтеся! Що ви накоїли? — опам'ятовували її миші-ровесниці. — Той воробець безличний дурисвіт і крутий! Стережіться його!..

Але миш першої ночі зачала гризти підваляну комору. Не була се легка робота. Всі зуби її заболіли. Всеж таки діру прогризла й пшениця посипалася на землю.

Воробець тільки того ждав. Наївся досита, а потім став числити зерно, та помилився на десятці, махнув крильцем і перестав рахувати... Мовляв: усе й так наше!

Прибігла миш до нього, а він каже:

— Я вас прошу, вирийте ще нору в землі. Туди ми сховаємо наше добро й самі на зиму спровадимось.

Взялася миш до роботи, вирила нору й стали вони там жити з воробцем.

— Прекрасно! — каже воробець. — Чудово так жити!.. А не добре би нам, привалити нору камінцем? Тоді ніхто нас не обкраде...

— Певно! — каже миш. — Я зараз...

Вибігла миш з нори, найшла камінь, прикотила над нору, а воробець каже:

— А що там на дворі? Наче на дощ збирається? Ану, подивіться!

Миш вибігла подивитися, чи накрапає, а воробець шмиг! сховався в нору, камінь привалив за собою і сидить — ні ду-ду... Прибігла миш над нору, хоче влізти, але камінь не пускає.

— Що це! — кричить воробець з нори.

— Мене нема дома! Я приймаю гостей лише в четвер зполудня і то-по дощі. Знай наших!..

Миш хотіла влізти силоміць, але воробець зняв крик і зацвірінкав несвоім голосом:

— Гвалту! Ратуйте! Розбійники!

Злетілися воробці, галки, ворони й напали на мишку.

— Ах, ти, сяка-така!.. Забирайся звідсіля! То вільно напастувати газду в його хаті? Ти розбійнице якась!..

Заплакала мишка й пішла в світ за очі... А на душі в неї жаль — як камінь.

II.

Пішла вона, приходить під комору, а її й там не пускають. Миші-ровесниці кажуть:

— Ти дістала свою частку. Тож дай нам спокій, просимо тебе.

А тут зима насунула, холоди потиснули, просто хоч умирай, — та ще з малими мишенятами...

Пішла миш зі своєю діворою на обійстя, а там знову інша родина зібралася й її не пускають.

— Ми — говорять — у ваші комори не заглядаємо, а тому, любочко, від наших воріт — поворот!

Якось притулилася наша миш на краю гною, прорила нору, зпід снігу трохи зерна дістала. Поволи-поволи настигала того зерна цілу ямку, бо пильно працювала та все щадила. Уже не боїться голоду.

А наш воробець гадав собі, що в нього незміримі скарби. Ів, веселився й нічим не журився. Але всьому буває кінець, навіть воробячим скарбам, особливо, коли воробець халасує без міри... До Різдва він усі припаси пожер — і став голодувати.

III.

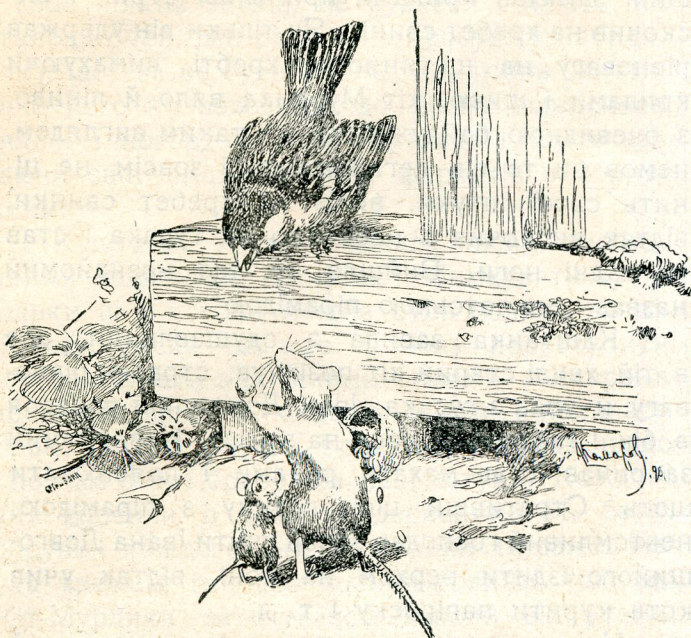
Якось так у березні йде раз наша мишка з дочкою з роботи, несе кошик зерна. А на ковбиці воробець сидить, голодний, лютий, настобурчений. Побачив мишку, відвернувся й хвостиком навіть не кивне, мовляв: і не знав вас і не видав вас...

Бачить миш по ньому, що не з медом йому живеться, черево до хребта прилипло. Підійшла й кличе:

— Гей, куме!..

— А чого вам?... — питає воробець, нібито байдуже.

— Мені нічого... — каже миш — але

ти, бачу, голоден. На, ось, подзьобай трохи з мого кошика... Знаю я, що то голод... От, який ти бідний, як скіпка! Так, так, куме...

Надзьобався воробець зернят, вичистив ніс тай каже:

— Що ти за звірище таке, що навіть я, воробець, здава не сходжу, дивлячись на тебе?...

Зітхнула миш тай каже:

— Миш я, не звірище... Обиджає мене всякий, хто й не хоче... Живеться мені важко й тому я розумію чуже горе...

— За щож ти жаліти мене можеш, хвосту голий? — питає воробець, лютий, бо сумління його гризе.

— За що жаліти тебе? — задумалася миш. — Серце про се не питає, куме... А тому й ти не питай... Видно, так нам на роду писано... Так... І ти — знай наших!...

І пішла миш з дочкою. Іде й думку думає... як то на світі буває.

А воробець і дзюб отворив і крила розпустив здава:

— Не розумію!.. Що то за історія... Що то за миш така дивачна... Дивне диво!...

А. Т. Давидів.

* * *

О, Мамочко!

Любити так — як любиш ти —
Ніхто не вмів — на землі —
Тому — ми всі — дітей гурток —
Сплітаємо тобі вінок
З найкращих квітів — на весні —
Тому — при гомоні пісень —
Святкуємо твій мамо — день!

О, Мамочко!

Травневий блеск — травневий чар
І квіти з рідних піль і лук
Приносимо тобі — як дар —
Ми хилимось до твоїх рук —
Ти сонечком для наших віч
Весь довгий рік — і в день і в ніч —
Тому в неділю сю святу
Тобі приносим яр-красу —
При звуках дзвонів і пісень —
Святкуємо твій мамо — день!

О, Мамочко!

В любови і подяки день,
При звуках радісних пісень
Прийми від нас, дітей, привіт!
Ми просимо з глибин сердець,
Щоб добрий Бог — щоб Бог Отець
Тобі багато щастя дав —
Щоби тебе нам зберігав
Сто літ! Сто літ!

Уляна Кравченко.

Антін Чехов.

Каштанка.

IV.

Чудо в решеті.

Незабаром увійшов знов незнайомий і приніс зі собою якусь дивну річ, подібну до воріт і до букви П. На горішній поперечці тої дерев'яної, не дуже майстерно зробленої букви П, висів дзвінок і була привязана пістоля. До серця дзвінка і до курка пістолі були прив'язані шнурки. Незнайомий поставив велике П серед кімнати, довго розв'язував щось і прив'язував, а відтак подивився на гусака і сказав:

— Іване Довгоший, прошу!

Гусак підійшов до нього і став у вижидачій поставі.

— Ну, — сказав незнайомий, — зачнемо з самого початку. Насамперед вклонися і зроби реверанс! Скоро!

Іван Довгоший витягнув шию, повернувшись у всі сторони і шарнув ногою.

— Так, браво... Тепер умри!

Гусак ляг на хребет і задер ноги в гору.

По виконанню ще кількох подібних, не дуже мудрих штук, зловився нараз незнайомий за голову, удав на своїм лиці перестрах і закричав:

— Горимо! Вогонь! Ратуйте!

Іван Довгоший підбіг до П, взяв у дзюбок шнурок і задзвонив у дзвінок.

Незнайомий був тим дуже вдоволений. Він погладив гусака по шиї і сказав:

— Гарний з тебе хлопака, Іване Довгоший! Тепер представ собі, що ти золотникар і торгуєш золотом та брилянтами. Представ собі тепер, що ти приходиш до свого склепу і застаєш у ньому злодіїв. Якби ти поступив у такому випадку?

Гусак взяв у дзюбок другий шнурок і потягнув. По кімнаті роздався оглушаючий вистріл. Каштанці дуже подобався дзвінок, а після вистрілу вона попала в таке одушевлення, що зачала бігати довкруги П і гавкати.

— Лиско, на місце! — крикнув на неї незнайомий. — Мовчи!

Штуки Івана Довгошого не скінчилися стрілянням. Цілу годину ще гонив його незнайомий на шнурку і тріскав батою, а гусак мусів при тім перескакувати через поперечку і через обруч, ставати „дуба“, т. зн. сідати на хвіст і махати ногами. Каштанка не відривала очей від Івана Довгошого, скавувала з одушевлення і кілька разів брала бігати за гусак, вигукуючи голосно. Намучивши гусака і себе, незнайомий утер піт з чола й крикнув:

— Маріє, покличте сюди Хавроню!

За хвилину почулося хрюкання... Каштанка загаркотіла, прибрала дуже відважну поставу і про всяке підійшла ближше до незнайомого. Отворилися двері, в кімнату заглянула якась старенька бабуса, сказала щось незнайомому і впустила до кімнати чорну, дуже негарну свинку. Не звертаючи ніякої уваги на гаркіт Каштанки, свинка підняла вгору своє рило і весело захрюкала. Певно було їй дуже приємно видіти свого господаря, кота й Івана Довгошого. Вона підійшла до кота й ударила його злегка своїм рилом під черево, відтак заговорила щось з гусак і в її рухах, голосі та в верченні хвостиком можна було замітити добродушність. Каштанка відразу зрозуміла, що гаркотіти й гавкати на таких гостей — зовсім непотрібно.

Господар забрав на бік велике П і крикнув:

— Коте-Мурлико, прошу!

Кіт встав, ліниво витягнувся і з неохотою, якби робив комусь ласку, підійшов до свинки.

— Зачнемо від єгипетської піраміди, — сказав господар.

Він довго щось пояснював, а відтак закомандував: „раз... два... три!“ Іван Довго-

ший замахав крилами при слові „три“ і вискочив на хребет свині... Як тільки він удержав рівновагу на щетинястім хребті, вимахуючи крилами і шиєю, кіт Мурлика вяло й ліниво, з очевидною байдужністю і з таким виглядом, немов би то він легковажить і зовсім не цінить своєї штуки, виліз на хребет свинки, відтак вискочив з неохотою на гусака і став на задні ноги. Вийшло те, що незнайомий назвав „єгипетською пірамідою“.

Каштанка завилала з одушевлення, але в тій хвилі старий кіт позіхнув, стратив рівновагу й упав з гусака. Іван Довгоший подався в бік і також звалився на землю. Незнайомий закричав, став махати руками і пояснювати щось. Стративши цілу годину з пірамідою, невтомливий господар зачав учити Івана Довгошого їздити верхом на коні, відтак учив кота курити папіроску і т. д.

Наука закінчилася тим, що незнайомий обтер з чола піт і вийшов. Кіт-Мурлика запискотів зневажливо, ляг на матрацику і примкнув очі. Іван Довгоший пішов до свого коритця, а баба вигнала свинку Хавроню з кімнати. Завдяки великій кількості нових вражень, минув день для Каштанки незаметно скоро, а вечером приміщено її враз з матрациком у кімнаті з брудними стінами і вона ночувала в товаристві Кота-Мурлики й гусака.

V.

Талант! Талант!

Минув місяць. Каштанка вже привикла до того, що кожного вечора кормили її смачною їдою і називали Лискою. Привикла вона й до незнайомого і до своїх нових співтоваришів. Життя поплило їй, як по маслі.

Кожний день зачинався однаково. Звичайно скорше від всіх будився Іван Довгоший і зараз підходив до Лиски або до Мурлики, вигинав шию і зачинав про щось говорити дуже завзято і переконуючо, але як і передтим — незрозуміло. Іншим разом — він підіймав голову до гори і деклямував довгі монологі. В перших днях знакомства Каштанка думала, що він говорить тому так багато, що дуже розумний, але минув якийсь час і вона втратила до нього всю пошану. Як він підходив до неї зі своїми довгими промовами, вона вже не махала хвостом, а поводилася з ним, як з настирливим балакуном, що не дає всім спати і без всякої церемонії відповідала йому коротко: „гаррр“...

Кіт-Мурлика був собі добродій цілком іншого типу. Коли пробудився, не видавав він

з себе ніяких звуків, не рухався і навіть не отвирав очей. Він радо й не пробуджувався, тому що, як се було видно, не любив життя. Нічо його не обходило, до всего відносився вяло і з погордою, всім нехтував і навіть заїдаючи свій смачний обід, форкотів з обридінням.

Каштанка знова зачинала після пробудження ходити по кімнатах і обнюхувати кути. Тільки їй і котови можна було ходити по цій хаті; гусак не мав дозволу переступити порога кімнати з брудними стінами, а Хавроня мешкала десь на подвір'ю в кучі і являлася тільки в часі науки. Господар вставав пізно і по чаю зараз брався за свої штуки. Кожного дня вносили в кімнату деревляне П, батіг, обручі і кожного дня повторяли те саме. Наука тревала три або чотири години, так, що Кіт-Мурлика заточувався деколи від втоми, Іван Довгоший отвирав дзюбок і тяжко дишав, а господар ставав червоний і ніяк не міг обтерти поту з лица.

Наука й їда робили дні дуже цікавими, а за те вечорі проходили скучно. Звичайно вечорами господар виїздив кудись та брав зі собою гусака й кота. Лишившись дома, Лиска лягала на матерак і зачинала сумувати... Смуток підкрадався до неї якось незаметно й опановував нею поступово, так, як сумерк кімнатою. Зачиналося з того, що Каштанка тратила всяку охоту гавкати, їсти, бігати по кімнатах і навіть дивитися на світ. Відтак являлися в її уяві якісь дві неясні постаті, не то пси, не то люди з симпатичним, милим, але неясним виглядом лица. При їх появі Лиска махала хвостом і їй здавалося, що вона

десьто і колисьто їх виділа і любила... А засипляючи, вона завсіди відчувала, що від тих постатей пахне клеєм, остружками і фарбами.

Як вона вже цілком привикла до нового життя і з марної, худой собачки стала ситою, вигодованою собакою, господар погладив її раз перед наукою і сказав:

— Час уже, Лиско, взятися за діло. Досить тобі вже байдикувати! Я хочу зробити з тебе артистку... Чи хочеш бути артисткою?

І він став учити її різних штук. Першої лекції училася вона стояти і ходити на задних ногах і це дуже їй подобалося. На другу лекцію вона мусіла скакати на задних ногах і ловити цукор, що його держав учитель високо над її головою. Відтак у слідуєчих лекціях вона скакала, бігала на шнурку, вила під такт музики, дзвонила і стріляла, а по місяці могла вже з успіхом заступити Кота-Мурлику в „егіпетській піраміді“. Училася вона з великою охотою і була вдоволена своїми успіхами. Бігання на шнурку з виставленим язиком, скакання через обруч і їзда верхом на старім Коті-Мурлиці справляли їй велике вдоволення. Кожну штуку, що їй удалася, супроводжала вона дзвінком, одушевленим гавканням, а учитель дивувався, одушевлявся так само і затирав руки.

— Талант! Талант! — говорив він. — Безперечний талант! Ти напевно будеш мати великі успіхи!

І Лиска так привикла до слова „талант“, що за кожним разом, як господар вимовляв його, вона схоплювалася й оглядалася, так, якби воно було її іменем.

(Дальше буде).

Пісня на „Свято Матери“.

Стелися, барвінку, ще нижче, ще нижче,
Присядься, матусю, ще ближче, ще ближче...

Зіпру я головку та на твоїй груді,
І мило і любо, солодко нам буде...

Тут затишно тихо — там вітер-темрява —
З чагарників темних, із бору йде гав...

Віконечка наші вкриває завіса —
Не боюся гави — не боюся біса...

Тут блимає світло — при Божій іконі..
Мої рученята у твоїй долоні...

Матуся, як Ангел, близько — біля мене..
Барвінку! Барвінку! Хрещатий, зелений...

Тут тихо і тепло, ніхто не розбудить;
А там темна нічка, а там вона блудить...

Постеля мережана... стягачки сині..
Мягеньке гніздечко звела ти дитині...

Як буря розкине пташечкам кубельце,
Ой, гірко їм бідним — болить, плаче серце...

Помолюсь за діти, бездомні небоги,
Щоб не пропадали — так серед дороги...

Ой, хтож їх пригорне, хто скаже хоч слово?
Ратуй їх, окрий їх, Свята Покрово!...

Мамусю... ще... ще... поцілуй... засипляю..
За казки словами, кудись відлітаю ..

Добраніч матусю! О, гарна та казка:
— На хвилях, на срібних лілеї... і ряска...

І човен.. Матусю, і ти біля мене..
Барвінку... барвінку — ти вічно зелений...

Уляна Кравченко.

Юлій Верн.

Плесом Амазонки.

(Продовження).

VI.

Цілий ліс на землі.

Родина Жоама Гарралья тішилася. Приваблива подорож по Амазонці мала відбутися при чарівних умовах. Не тільки фермер і його рідня виїздили на кілька місяців, а як побачимо, проводила їх частина служби.

Бачучи всіх щасливих довкола себе, Жоам Гарраль забув за те горе, яке вялило його життя. Від того дня, коли він непохитно рішився їхати, став він іншою людиною і займався приготуваннями до дороги з давньою запопадливістю. З живим вдовolenням стежила його родина за його роботою. Жоам Гарраль став таким як у перших роках, дужим та енергічним. Він став знов людиною, яка зроста серед тих безмежних лісів, піль та пливучих вод.

Дні, перед відїздом, були виповнені невинною працею.

Ми згадували вже, що в тих часах не плавали ще по Амазонці пароходи, які щойно згодом з'явилися. Тоді плавали тільки приватні судна прибережних фермерів.

Був се рід човнів, званих „уба“ видовбаних з пнів дерев, острокінчастих, де могло поміститись до дванадцяти плавців та тричотири тони товару. Іншого роду судна, звані „егарітея“ важкі, з дахом покритим листям, були подовгасті з поперечними сідалами для гребців. Був і третій рід суден, а саме — жангади. Був се звичайний пором, який плів під трикутним вітрилом та на якому знаходилося часто солом'яне шатро. Вживали їх переважно Індіани, для яких „жангада“ була свого роду пливучою хатою.

Отті три типи суден, творять малу флотилію Амазонки, яка може перевозити тільки малу кількість людей і предметів торгівлі.

Були ще й більші судна — „віжілінги“, що містили в собі до десяти тон, з трьома щоглами й червоними вітрилами, чотирма довгими веслами, якими важко працювати проти струї; „коберти“, що містили до двадцять тон товару, щось у роді китайських „джонок“ з каютою біля керми, з двома вітрилами, десятьма довгими веслами, якими Індіани гребуть з боку.

Всі ті судна не були придатні для Жоама

Гарралья. З того часу, як він рішив пуститися Амазонкою, задумав він получить сю прогулку із перевозом товарів, які мав відставити в Пару. Тому не треба було плисти скоро. Всі мабуть годилися з отим його пляном, крім одного Мануїла. Молодий чоловік без сумніву волів би, щоб ота подорож як найскорше скінчилася.

Та хоч і який примітивний був спосіб, яким Жоам Гарраль задумав подорожувати, все-ж таки давав він змогу забрати багато людей і плисти рікою безпечно й приємно.

Дійсно, се немовби частина фарми Ікітос відділиться від берега і попливе по Амазонці, — і пани і слуги.

До фарми Ікітос належали величезні ліси, які можна сказати, є безконечні в середній частині Південної Америки. Жоам Гарраль умів управляти оттими лісами, які скривали в собі безконечне багатство різнородних дерев і рік-річно мав із них чималі доходи.

Дійсно, чиж не було ріки під рукою, щоб вивозити скарби амазонських лісів легше й дешевше ніж залізною дорогою? Томуто Жоам Гарраль кожного року, вирубуючи кілька сотень дерев, сплавав грубі дубові дошки, бруси і пні в Пару, під проводом вправних керманичів, що добре знали глибину і напрям ріки. Сього року Жоам Гарраль робив те, що й минулих років, хотів тільки здати на Беніта всі подробиці того великого торговельного інтересу; так годі було тратити час. Дійсно початок липня був догідною порою на виїзд тому, що вода, яка спливає з гір поменшає до жовтня.

Треба було негайно розпочати перші роботи, тому що вируб ліса приймав незвичайні розміри. На сей раз треба було вирубати квадратну півмилю ліса, яка знаходилася в тім місці, де вливається Нана в Амазонку, себто цілий кут побережа фарми і збудувати величезний пором, одну з отих жангад, завбільшки малого острова.

На отій-то жангаді, безпечніший від всякого іншого судна, та обширніший від сотні гарітей чи віжілінг, задумував Жоам виправитись зі своєю родиною, слугами і товаром.

— Чудесна думка, — сказала Міня, плескаючи в долоні, коли дізналася про плян батька.

— Так! — завважила Якїта. — Так плувучи, доїдемо до Белем безпечно й без утоми.

— А підчас відпочинків можемо полювати в прибережних лісах, — докинув Бенїто.

— Може се буде дещо за довго! — сказав Мануїл. — Чи не краще вибрати який інший спосіб їзди, щоб скорше дістатися до Белем?

Очевидно ніхто не захоплювався сією самолюбною забаганкою молодого доктора.

Тоді Жоам Гарраль прикликав Індіанина, головного управителя фарми.

— За місяць — сказав він — жангада має бути готова.

— Ще сьогодні станемо до роботи, сеньйоре Гарраль — відповів управитель.

Діло було важке. Сто Індіан й Негрів вчинило дійсно чудо за оті перші два тижні. Можливе, що деякі добрі люди, непризвича-

ні до великої вирубки ліса, затремтіли би на вид падаючих під ударом сокири гігантів, над яких верхами проплило й кілька віків. Та їх було так багато на берегах ріки, на островах, що вируб пів милі ліса не полишав по собі великого сліду спустошення.

Управитель і його робітники, одержавши прикази Жоама Гарраля, прочистили вперед землю від ліян, хворосту й іншого хащовиння. Перше нім узяли за пилу й сокири, вони хопили за збрую, необхідну для кожного, хто хоче запускатися в амазонські ліси. Се щось у роді шаблі з широким вістря, дещо зігнутим, якою автохтони орудують з незвичайною справністю. За кілька годин, при допомозі тієї шаблі, вони прочистили землю, вирубали хащі й прорубали великі стежки в густих корчах.

(Дальше буде).

Сіренька Мама.

Легідні лучі заходячого сонця всовгнулись між щілинки старих гонтів дзвіниці. Позолотили зчорнілі дощинки, розсипали блески по грубим, майстерної роботи, павутинню. В темнім затишнім кутику дзвіниці заворушилась сіра павутинка, простягнулася до вікна з чотирма збитими шибками, радісно привитала синіючі сумерком поле, сад й... полетіла. Мало бракувало, а була би штуркнула цікаву мишку, що з перестрахи вспіла лише завважити крила й довгі вуха.

— А то ухан полетів! — закликала мишка з пересердя.

Запорошена дзвіниця під ніч немов оживала. Відривалися одна по одній павутинки й летіли в синяву даль.

Цікава мишка боялася, ах, як ще боялася, але приглядалася тому диву Врешті останній, ввічливий луч сонця освітив їй — лилика.

Не знаю, чи ви бачили таке живе звірятко, коли так, то певно крик оповіщував всіх домашніх, що тут сталося якесь нещастя.

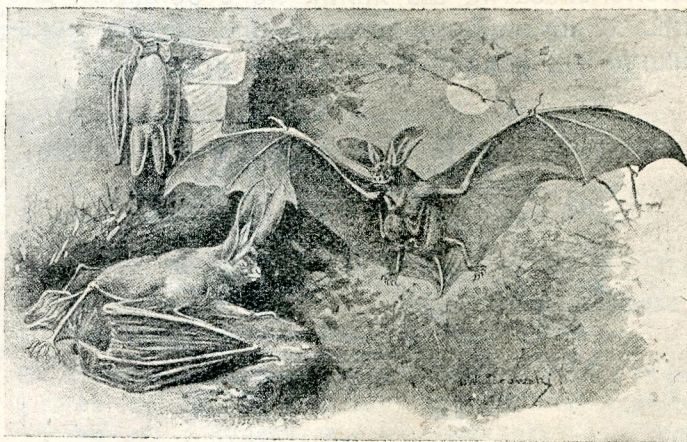
— Летіло щось погане, може миш, може сова, може гидка павутина, ой їо їой...

Мусимо добре приглянутися тому бридкому звіркови, щоби з застановою пізнати його місце в звіринному світі.

Справді, треба справедливо признати. не бачимо тут великої краси. Дивно виглядає футерко мишки при великих болончастих кри-

лах, (дехто, що не вміє дивитися й думати, каже, що це літаюча миш). Великі уха ще й з накривкою, маленькі очі не додають принади.

Цілий вигляд звірятка говорить нам про його життя й звичаї. Погляньмо! Ніжні волоски шерsti, пара вимен на грудях кажуть,

Лилики.

(Самичка в леті з маленьким личиком при грудях; лилик спочиває на своїх «крилах»; лилик завішений підчас сну).

що воно маленьким ссало свою маму. (Всі такі звірята називаємо ссавцями).

Власник маленьких очей зовсім певно не бачить добре (може добичі не вишукує зором?), а великі уха ловлять кожний, найслабший навіть, звук. Такі уха не дадуть марно пропасти звіряткови на тому світі!

Зуби — на переді дрібненькі січні; біля них ostrі, міцні ікли; за ними черенні з горбиками заостреними наче шпильочки.

Шока лилика.

на ваші безтурботні голови летять.

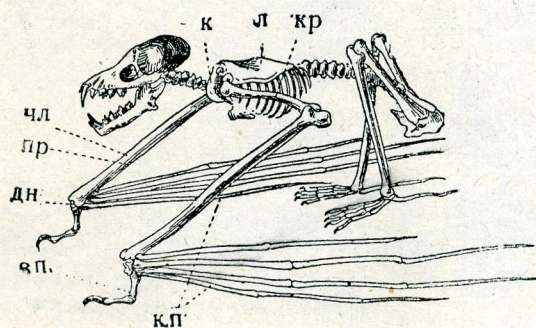
Сіра одіж, маленькі очка, великі ушиська можна з тим погодитися й не кричати, наче який боягуз, але крила, звідки у ссавця крила? Це щось незвичайне!

Щоби знайти якесь пояснення, пригляньмося кістякови лилика, а рівночасно дотикаймося наших рук, почавши від широких, трикутних костей — лопаток. По черзі спостерігаємо в нього: довгу, вузку кість — ключицю під шиєю й довгу кість рамени, дві кости передрамени й видовжені кістки долоней та пальців.

Нага, сіра болона, це шкіра між раменами, пальцями рук (з них тільки перший має пазурчик) і задними лапками (тут всі пальці вільні з пазурцями) й куцим хвостиком.

Не є це крила, як у птахів, лише лилик перший з ссавців (до них зачисляємо й людину) послугується апаратом до літання.

Мені здається, (з переконанням всі можемо сказати), що лилик не є бридким, але цікаво збудованим сотворінням, далеко цікавішим від усяких прилизаних красунь.

Кістяк лилика.

л — лопатка; к — ключиця; кр — кости рамени; пр — кість передрамени; дн — кість долонева; кп — кости пальців; вп — великий палець, який чіпається різних предметів і висить в часі спочинку.

Сіренька Мама крізь сон пригортала теплими, мягенькими „крилами“ свого Уханчика. Вона зачіпилася пазурками задних ніжок за беріг срібlistої від старости гонти дзвіниці, звисла головку в долину й спала. Недавно трапилася їй радісна подія: вродилося мале довгоухе, безпомічне, от хробачок.

Сіренька Мама, як кожда мама ссавців (до них зачисляємо й людину!) втішилась тою подією безмірно, добачувала в тім сотворіню дивну красу, подібність до батьків, розум мудрців. Коли їй нестало порівнянь, говорила без думки, але з серцем повним любови — моє ти коханячко, моє єдине, моє сонічкоясне, мій Уханчику солодкий... Безліч пестливих слів шептала до ушка дитині (ми лише знаємо, що це не ухо, а ушисько!), як робить це кожда мама всіх ссавців. Не розгадати, ні видумати нам всіх її пестошів. Одно певне, що Уханчик розумів свою Сіреньку Маму й був щасливий її любовю. Дні за днями минали малому. Висів, при теплих, материних грудях, смоктав молочко, а в день (у лиликів наш день це ніч, відпочинок; пора праці настає сумерком) літав з мамою на лови. Сіренька Мама поволі вчила свого одиначка, пояснювала йому закони життя.

— Памятай, коли побачиш сотворіння, що ходить на двох ногах — це людина, твій ворог (іза непорозуміння). Він безоглядний, бо — не знає нас, брідиться лиликів. Навчає своїх дітей вбивати нас, ломати наші болончасті крила, а все тому, що не потрудились пізнати, хто йому справді ворог, а хто приятель.

— Я не раз на ловах чула, як притише-ним голосом клав у чисте, добре серце дитини слова страшних, дурних небелиць: про літаючі миші і їх дикі нороти — мовляв вони у сплячих висисають кров (у нашої батьківщині таких лиликів нема!); то знову, що вони заплентуються в волосся людей і тим подібні неймовірні речі. Вір мені, — я це чула своїми ухами — ти знаєш, що ними можемо багато, дуже багато почути.

Уханчик вірив мамі, але дивувався. Щоби це говорили люди, розумні сотворіння, що будують дзвіниці, застеляють різнобарвним килимом збіж поля?

Його мама чує найменший рух найлекшої комашки й не могла б почути віддиху сплячих, немилых людей? Болонки „крил“ служать їй не лише до злету в воздушні простори, але оповіщують про найніжніші ниточки розвішені між деревами!

Його мама це найрозумніша, наймиліша. Вона вміє оминати всі перешкоди; як стріла летить за смачними комахами — і вона мала би бути такою необережною? Уханчик мимоволі тепер став думати про людей з насмішкою...

Стара дзвіниця ожила. Шум „крил“, пискіт стрівожених лиликів додавав вечірнім тіням несамошитости. У збитій шибці появилася кругла голова з довгим носом, круглими

очима й острими ухами. „Пугач!“ — пролеbedіла Сіренька Мама. Ох, як вчипився матери-

Пугач.

них грудей Уханчик й тісно пригорнені до себе стрімголов вилетіли з дзвіниці.

— Це Смерть пройшла мимо нас! — зашепотіла в безпечнім місці дитинці й лизала її, перестрашену лише несподіваною подорожею. Від цієї хвили Смерть снилася Уханчикові: круглоока, довгоноса й з заостреними вухами.

Сіренька Мама знала добре, що йдуть дощеві дні. Скінчатся лови, комашки поховують ніжні крильця перед сильними струями холодної води. Розумні лилики ловлять харчі на запас — бо не страшно ситому в затишку перетривати непогоду.

Від дня появи пугача Сіренька Мама не розставалася ні на хвилику з Уханчиком. Він міцно пригортався до материних грудей, отвирав широко ушка, слухав щораз то нових, цікавих звуків. Круглобока, велика дитина тяжіла матері, лови ставали менше багаті.

На останні, перед дощами, лови вилетіли як усе обое. Сіренька Мама летіла нижче як звичайно. Уханчик знесилював її. Тяжко працювала; сусіди давно спочивали, дитина спала при грудях, а вона мистецькими зворотами досягала неуважних комаш.

Пора вертати, хоч харчів мало. Мало — але тільки для неї, для Уханчика доволі молока на увесь час, а що вона буде голодна — байдуже.

Зачіпилася пазурками задних ніжок за беріжок гонти, обвила Уханчика теплими, м'якими „крилами“ й повисла цілим тілом у долину.

Голодна заснула, заснув теж у приймних снах, пригорнений до мами, круглобокий Уханчик.

Дарія Гриневич-Витанович.

Гусак і качурі.

(Весняна забава для найменших).

Діти беруться за руки й стають кругом, творячи коло. Зпоміж себе вибирають найбільшого хлопчика на «гусака», а двох, трохи менших, на «качурів»; одну дівчинку вибирається за «качку». Всі інші діти се — каченята (дівчатка) й гусенята (хлопчики).

«Гусак» — стоїть поза колесом, а «качурі» знаходяться в середині колеса. Всі діти йдуть кругом обох «качурів» співаючи на арію пісні: «Гей, Січ іде, красен мак цвितе»:

Ква, ква, ква, ква,	Йдуть у парі на ярмарок
Качурики два —	Горді обидва.

«Качурі» йдуть «пишно» в противний бік, наслідуючи качачі рухи (кивають головами, махають руками наче крилами, та «шавкають» — шав, шав, шав).

В часі співу тої строфки «гусак» ходить кругом кола й вибирає собі з гурту кілька «гусеняток» (до 10 хлопчиків), які йдуть за ним, а хор співає даліше:

Гей, гей, гей, гей,	Із десятків гусеняток
Он гусак іде —	Він на торг веде.

В часі співу тої строфки, оба «качурі», що наводяться в середині кола, вибирають собі «качку»

й кілька «каченяток» (дівчаток) і йдуть з ними та наслідують всякі рухи качок, а хор співає даліше:

Ква, ква, ква, ква,	Ведуть качку й каченяток
Качурики два —	На торг теж оба.

Всі змінюють напрям ходу й співають даліше:

Гей, гей, гей, гей,	Тільки скося поглядає —
Ой, гусак іде!	Ой, біда буде!

«Гусак» ходить на зовні кругом кола й сичить, гегеє та грізно («скося») глядить на «качурів» і «качку» з каченятами, які теж ходять в середині колеса, але в противнім напрямі як «гусак» та й співають:

Гей, ви гусі —	Бо як ні, то всяк дістане
Нам з дороги всі,	З вас по кожусі!

В часі співу тої строфки «гусак» дістається до середини кола, ловить обох «качурів» за чуби, «качка» йде за ними, а «гусенята» стають у пари з «каченятами» і йдуть всі походом через цілу кімнату або подвір'я, співаючи:

Гей, гей, гей, гей,	Бо вже гусак качуриків
Цього не буде —	За чуби веде!

На тім ціла забава кінчиться.

Загадки.

Складова загадка (1 точка).

(Уложила Одарка Лакустівна).

Бар, а, ге, да, жан, ков, ли, лі, на, ни, Ні, нок,
о, об, ру, ський, троп, ул, фи, че.

З порозкиданих складів уложити 6 слів, що
означають:

1. Повітове місто в Сибірі над рікою Об.
2. Інший вираз на лице.
3. Назва приладу, яким можна
4. Інший вираз на подарок.
5. Ягоди, що ростуть в горах.
6. Галицький композитор.

Початкові й кінцеві букви тих слів, читані з гори
в долину, дадуть ім'я і прізвище нашого письменника,
що святкує цього року свої 60-літні уродини.

Шарада (2 точки).

(Подав Леонід Соневицький).

Перше-третє хижий птах,
Чути крик його в полях.

Перші-четверті очі
Хлопачі, чи дівочі.

Араби богомільні люде:
Друга та перша — свята в них завжди буде.

Четверте-перше пливе до моря.
„Три й три“ — маленькі діти говорять.

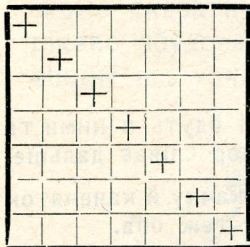
Пише з Канади наша Маруся:
„Друге-четверте тут я зовуся“.

А зложиш у цілість — поема знана
Франка Івана.

Загадка в квадраті (2 точки).

(Уложила Яруся Лакустівна).

Найти 7 слів, що мають по 7 букв і означають:

1. Прізвище автора української граматики.
2. Місто в Східній Галичині.
3. Місто на лівобічній Україні, знаме з часів Мазени.
4. Місто на галицькім Покутті.
5. Італійський вулкан.
6. Збір-ку поезій Лесі Українки.
7. Нарід на Кавказі.

Букви, що припадуть в ква-
дратики зазначені хрестиками,
читані з гори в долину, дадуть

місцевість, що для українського народу є пеклом на
землі.

Загадочна візитівка (1 точка).

(Уложила Нуся Стецьківна).

ПАУЛЬ ТЕЧИН

Хто є сей пан?

Переписка з читачами.

Івась і Мирося Жупники у Ворохті. Про лещетарські
перегони я читав у газетах і дуже мені було жалко, що неміг
бути тоді у Ворохті. Я також дуже люблю... дивитися, як їздять
на лещетах, але сам не вмію, бо моя мама, Редакція, не пу-
скає мене, кажучи, що можу десь при такій забаві зламати собі
ніжку, або ушкодити яку іншу частину мого делікатного корпусу.
За це я вмію дуже добре плавати на такій глибокій воді, як
Прут у Ворохті. Коли поїдеш здавати іспит? А напиши мені,
як Тобі, Івасику там пішло, чи дуже „гостро“ питали?! А Ми-
рося, чи вже зовсім здоровенька? Я там. Миросечко, йде Тобі
граматика? А що тепер береш з історії України? Чи ходиш до
„Рідної Школи“, чи може пані учителька вчить Тебе дома? Для
„Світика“ добра приятелька завжди повинна найти стільки часу,
щоби написати до нього листика бодай раз на пів року.

Школярки „Рідної Школи“ в Пядиках. Чи одержали
всі бракуючі числа, що їх Вам вислав? Чи маєте всі річники
в шкільній бібліотеці? Може бути, що знова поверну до попе-
реднього маленького (книжкого) формату. Буде це залежати від
всього рода умов. Здоровля всіх вас і дякую за пам'ять!

Оксанка Стойко в Трускавці. Незабаром буде на моїх
сторінках знов подібне оповідання до „Самсона“, де також
хлопчик відає своє життя за Вітчину. „Казка про гордого боя-
рина“ вийшла вже окремою книжечкою. Мандрівнича повість
„Плесом Амазонки“ буде тягнутися довго. Вона незвичайно інте-
ресна та повчальна. Такого точного опису цієї королевої всіх рік
світа — не найдеш у жаднім підручнику географії! Коли я буду
виходити що тижня? Це, любя Оксаночко, не від мене залежить,
а від моїх читачів і прихильників. Наколи теперішній гурт чи-
тачів приєднає більшу кількість нових читачів і читачок — тоді
буду виходити кожного тижня.

Евген Шимбаліський у Брендоні (Канада): Твій листик
з широким степів Канади, який надіслав Ти із жертвою на до-
бродійні цілі, дуже мені подобався. — Незвичайно приємно
було мені довідатися, що всі Твої товариші, так нетерпеливо
очікують мене. Незабаром знов поміщу на своїх сторінках такі
оповідання, як те про „Самсона“, „Малого Андрійка“ і „Мілю“.
Таких героїських хлопчиків і дівчаток було в нас дуже багато.
Чому Твої товариші, що читають мене, не напишуть дещо до
мене? Постарайся, при допомозі пана учителя Мушія, засну-
вати при вашій школі „Гурток читачів „Світика“, до якого по-
винні ви приєднувати як найбільше передплатників.

Орися Безпальківна в Копичинцях: Загадочка в писанці
наспіла тоді, коли число святочне вже було надруковане, тому
я заховаю її на будуче. Всі загадки попередні одержав. Деякі
з них будуть поміщені.

Стефанія Ласка у Вірочку: Кілько Твоїх товаришок,
любя Стефо, читає мене? Оповідав мені пан професор Загайке-
вич, що найбільше маю приятельок у II. класі. Тому користаю
з нагоди й на тому місці через Тебе посилаю всім тим моїм
приятелькам гарненький привіт зі Львова. Передай його їм! Па!

Справлення ошибки.

Через недогляд коректора пропущено в числі 9.
з 1 мая ц. р. на стр. 128 під віршом „ХРИСТОВА
МАТІНКА“ ім'я авторки Марійки Підгірянки, що
отсим справляємо, згл. додаємо.

РЕДАКЦІЯ.

ЖЕРТВИ.

На пресовий фонд „Світика“: Вп. Ірена Фещенко-Чо-
півська 15 зл.

На „Фонд Інвалідів“: Вп. Евген Шимбаліський з Брен-
дону 3:80 зл. (50 центів канад.).

На „Фонд сиріт“: Вп. Евген Шимбаліський 3:80 зл. (50
центів канад.).

Умови передплати: В краю річно 10 зл., квартално 3 зл., місячно 1 зл. Ціна числа 50 сотиків. — Для Америки 1:50 дол.
— Для Канади 2 дол. канадійські. — Для Чехословаччини 50 Кч. — Для Румунії 240 лейв.

Редакція і Адміністрація: Львів, ул. Зіморовича ч. 3.

Видає і за редакцію відповідає: Михайло Таранько.

З друкарні ОО. Василян у Жовкві.

Виходить два рази в місяці, кожного 1-го і 15-го.

Вже літо йде...

Попрацала вже весна нас,
Взяло владу літо —
Любе, любе тее літо
Для усіх вас, діти!

Вже на нивах колоситься
Жито та пшениця,
Підпілітькає в пшениці
Вже перепелиця.

Вже в садочках червоніють
Черешні та вишні,
Наче кличуть: „Глядіть, діти,
Які то ми пишні!“

„Які пишні, червоненькі,
Сочисті, смачненькі,
Гей, зривайте нас для себе,
Для батька, для неньки!“

Й сунички вже червоніють
В гаю на поляні,
Ваблять очі теж діточі:
„Збирайте, кохані!“

Над зеленою небо синє,
Сонце ярко світить
Й жарить так, що аж мліють
Вже від спеки діти.

Та не дбають — річку мають
Чисту — чи ставочок,
А в садочку, в лісі, в гаю
Милий холодочок.

Купаються, хлюпочуться
В річці чи в ставочку,
А від жару ховаються
В дерев холодочку.

Любо, любо літом дітям
І в лісі і в полі,
Та лиш тим, що не ліниві,
Пильні були в школі.

Хто в науці занедбався,
Мусить тепер пріти,
Над книжками, над зшитками,
Чи не правда, діти?!

Щоби року не втратити,
Най тепер присяде
Й надолужить, що занедбав —
Одинока рада.

Буде бодай в вакації
З літа користати
Тай не будуть сумувати
Ні батько, ні мати.

Я. Вільшенко.

Галя.

Будний День і Неділя.

В суботу, пізно вечером, літною порою, сиділи діти на приспі під хатою. Сиділи тишенько і тишилися гарним вечером. Скрізь було тихо — ціле село вже спало. Місяць світив ясно і відбивався в ясній плесі спокійної річки. Вже кілька разів кликала мама дітей, щоби йшли спати, бо пізно. Але діти не мали охоти лягати і просили маму, щоби дозволила ще хвилину на дворі посидіти, бо так гарно. Вони притулилися до себе і балакали собі тишенько.

Хлопчик казав: — Я не хочу йти спати; завтра й так неділя. — До школи не піду — висплюся доволі. А дівчинка собі: Завтра неділя! Ах! як я люблю неділю, я хотіла б щоби все була неділя.

Ще хвилюк сиділи діти тихо.

Аж тут нараз стало ще ясніше й діти побачили щось дивне. Від сторони заходу, великою ходою, йшов дивний чоловік, високий і дужий. Він мав вигляд робітника. Сорочка на грудях у нього була розхрістана, рукави заковані. Груді й руки були засмалені, як у коваля — лице огоріле. Він ніс на плечах джаган, у руці мав серп, а під пахою держав книжку.

Він мабуть почув послідні слова дівчинки, бо пристанув на дорозі так, неначеб хотів щось до дітей сказати. Місяць освічував його постать і дуже добре було його видно. Діти налякалися трохи, бо такого дужого чоловіка вони ще ніколи не бачили. Не знали чого він тут хоче, а боялися ворухнутись і закликати маму. Вони думали, що то подорожний, який певно схоче проситися на нічліг.

Ще діти добре не приглянулися чужому, коли сталося ще більше диво. Від сторони сходу надійшла якась чужа жінка. Вона була майже така велика як чоловік і так як він йшла скоро.

Але вигляд її був зовсім інший. Вся була чистенько вбрана в білий одяг. Лицько мала чисте, біле й усміхнене. На гладонько розчесаних косах, мала біленький чіпчик. Вона виглядала сита, вдоволена, незмучена легенькою ходою, жвава. На одній руці мала перевішений кошачок зі свіжими, пахучими піріжками, під пахою малу подушечку, а в другій малий молитвенник.

Коли жінка підійшла напротив хати, де сиділи діти, та зрівнялася з чоловіком, пристанула також на хвилину.

Вони обоє не казали до себе нічого, ані слова, тільки так якось дивно станули напроти себе, неначе одно другому не хотіло уступитися з дороги.

Діти злякалися ще більше. Зірвалися з місця й хотіли втікати. Але цікавість перемогла і вони на силу почали питати:

— Люди! — хто

ви? — Куди йдете?

Тоді ті обоє обернулися лицем до дітей. Чоловік промовив грубим, поважним голосом:

— Я є Будний День!

А жінка зашебетала весело:

— А я є Неділя! — Тут ми стрічаємося.

Як се діти почули, мигом прискочили до Неділі й почали говорити одно наперед другого:

— О, Неділе! — Неділенько наша, добре що ми тебе зловили. — І вони почіплялися за її біленьку запуску. — Тепер ми вже тебе не пустимо від себе. Ти мусиш вічно з нами бути. Ніколи не розстанемося з тобою. Ти вже наша.

— А що буде з ним? — сказала Неділя і рукою показала на Будний День, який сперся на джаган і поважно слухав дитячої балачки.

— О! Будний День нехай йде собі геть! За сему гору, за семей ліс. Ох! як він нам

надоїв! Як він настане, то нічого не чуєш, як лише: Працуйте! Вчіться! А про забаву він майже не згадає. А ти! Ти інша. Ти даєш нам відпочинок, вдягаєш нас чистенько, годуєш добре і даєш нам всякі ігри та розривки.

— Ні! Ми таки не пустимо тебе від себе. Ти будеш вічно з нами!

А Неділя всміхнулася, відсунула діти легенько від себе й почала говорити:

— Любі діти! Тішить мене дуже, що ви так радісно витаєте мене, але якщо я послухалаб вас і на завсігди лишилася з вами, то дуже скоро обридлаб вам і за якийсь час я навіть уже не булаб Неділею.

— Якжеж то так? — здивувалися діти.

— А так — каже Неділя. — Щоби була Неділя, яка є відпочинком, мусить бути Будний День, який є працею і трудом. Люди так радо стрічають Неділю, бо вони є утомлені працею Будного Дня. Що більше. — Якщо не булоб Будного Дня, то я не малаб з чим прийти до вас. Всьо, що я маю і чим обдаровую вас, придбав мені отсей Будний День.

— Придивіться йому, він такий спрацьований, аж піт тече йому з чола. Отсिम джаганом він лупає скали на величаві будівлі: храми, театри, кіна. Ним він добуває вугіль з землі, щоби фабрики могли працювати. А без того серпа, що у нього в руці, не булоб моїх свіжих, недільних піріжків. Ви знаєте, що серп, то знак хлібороба.

— У нього під пахою і книжка. Книжку складає Будний День також у поті чола. В книжці є всьо, ціла людська мудрість. Не булоб книжки, не булоб поданих у ній овочів людського труду, то я не моглаб вам дати ані тих гарних недільних молитов і співів, ані казок та байок, ані образків. Я не моглаб вам дати радія, залізниць, літаців і усяких машин, що служать до вашої розривки та

вигоди — бо все те дає нам наука. Всі ті мудрощі, всякі винаходи списано в книжці, яку в поті чола склав Будний День.

— Я не малаб ні ліжечка, ні подушечки, ні чистої сорочки для вас. Те, що я така чиста, сита, та вбрана, усе те завдячую Будному Дневи. Не булоб його муравлиної праці, то всюди запанував би бруд, нехлюйство, занепад.

— Так, любі діти — кінчила Неділя — Будний День варт пошани, а його спрацьовані руки більше варта від моїх пухких, білих ручок.

— Вчіться шанувати Будний День!

Діти здивовані й збентежені приступили ближше до Будного Дня і почали приглядатися його дужій статі та спрацьованим рукам, а чим довше йому приглядалися, тим більше він їм подобався. Коли се Будний День побачив, зачав дітям розказувати про свою працю і про велику радість, якої дізнає кождий працюючий.

Діти слухали а відтак сказали:

— Будний Дне! Ми скривдили тебе. Ми жалуємо тепер своїх попередніх слів. Кажи, що ми маємо тепер робити, щоби тобі справити радість?

А Будний День відповів: Діти! Витаєте мене все з такою радістю, як нині Неділю. Думайте, що в тім самім моменті як ви, розпочинають кожного Будного Дня мільйони людей свою працю; що ви є частинкою великої громади працюючих і що тота громада збільшує щоденно скарби винаходів і творить щодня спільними зусиллями нові чуда, нове життя.

Сказавши се, Будний День подав руку Неділі й вони зникли зперед дітей.

Коли мама вийшла з хати, побачила, що діти спали смачненько на приспі.

Діточа пісня.

(Співається на звісну арію).

І шумить і гуде
Дробен дощик паде,
А хтож в таку непогоду
Та на прохід піде?

Доки дощик на дворі
Невесело дітворі —
В хаті нудиться і плаче,
Мовби гризли комарі.

Заждім, діточки, заждім,
Аж пройде вже дощ і грім,
І весело усміхнеться
До нас сонечко у дім.

Не шумить вже й не гуде,
І погодонька буде —
А хтож тепер, дітки мої,
Та на прохідчик піде?

Я піду і я піду —
Вже всі діточки ідуть,
І весело вулицями,
Мов ті джмелики гудуть.

А. Вак.

Анатоль Курдидик.

Я — ні...

...Потім під вечір прийшли свої й Микола страх як тішився. Він уже лагодився піти до них і сказати: „Я йду з вами!“ — але вони прийшли вечером — а в ночі відійшли знов...

Прийшов ранок і не було ні тих, ні тамтих...

Микола вивів коні під ліс і пасе.

Та нараз здалека закурилася дорога, піднялися тумани тай стали котитися сюди.

Микола зразу пізнав, що це військо. Тількиж — чиє? Своє — чи їх? І він підбіг до шляху і сів...

А з куряви відскочили в боки цупки, поскакали в той і той бік — в поперек піль. Се були верхові...

Микола так здивився в них, що навіть не спостеріг, як курява перейшла через село і підходила вже до нього. Вже й коней було видно. Вже й людей...

Хотів скочити до сивих і пігнати в ліс, але його вже побачили. За пізно.

Він піднісся з рова, збілів і дивився з жахом, як до нього чвалувало двох.

Аж підскочив. Просто на нього їхали. Ще трохи і булиб копитами в землю втопилися.

І ще душе збілів.

В їздців були косі очі й худі жовті щоки.

— Товаріщ, а куда шлях на Вишневу?

Очі блиснули так, що Миколі заперло дух і рука йому сама піднялася:

— Онтуди...

Один з китаїців кинув у той бік головою аж на дорогу, що ховала голову в ліс — а другий:

— Мазепинців ти не бачив?

— Яких Мазепинців? — здивувався щиро Микола.

Верхові порскнули сміхом — Миколі морозом пішло по хребті...

— Ну тих... тих собачих синів... ваших...

Миколі кров ударила в обличчя.

Якто? Він сміє їх отак називати? Той китаєць косоокий? Той жовтопиский чорт?

— Не бачив! — видусив він. — В ночі були... Куди пішли — не знаю...

— Не знаєш? — аж заскреготав зубами один. — Ти не знаєш? А оце...

Він шарпнув рукою і в кулаці лиснуло дуло револьвера.

— Не знаєш?

Микола вчув, що йому щось обірвалося в середині.

— Не знаю! — відповів він твердо.

Він глянув в очі верховому і той наче змішався. Рука сховала револьвер за пояс і оба їзці почали щось шваркотіти між собою.

Микола ні трохи не розумів їхньої розмови. Він перестав дивитися на них, глядів на шлях, що роївся кіннями і брудними постатями й боявся ворухнути пальцем.

І тільки в душі у нього замутилося:

— Боже! Скільки їх тут є, скільки!

— А друга дорога в Вишневу є?

Микола здригнув. Проти його стояли знов сталевозимні очі й рука йому знов сама піднялася:

— Є! Туди — поза ліс...

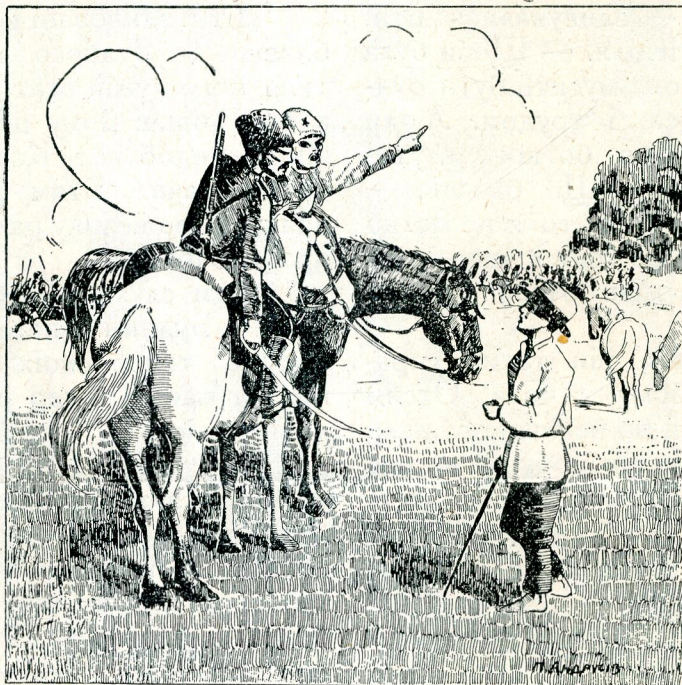
Їзці обернулися і пігнали до своїх. А Микола стояв. Чув тільки, як кричав щось один і другий — і бачив, як від того хмара коней, що була на шляху, розірвалася — одні пігнали ввіперек полями, шаленим гальопом...

А друга проїздила поуз нього, збиваючи чортівський порох і гримаючи в гостинець копитами...

Хотів склеїти думку і не міг. Копита били в дорогу, а друга партія гнала так, як його гадки...

— Христе... Господи... Двома шляхами.

— Мати Божа! В Вишневій певне... вони... Свої...

Копита били в шлях, а в Миколиній голівці наче молотом гримало.

— З двох боків... Вишнева-ж зараз за лісом... Лісом три верстви... тудиж — пять... Ісусе...

Почув, що холодний піт котиться йому з чола. Підняв руку і глянув на тих, що минали його.

І жахнувся.

Чорні очі ножом пробивали душу, випалилися десь в горло, в груди — аж духу не давали...

І нагло видалося йому, що в тумані, що над ними, в чорних очах щось жахливо регоче:

— Ти показав...

— Мати Христова! — зойкнув хлопець і коліна під ним вгнулися. Сів. Не бачив ні людей — ні коней, чув тільки, що копита бють ковано в дорогу і що серце так само, як ті копита:

— Трап-трап-карап! Трап!

Чув тільки, що щось кричало з ліса, з поля:

— Ти показав...!

І те слово вжиралося в груди, в голову і тягнулося по мозку, як колючий дріт...

— Мати Христова!... Я?

В одній хвилині скочив на рівні ноги:

— Ні! Не я! Я — ні! Ні — не я!

Коні минули його і тільки курява волілася їх слідом, крутилася і бовдуріла.

— Ні! Я ні!

Почув, що очі вилазять йому з голови...

— Ні! Я своїх, ні! Я туди — через ліс... Впівперек!...

Пігнав, як вихор до коней. Не тямив нічого — і тільки якийсь нагай кравав йому люто плечі:

— Ти!... ти!... ти!...

Заки добіг — вони вже в лісі сховалися. Почав сивого розпутувати. Руки дрожали. Не міг розкрутити мотузьяки, Чіпився зубами і від безсилля трохи не заплакав...

— Христе! Я... я ні...

Вже. Вискочив і завернув. Сивий здивувався. Протяг вуха. Микола вдарив його мотузьякою:

— Швидше! Швидше!

Ліс дмухнув холодом і зашарудів над головою. Він аж до шиї приляг. Сивий витягнувся, наче струна і гонив стежиною аж вихор свистав.

— Швидше! Боже! Я...

Впав у яр і пігнав ще душе. Аж дерева загуділи. Аж дивуватися почали...

— Швидше! Ще трохи...

Вискочив з лісу і оглянувся на бігу. Не було видно нікого. Нікого. Вишнева біліла в далі хатками.

А сивий гнав стрілою. Загони — межі тільки мигали під ногами.

— Павх!

Не оглянувся. Над головою швирнуло щось.

— Павх! Павх!

Але він уже випав на дорогу. Курява заслонила його. Знав, що їде...

— Павх! Павх! Павх!

— Пців! — свиснуло щось попри його ліве вухо...

— Христе! Ісусе!

Сивий гонив боками. А Микола бив. Ногами, руками і мотузьякою...

— Пців!

Порох не давав дихати...

— Павх!

Знає! Це вони. Побачили. Ще трохи...

— Павх - павх - павх!

— Пців!

— Ай!

— Мати Христова...

Хопився гриви, бо почув, що рука слабне. — Господи!

Але вже... Вже хатки. Вже вони...

Стягає останками сил за гриву і ще сивий біжить — а він уже скаче...

— Ай!

Чує що той біль мотає йому серце і тисячами шпильок пхається в груди...

Але вже бачить.

З розгону паде під ноги стійковому.

— Ай!

Над ним хтось схиляється, але він вже ледви бачить. В ньому ще щось останками сил:

— Тікайте! Їх багато... Їх!...

— Ай!...

— Туди й туди... лісом...

— Ай!

— Тікайте...

Хтось тупає — гонить — але він уже ледви чує. Той біль пхається в вуха — в голову...

Грудьми ловить воздух...

— Ай!...

Знов хтось схиляється, але він не пізнає нікого...

Він уже конає. Вже — вже — вже.

І нагло в вуха врізується гомін трубки і той голос каже йому знаним якимсь:

— Н-н-н-ні-і-і!..

Чує що лекшає йому...

— Ні, я ні... Я ні...

Хоче дихнути і не може, наче камінь лежить на грудях. Хоче голову піднести — трудно. Хтось підносить його. Хтось в уста лє зимну воду. Але це йому байдуже.

В вуха врізуються нагло скоростріли і він наче будиться...

Знає! То вони. Свої скоростріли...

І знов щось бе туманом в голову. А в тому тумані один ясний луч світла тягнеться:

— Я... своїх — ні!...

Малый історик.

Про наказного гетьмана Павла Полуботка. (1722—1724).

По смерті гетьмана Івана Мазепи вибрали ті козаки, що перейшли з ним по битві під Полтавою у Волощину, нового гетьмана, Пилипа Орлика. Орлик був досвідчений воюка, та не довелося йому вже гетьманувати на Україні. Хоча 1711 року він ще рушив був на Україну разом з Татарами й Турками й мало що не взяв царя Петра в полон (над Прутом), та Петро підкупив Турків і визволився, а потім заключив з Туреччиною і зі Швецією мир. Орлик проживав на чужині до кінця свого життя і робив заходи (разом зі своїм сином Григором) у чужоземних володарів, щоби висвободити Україну від московського ярма, та ніхто не зважився тоді воювати з Росією. Орлик помер у Сальоніках (місто в Македонії) року 1728.

Тимчасом на Україні був гетьманом Іван Скоропадський. Та хоча його в 1708 р. вибрали на приказ царя Петра (тоді, коли Ма-

зепа виступив проти царя) і всі вважали його прихильником царя, то Скоропадський щиро бажав добра Україні і дуже болів над тим,

що цар чимраз більше обмежував права України й козацтва. Він мусів на приказ царя висилати козаків на тяжкі роботи у Московщину, де вони копали канали, будували нові твердині й гинули при будові нової столиці Петербурга. Цар почав насилати на Україну багато московського війська, наділяв українськими землями чужинців, що йому помагали в війні з Туреччиною (Сербам Молдованам, Грекам), навіть іменував їх козацькими полковниками. Обмежив права українського козацького суду й прислав своїх московських урядників, що мали наглядати над судами й військовою канцелярією гетьмана. Навіть

Павло Полуботок, полковник чернігівський.

коло самого гетьмана настановив Москаля, буцімто для ради, а справді для того, щоби стеріг, що гетьман робить. В січні 1722 року,

старенький гетьман Скоропадський вибрався з кількома старшинами до Петербурга, просити царя, щоби дав полекші Україні та дотримав ті умови, які підписав ще цар Олексій

управляти Україною нібито в спілці з Полуботком, але насправду робили, що самі хотіли. На однім засіданню, в котрім брав участь гетьман Полуботок і кілька козацьких полковників, став Полуботок докоряти Велямінову, що Москалі на Україні вже господарять як у себе дома і топчуть права козацтва й народу. Се обурило Велямінова й він грубо вилаяв сивоголового гетьмана й старшин, кажучи: „Я тут президент, а ви ніщо! Зігну я вас, а ваші давнини скасую“.

І знову післав Полуботок просьбу до царя, щоби не допускав до ломання права та щоби позволив вибрати гетьмана на місце тимчасового. А цар відповів, що всі гетьмани від Мазепи були зрадники, тому мусить добре надуматися й пошукати відповідного чоловіка, а тимчасом нехай управляє „Малоросійська Колегія“.

Та далі діалося таке, що Полуботка, який щиро бажав поліпшити долю України, доводило до розпуки. Москалі встановляли нові нечувані податки і здирали їх немилосердно. Полуботок знову післав просьбу, а тоді цар приказав йому і ще кільком полковникам, зараз приїхати до Петербурга. Вони приїхали, а тимчасом цар іменував начальником козаків московського князя Голіцина, так, що властиво гетьман не мав уже ніякої влади. Та свід

Гетьман Полуботок покидає нараду „Малоросійської Колегії“.

з гетьманом Хмельницьким у 1654 р., коли Україна вперше входила в союз з Московщиною. Та ся просьба лише розлютила царя Петра і він заявив, що не то вольностей не дасть, а ще й встановляє окрему раду, так звану „Малоросійську Колегію“, яка буде управляти Україною спільно з гетьманом, бо йому не вірить. І справді таку колегію зараз встановив, а її головою іменував московського бригадира (генерал-майора) Велямінова. Гетьман Скоропадський так зажурився цим ударом, що вернувшись на Україну, небаком умер (дня 3 липня 1722). Поховано його в Глухові, в жіночому монастирі — у Гамаліївській пустині*).

Вмираючи, Скоропадський знав, що цар не зараз дозволить вибрати нового гетьмана, і тому іменував наказним гетьманом (тимчасовим) чернігівського полковника, Павла Полуботка. Про це повідомили царя й просили його дозволу, вибрати нового гетьмана. Та цар замість дозволу прислав „Малоросійську Колегію“ з Веляміновим і ще з шістьма російськими офіцерами. Вони мали

за Полуботком козацтво, зібране в степу, вислало і свою петицію до царя, з тисячами підписів, домагаючися також вибору гетьмана. Цар приказав тоді арештувати Полуботка

Цар Петро І. відвідує гетьмана Полуботка у вязниці.

*) Гляди книжечку Дм. Дорошенка: „По Рідному Краю“ на стор. 22—33.

і тих, що з ним приїхали, й посадити їх у Петропавлавську кріпость (в Петербурзі). Ще передше Полуботок сказав цареві все, що козаки й народ терплять від Москалів, а коли цар загрозив йому тюрмою і смертю, гетьман сказав: „Заступаючися за Україну, я не боюся ні кайданів, ні тюрми. І краще мені найгіршою смертю умерти, як дивитися на загальну гибель земляків моїх!“

Небавком старий гетьман у тюрмі смертельно ослаб і про це повідомили царя. Цар прийшов до тюрми й чуючи грижу сумління, просив Полуботка, щоби простив йому його острі слова. Та Полуботок не міг простити

катови України й сказав: „За невинне страждання моє і земляків моїх будемо судитися у спільного і нелицемірного судії, Бога нашого. Скоро станемо перед Ним і Він розсудить Петра з Павлом!“

Слова страдальника здійснилися. Полуботок умер 30 грудня 1724 року, а цар Петро 9 лютого 1725 р., отже в шість тижнів пізніше*).

По смерті сього царя, що бажав зовсім поневолити Україну, стало трохи легше. Про це скажу другим разом.

*) Про ту подію є написана гарна драма: „Павло Полуботок“.

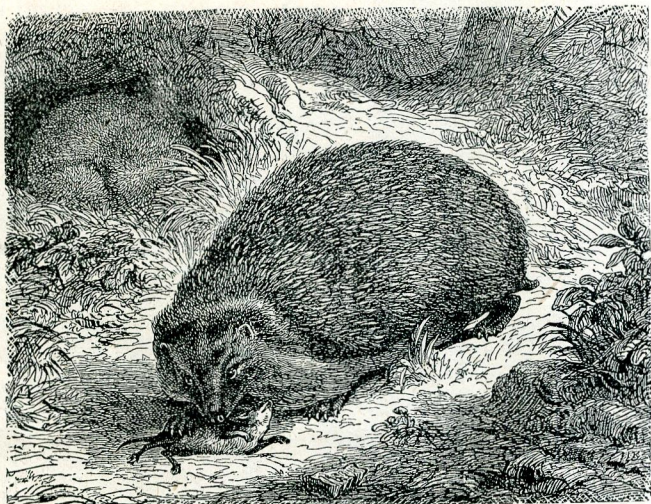
Лицар Голка.

Як лише сонце післало тепліші лучі на землю, як лише дещо просохли дороги, став він вибиратися в похід.

Довга, голодна зима пройшла. Минули сніговії, що морозили кров у тілі, увязнювали безпомічного в затишку замку.

Гей, в похід! Дрожіть вороги, припадіть до землі, може око не догляне покірного! Та дарма, тоді ухо вас зачує, а ніс певно викриє незримого! Гей, далекі шляхи, лицарські пригоди! Вороги дрожіть! Я йду на вас!

Оставив свій замок — старе гніздо батьків у землі, на краю ліса, з двома ворітьми —

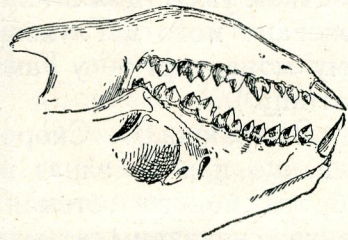
на південь і північ. Оставив милу кімнату, вистелену золотистим килимом осіннього листя, постіль зі що найніжнішого моху. Тут він спав цілу зиму глибоким сном, іскорка життя ледви тліла в холодному тілі. Так у сні не взявши в рот й крихіточки прожив довгі, сніжні

місяці. В похід! Готова зброя, щоби боронитися та вдаряти на ворога

До оборони служить колючий панцир. Звідки він взявся в нашого приятеля — їжачка? От, деякі волоски шерсті вирости напричуд міцними, заостреними. Між ними шовковисті волоски, — немов м'який одяг під панцирем. Головка, черевце, короткі лапки з дзвінками пазурцями, невеличкий хвостик також покриті ніжною шерстю. Головка заострена в рильце, (бачите, він страх цікавий всего!) жваві очка, вистаючі ушка, а надівсе смішний носик — вічно мокрий, якби наш милий їжачок мав нежит. А се доказ чогось іншого — доброго нюху.

Вибрався лицар Голка в дорогу нічу, бо в день залюбки дрімає. Дрібонять малі ніжки, носик оповіщує писочкови присмаки. Налагодилися мечі-зуби розторощити добичу.

Яка пожива підходить під смак їжачкові? Погляньмо на зуби, то виразно видно, що мясо. А що може здобути хоробре, розумне звірятко? Чи стане в бій з кожним? Чи впровадять його короткі лапки на дерева за птахами, чи хитрощами дасть раду сильній добичі?

Зуби їжачка.

Ні, мусить вдоволитися комахами, що й робить з завзяттям, вигублює їх безупинно як кертиця. Часом слимачок, або спілий овоч зробить харч більше різноманітним.

Лицар Голка поспішає дрібним крочком, форкає мокрим носиком.

Нагло спинився, жовтий заострений писочок розсунув зелене, молоде листя. З'явився перед ним лис — Пишний Хвіст. Гм, стріча не дуже мила... Мечі-зуби за малі на кости Пишного Хвоста; тут лише панцир пригодиться. Миттю запрацювали м'язи, перед носом лиса наїживтя клубочок. Писочок їжачка, лапки, хвостик приткнулись щільно до мягкого, теплого черевця й замерли. Лисок не багато видів на своєму віку, аж присів на задніх лапках перед невидальщиною — і ждав. Їжачок не ворухився, йому тепло, вигідно, свіжий воздух проходить між колючками, віддихай кілька хочеш. Зачав думати про „приємні речі“... Різкий тріскіт сухого галузя нагнав страху Пишному Хвостови, біля їжачка осталися тільки сліди лисячих лапок.

Звільнилися м'язи під панцирем, випрямились лапки, хвостик, висунувся вперед заострений писочок.

Гей, в даль, зовуть нас пригоди...

Минали дні лицарської мандрівки. Часом не заслуговував на ім'я лицаря Голки, а радше був розбійником Голкою. Знаходив на землі гнізда куропатки, перепелиці, то з вдоволеною міною заїдав яйця.

Раз... ні, не можу цього укрити, виграв неславно борбу з бідною, відважною матір'ю. Осталось на побоєвищі піря і потовчені лущинки з яєць...

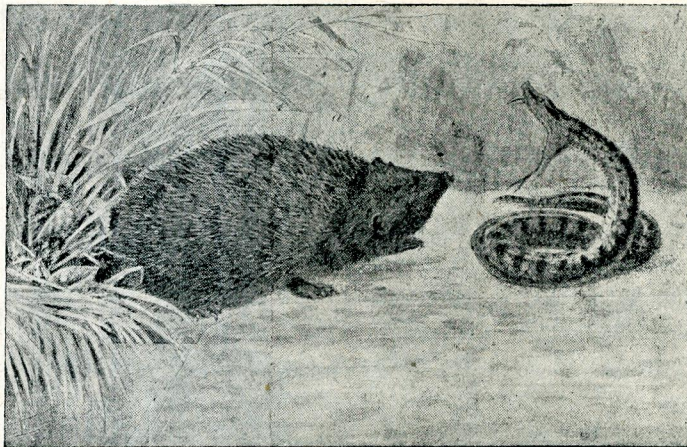
Ловецьке щастя вело його за лапку, підкопом добував земельні замки пільних мишок. Часом великодушно дозволяв повзти дожджаникови, весело страшив земледуха — був ситий, а тоді настрої буває зовсім шляхотний.

Зловіщий шелест у траві. Відлетіли приємні почування повного шлунка, носик ще дужче змокрів, піднісся в гору. Лицар Голка оговпів, але тільки на мить; кинувся стрімголов за ненависним звуком.

А цей скоро віддалювався, мерехтів чорний зигзак на сірім, немов сповзлім, тлі.

Очевидно ворог утікав від небажаної стрічі, вибираючи соромне життя, ніж славу смерть. Не такий наш лицар Голка. Великим зусил-

лям коротких лапок допадає ворога, впирається в мерехтливую ленту. Судорожний корч тої ленти. Проти шовковистого писочка їжачка повернулася плоска, видовжена голова з двома довгими, взад вигнутими, зубами. Виразом люті, болю проймали очі, роздвоєний на кінці язик відбирав рештки відваги. Кому? Ах, кождому з нас, володарів природи, що самопевно

підносимося на двох ногах над всякими малими, мокроносими їжачками.

Справедливо й як ще справедливо належить йому ім'я Лицаря. Безстрашно став проти довгої, вюнкої змії Поганки, висунув мечі-зуби, що раз затоплюючи їх у слизькому тілі ворога. Страшні, їдовиті зуби змії що хвили зникали в мягкому писочку їжачка; двобій ішов на життя й смерть, поле бою зрошувала кров...

Годі відрізнити одного від другого, збились в клубок підкиданий смертною ненавистю.

Майстерний наворот зубів їжачка дав йому змогу посунутись в напрямі карку змії — ще хвиля й затріщали кости черепа. Двобій скінчився перемогою лицаря Голки.

Облизав язичком криваві рани — їдь гадюки зовсім йому не шкодить, і як би це, що тут сталося минуло давно тому, спокійно взявся до їди побідженої змії Поганки.

Ів і хрюкав вдоволено.

Д. Гриневич-Витанович.

Лік на блохи.

Каже Хаїм до Микити:
— Що мені робити?
Мій собака має блохи —
Як їх вигубити?

А Микита вміє кпити
Й каже: — Не чекайте,
Лиш чимскорше в піску
Собаку скупайте. [грубим]

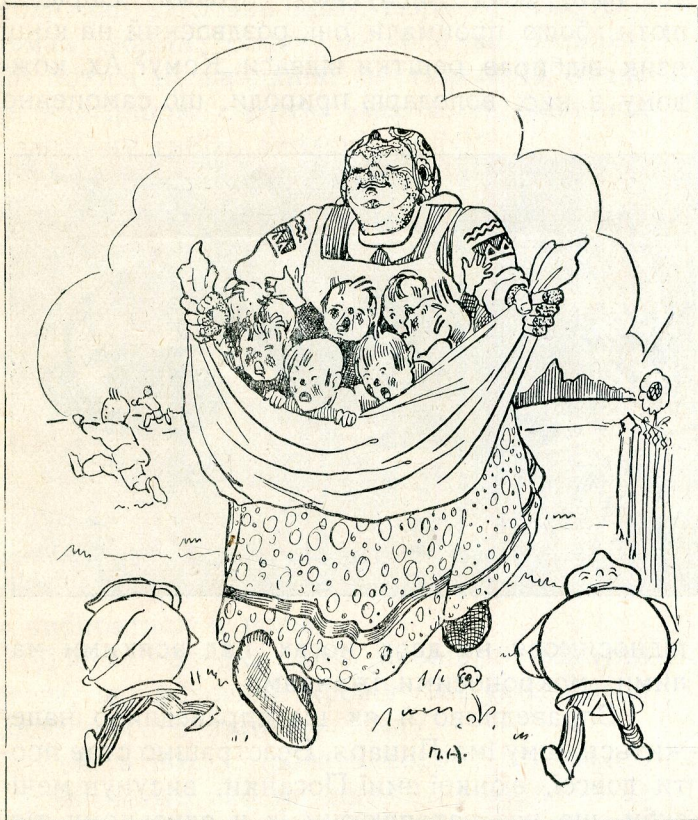
Відтак сильно горівкою
Ви його натріте
Тай у буді на припоні
Цілий день держіте.

Усі блохи горівкою
Страшенно попуються,
Піchnуть кидати камінням
І на смерть побуються!

Михайло Кумка.

К. Малицька.

Чистенький і Юрзи-Мурзи.

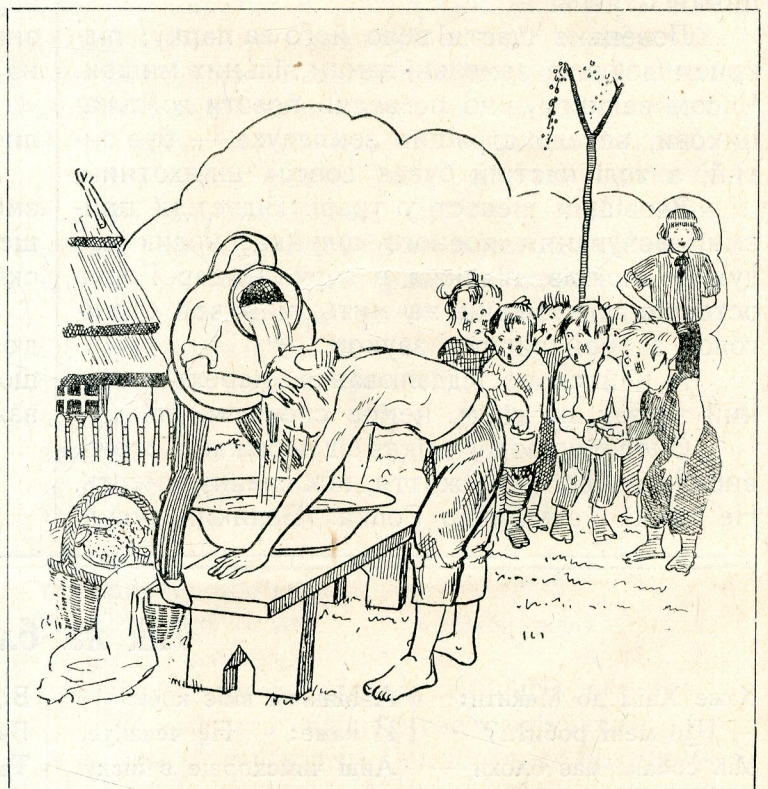
17. Губка сповнює обіти,
По брудні приходить діти.
Всіх у фартух свій згорнула,
Так робити звикла була.
Хоч і рвались і кричали,
І ридали і кусали,
Пані Губки не змогли,
Таки вмити себе дали.

Ось чистенькі поставали,
Свої сльози утирали,
Мають ще великий страх,
Бо в них бруд є на руках.

18. Й Збан сповнив свої обіти,
По брудні приходить діти,
З губкою і зі щітками,
З повними води збанками...

Щоб їх чистити і мити,
Зі свинок людьми зробити;
Хоч і Юрзам не охота,
Та почалася робота...

Взявся Збан до рук, до ніг,
Мив їх добре, як лиш міг,
Чисто геть усіх скупав,
До ряду їх повставляв.

Антін Чехов.

Каштанка.

VI.

Неспокійна ніч.

Лисці приснився дивний сон, немов то за нею гонить сторож з мітлою. Вона аж збудилася з перестрашу.

В кімнаті було тихо і дуже душно. Блохи кусали немилосерно. Лиска ніколи не боялася давніше пільми, але тепер стало їй лячно й захотілося гавкати. В сусідній кімнаті голосно зітхнув господар, відтак по якимсь часі захрюкала в своїй кучі свиня, а потім знов усе затихло. Як думати про їду, то стає лекше на душі і Лиска стала думати про те, як вона сьогодні вкрала у Кота-Мурлики курячу лабку і сховала її в гостинній кімнаті межі шафою і стіною, де дуже багато павутини й порохів. Не зашкодило би тепер піти й поглянути, чи ціла ще та лабка, чи ні? Дуже можливо, що господар найшов її та зів. Не скорше однак, аж ранком можна буде вийти з кімнати — такий приказ видав господар. Лиска заплющила очі, щоби скорше заснути, бо вона знала вже з досвіду, що чим скорше заснеш, тим скорше прийде ранок. Аж нараз, недалеко від неї, роздався дивний крик, що заставив її здригнутися й скочити на всі чотири ноги. То крикнув Іван Довгоший і його крик не був говірливий і переконуючий, як звичайно, а якийсь дикий, проразливий і неприродний, подібний на скрипіт воріт. Нічого не розглянувши в пільмі та не розуміючи, що сталося, відчула Лиска ще більший страх і загаркотіла: — Гаррр...

Минув якийсь час, менше-більше такий, що його потрібно на те, щоби обгризти добру кістку. Крик не повторився. Лиска поволі заспокоїлася й задрімала. Їй приснилися два великі чорні пси з клубками ще торічної шерsti на стегнах і на боках. Вони їли жадібно помий з великого корита, що з нього йшла біла пара і дуже смачний запах. Час від часу вони оглядалися на Лиску, скалили зуби і гаркотіли: „Ми тобі не дамо!“ Але з хати вибіг мущина в кожусі і прогнав їх батогом. Тоді вона, Лиска, підійшла до корита і стала їсти. Але, як тільки чоловік вийшов за ворота, оба чорні пси кинулися на неї з гаркотом... та в тій хвилі роздався знов проразливий крик:

— Ге! Ге-ге-ге! — крикнув Іван Довгоший.

Лиска збудилася, скочила на ноги і не злізаючи з матрацика зачала вити й скавувати. Їй здавалося вже, що кричить не Іван Довгоший, а хтось другий, чужий. І чомусь то знов захрюкала в кучі свинка-Хавроня.

Але от чути чалапання пантофлів і в кімнату вийшов господар у халаті і зі свічкою в руці. Блимаюче світло замиготіло по брудних стінах і по стелі та прогнало сутінь. Лиска увиділа, що в кімнаті нема нікого чужого. Іван Довгоший сидів на підлозі і не спав. Крила його були розпростерті, дзьобок отворений і взагалі мав він такий вигляд, немовби дуже утомився і хотів пити. Старий Кіт-Мурлика також не спав. Певно й він збудився від крику.

— Іване Довгоший, що з тобою? — запитав господар гусака. — Чого ти кричиш? Ти може слабій?

Гусак мовчав. Господар доторкнувся до його шиї, погладив по хребті і сказав:

— Ти дивак! І сам не спиш і другим не даєш спати.

Господар вийшов, забрав зі собою світло і знов стало темно. Лисці було страшно. Гусак не кричав, але їй знова здавалося, що в пільмі стоїть хтось чужий. Найстрашніше було те, що того чужого не мож було вкусити, бо його не видно було і він не мав тіла. І чомусь то здавалося їй, що тої ночі мусить конечно статися якесь лихо. Кіт-Мурлика також був неспокійний. Лиска чула, як він вертівся на своїм матрацику, позіхав і потрясав головою.

Деся на вулиці загримав хтось у ворота і в кучі захрюкала свиня. Лиска заскавуліла, протягнула передні ноги і поклати на них голову. В гриманню у ворота, в хруканню свині, що чомусь то не спала, в темноті і в тишині, відчувала вона щось таке сумне й страшне, як у крику Івана Довгошого. Всі були занепокоєні і затрівожені, але чого? Хто той чужий, що його не було видно? Нараз замиготіли несподівано коло Лиски дві зелені іскри. Це перший раз за весь час знакомства підійшов до неї Кіт-Мурлика. Чого він хотів? Лиска полизала його лабу і не питаючи, чого він прийшов, заскавуліла тихо всілякими голосами.

— Ге! — крикнув Іван Довгоший. — Ге-ге!

Знов отворилися двері й увійшов господар зі свічкою. Гусак сидів як і передше з розтвореним дзьобом і з розпростертими крильми. Його очі були заплющені.

— Іване Довгошій! — закликав його господар.

Гусак не рухався. Господар сів перед ним на підлогу, дивився якийсь час на нього мовчки, а відтак сказав?

— Іване Довгошій! Що це таке? Умираєш ти, чи що? Ах, я тепер пригадав собі! — крикнув він і зловився за голову. — Я знаю від чого це! То від того, що сьогодні наступив на тебе кінь! Боже мій, Боже мій!

Лиска не розуміла, що говорить господар, але виділа по його лиці, що і він очікує чогось страшного. Вона витягнула мордочку до темного вікна, в котре, як їй видавалося, дивився хтось чужий і завила.

— Він умирає, Лиско! — сказав господар і заломив в розпуці руки. — Так, так, умирає! До вас у кімнату прийшла Смерть. Що нам робити?

Блідий, стрівожений господар зітхав і хитав головою. Відтак пішов до спальні. Лисці страшно було лишатися на потемку й вона пішла за ним. Він сів на ліжку і повторив кілька разів:

— Боже мій, що тепер робити?

Лиска ходила довкруги його ніг і не розуміла, чому він так журиться й чого всі так занепокоїлися, Щоби те зрозуміти, слідила за кожним рухом господаря. Кіт-Мурлика, що рідко покидав свій матрацик, увійшов також в спальню господаря і став ласкатися коло його ніг. Він потрясав головою, немовби хотів витрясти з неї тяжкі думки й недовірливо поглядав під ліжку. Господар узяв мисочку, налив зі збанка води і знов пішов до гусака.

— Пий, Івасю Довгошій! — сказав він ласкаво, кладучи перед ним мисочку з водою. — Пий голубчику!

Але Іван Довгошій не рухався і не отворив очей. Господар нагнув йому голову до

мисочки і встромив дзюбок у воду, але гусак не пив, ще ширше розпустив крила і голова його так і остала на мисочці.

— Ні, вже нічо не можна йому помочи! — зітхнув господар. — Всею кінець! Пропав Іван Довгошій!

І по його лиці потекли блискучі краплини, які бувають на вікнах у часі дощу. Не розуміючи, про що розходиться, Лиска і Кіт-Мурлика тулилися до нього і з острахом гляділи на гусака.

— Бідний Іван Довгошій! — говорив господар, сумно зітхаючи. — А я мріяв про те, щоб на весну повезти тебе на село і прохажуватися з тобою по зеленій травичці. Милий птаху, добрий мій товаришу, тебе вже нема! Як-жеж я тепер буду обходитися без тебе?

Лисці здавалося, що і з нею станеться те саме, то значить, що й вона також отак, не знати від чого, замкне очі, протягне ноги, роззявить рот і всі на неї будуть глядіти зі страхом. Здається, що й такі самі думки зродилися в голові Кота-Мурлики. Ніколи передтим старий кіт не був такий понурий і сумний, як саме тепер.

Починало свитати і в кімнаті вже не було того невидимого чужинця, що так лякав Лиску. Як уже зовсім розвиднілося, прийшов сторож, узяв гусака за ноги і відніс кудись. Трохи пізніше прийшла стара баба і винесла коритце.

Лиска пішла в гостинну кімнату і поглянула за шафу. Господар не зів курячої лабки; вона лежала на своїм місці, в порохах і в павутині. Але Лисці було скучно, сумно і хотілося плакати. Вона навіть не понюхала лабки, а пішла під канапу, сіла там і почала скавуліти тихо, жалісним голосом:

— Ску- ску- ску...

(Кінець буде).

Іванка Брліч-Мажураніч.

Стриборів ліс.

II.

Вечером каже невістка до бабусі:

— Ми йдемо до нашої куми в гості, а ти гляди, доки вернуса, щоб мені води загірла!

Невістка була ненаситна, то все дивилася, де би могла добре попоїсти.

Вони пішли, а старушка остала дома сама. Взяла вона тих трісок, які їй дала дівчина, підпалила в печі огонь й пішла до сіней по дрова.

Шукає вона дров, аж чує, щось у хаті тріскає, щось ковтає: стук! стук!

— А то хто там? — питає бабуся.

— Домовики! Домовики! — чує вона з хати тоненькі голосочки, мов цвірінькання воробіїв під стріхою.

Дивується бабуся, що це за диво твориться в ночі й подалася до хати. Входить вона й має що бачити. На огнищі тріски щойно розгорілися, а довкола танцюють „до-

мовики“ — малесенькі людці, в киптарах, шапочках і червоних мов полумінь ходачках. Волосся в них і бороди сиві мов попіл, а очі чорні як уголь.

Виходить їх з полуміня все більше й більше; кожда тріска по одному випускає. Виходячи, сміються, регочуться, перевертаються по огнищі й стають до танцю.

Йде танець по огнищі, по попелі, по полиці, по столі, по лавці. Гуляй! гуляй! скоро! скорше! Вівкають, регочуться, тручаються, викривлюються. Розсипали сіль, розілляли борщ, розсипали муку, — всьо в великій забаві. Палахкотить огонь на огнищі й обливає всю хату світлом, тріскотить і гріє; а бабуса дивиться й дивиться. Не жалує ані за сіллю, ані за борщем, тільки радіє утіхою, яку післав їй Бог у її смутку.

Здається бабусі, що й вона сама помолоділа, розсміялася й сама стає з Домовиками до танцю. Але все ще лишилося трохи жалю в серці й то так тяжкого, що танок таки зараз став.

— Люди Божі, — промовила бабуса, — допоможіть мені побачити язик моєї невістки. Може хоч тоді опам'ятається мій син, як я йому скажу, що я сама бачила на власні очі!

Й стала бабуса розказувати Домовикам, що й як було. Домовики посідали на припічок, стиснулися до купи, баламкають ногами й слухаючи оповідання бабусі тільки хитають здивовано головами. А як вони кивають головами, так жевріють червоні шапочки, — сказав би хто, йдуть самі огняні язички із печі.

Коли бабуса скінчила оповідати, обізвався один Домовик, а називався він Малюшко Тинтилинич:

— Я тобі поможу! Йду зараз таки в соняшну країну й принесу тобі сорочиних покладків. Насадимо на них курку, а як вилізуть сорочата, твоя невістка, як кожда лісова змія, полакомиться на сорочата й покаже язик.

Домовики аж підскочили від радості, що Малюшко Тинтилинич таке мудре вигадав. Схопилися скакати, аж ту невістка йде з гостини й несе собі ласощів.

Чує вона вже зі двору, що в хаті гамір; побігла до дверей й нагло отворила. Але як вона втворила, так тільки щось стукнуло й піднеслося полум'я. Це скочили враз Домовики, тупнули ногами й понеслися понад полум'я, полетіли під стелю, тріснули дошки в стелі й Домовики щезли.

Тільки Малюшко Тинтилинич не втік, а сховався в попелі.

Як полум'я нагло піднеслося в гору, а двері ударили до одвірка, так невістка перестрашилася й зі страху впала на землю мов мішок. Розсипалися ласощі з рук, розпустилося волосся на голові, витріщила очі й кричить гнівно:

— Що це було, стара опирице!

— Вітер підняв полум'я, як ти отворила двері, — відповідає бабуса, мов дійсно й нічого не було.

— А що це ту в попелі? — питає далі невістка, бо в попелі видніла червона пята ходачка Малюшка Тинтилинич.

— Це жар, — відповідає бабуса.

Але невірить невістка, встає, як була розхристана, та йде подивитися зблизька. Зігнула голову до попелу, а Малюшок Тинтилинич: трісь її пятою по носі. Невістка підняла крик, мов потапає в морі, засмарована на лиці, а попелом посипане її розхристане волосся.

— Що це таке, ти стара чарівнице, — шипить невістка.

— Попирскав тебе каштан із жару, — відказує бабуса, а Малюшко Тинтилинич дуситься від сміху.

Коли невістка пішла вмитися, бабуса показала Малюшкови гніздо в коморі, де посадила невістка квочку, бо хотіла мати на Різдво курятка. А Малюшко ще такі тої самої ночі приніс сорочих покладків й підкинув їх під квочку замість курячих. (Кінець буде).

Цікаве число.

Один грецький професор звертає увагу на одне цікаве число, а саме 142.857. Коли його помножимо через два, то одержимо вислід 284.714.

Пригляньмося новому числу, а побачимо, що в ньому є ті самі цифри і та сама їх черга, як в першому числі, тільки починається від іншої цифри з його середини.

Коли помножимо те саме число через три, ді-

станемо — 428.571, через чотири — 571.428, через п'ять — 714.285, а через шість — 857.142. Отже у всіх тих вислідах маємо ті самі цифри і таку саму їх чергу.

В останньому випадку (857.142) вислід навіть ще цікавіший, бо обі „половини“ цифер (142-857) є тільки переставлені. Коли наше число помножимо через сім, то зникає чародійне правило, але зате дістанемо дивний добуток: 999.999.

Провірте, чи се так дійсно є!

Юлій Верн.

Плесом Амазонки.

(Продовження).

В той спосіб рубачі очистили ґрунт. Старі пні скинули свою опону з ліян, кактусів, папоротей та густого моху. Відтак уся ота юрба робітників, перед якою втікали легіони малп, видрапалась на верхи дерев, позрізувала галуззя й очистила всі їх вершки. Небаром, у засудженому на смерть лісі, лишились тільки високі, грубі пні, очищені з гіляк і разом з воздухом сонце вдерлося потоками проміння на той сирий ґрунт, який воно мабуть ніколи не освічувало. Кожне з отих дерев могло бути придатне до якоїнебудь робітні для деревного промислу. Росли там, як кольонни зі слоневої кости, воскові пальми, високі на 120 стіп, при основі широкі на 4 і давали дерево трівке та сильне; каштани, що родили їстівні овочі; баррігудо в два сяжні в промірі, залізне дерево, з якого Індіани вироблюють топори; жакаранда, більш дороге дерево від акажу; коезальпіна, що знаходиться тільки в глибині старих лісів та багато інших дерев, що в них так багаті надбережні околиці Амазонки.

За три тижні від часу, як розпочалась робота, із отих дерев не полишилося й сліду. Все було вирубане. Жоам Гарраль міг не журитися навіть збереженням ліса, якому досить дваїцять або трийцять літ, щоб вирости наново. Ні одного дерева не пощадили, все вирубали — лишилася тільки гола земля, яку нова весна знову вкриє ростинним килимом.

Ні, ся квадратова миля, зрошувана на своїй границі рікою і її допливом, була призначена на те, щоби її очистили, заорали, засіяли; на те, щоби на другий рік з'явилися тут плянтації маніюки, кави, інґама, цукрової трощі та кукурудзи.

Не прийшов ще останній тиждень мая, як усі пні посортвані щодо об'єму й ваги, були зложені симетрично на березі Амазонки. Тут мала будуватися велитенська жанґада, яка разом з ріжними будинками, потрібними для поміщення слуг, стане дійсним плаваючим селом. Відтак в означений день, понесе її ріка на сотні миль далеко, до побережа атлантийського океану.

Поки велись оті роботи, Жоам Гарраль цілком їм віддався. Він сам кермував ними, спершу при вирубі ліса, відтак при будові порома.

Якіта займалася зі Сібелею всіми приготуваннями до відїзду, хоч стара муринка зовсім не розуміла, чому покидають те місце, де їм було так добре.

— Ти побачиш щось таке, чого ще не бачила ніколи — безупинно говорила Якіта.

— А дорівняє воно тому, що ми звикли бачити! — постійно відповідала Сібеля.

З другої сторони знов Міня та її улюблениця думали про те, що найбільше їх доторкалося. Для них не була се звичайна подорож; се був остаточний виїзд, а відтак насувалися на думку тисячі дрібниць нового життя в чужій стороні, де молода мулятка жити-ме з тою, до якої так привязалася. У Міні було дещо важко на серці, однак весела Ліна ні раз не журилася тим, що кидає Ікітос. З Мінею Вальдес буде вона тою, чим була з Мінею Гарраль.

Беніто ревно помагав батькови в роботі. Так учився він практично фармерства, бо може незабаром і сам стане фармером.

Мануїл ділив свій час, яко мога між домом, де Якіта і її дочка не дармували ні хвилини і місцем, де рубали ліс, куди Беніто водив його частіше, ніж він собі сього бажав. Та поділ праці був нерівний і се зовсім зрозуміле.

VII.

Слідом за ліявою.

Одної неділі, 26-ого мая, молоді люди рішили забавитись. Гарне було верем'я, воздух відсвіжувався вітром з кордилерських гір, який лагодив дещо температуру. Все вабило до прогульки в околиці.

Беніто й Мануїл запропонували молодій дівчині прогульку до великого ліса, який простягався на правому березі ріки Амазонки, напроти фарми. Так бажали вони розпрощатися з околицями Ікітоса, які були такі гарні. Молоді люди мали піти як на полювання, з тою ріжницею, що не покинуть своїх товаришок і не поженуть за дичиною. У сьому можна було довіряти Мануїлові, а дівчата, тому, що Ліна не могла розстатися зі своєю панею, підуть так, як на звичайну собі прогульку.

Ні Жоам, ні Якіта не мали часу їх су-

проводити. З одного боку плян жанґади не був ще готовий, а її будови не можна було здержувати ні на хвилину; з другого боку Якіта і Сібеля не мали ні хвилинки зайвого часу.

Міня приняла плян з великим вдоволенням. І так в одинайцятій годині по сніданку, ціле товариство виправилося на беріг ріки. Пішов з ними один Негр. Всі сіли в човен, який належав до фарми і перепливши біля островів Ікітос і Паріянта, висіли на правому березі Амазонки.

— А тепер, Мануїле — сказала молода дівчина — покажу вам ліс; ви чужинцем у тих околицях над горішною Амазонкою! А ми тут у себе дома і ви позволите мені, що я сповнятиму обовязки господині.

— Дорога Міню, — відповів молодець — ви будете такою самою господинею в нашому Белемі, як на фермі Ікітос і там, як тут...

— Слухай Мануїле і ти сестро! — крикнув Беніто. — Мені здається, ви не прийшли тут на те, щоби говорити одне одному ніжні слова. Забудьте на кілька годин, що ви пара наречених!

— Ні на одну хвилину! — відповів Мануїл.

— А коли Міня прикаже тобі!

— Міня не прикаже.

— Звідки знаєте? — сказала Ліна сміючись.

— Ліна правду каже! — відповіла Міня, простягаючи до Мануїла руку. — Постараємося забути! Забудемо!.. Брат мій так собі бажає! Все зірване, все! Підчас тієї прогульки, ми не наречені! Я не сестра Бенітови! Ви не його приятель!...

— Ось що! — крикнув Беніто.

— Славно, славно! Тут тільки самі чужі! — сказала молода мулятка, плескаючи в долоні.

— Чужі, які бачать себе перший раз, — додала молода дівчина — які стрічаються, кланяються...

— Пані — сказав Мануїл, кланяючись Міні.

— З ким маю честь говорити, ласкавий пане? — спитала молода дівчина незвичайно поважно.

— З Мануїлом Вальдесом, який буде дуже щасливий, якщо ваш брат представить його...

— Ах, до чорта з отими проклятими церемоніями! — крикнув Беніто. — Що за думка прийшла мені в голову! Будьте нареченими! Скільки хочете!...

— Стійно, ти, братчику! Ти бачив, що я хотіла послухати тебе! Ти бажав приневолити мене й Мануїла забути про себе, щоби не попсувати твоєї прогульки. Тепер черга на мене. Я попрошу тебе щось, щоби не попсувати моєї прогульки. Якщо ти хочеш і навіть якщо не хочеш, ти мусиш, Беніто, забути...

— Забути?

— Забути, що ти любиш полювати!

— Як, ти заборонюєш мені?...

— Забороняю тобі стріляти оті чудові пташки, які так весело літають по лісі! Також є заборона і що до меншої звірини, якої нам сьогодні не треба; та коли ягуар, або який інший звір підійде до нас, тоді стріляй!

— Так... — сказав Беніто.

— А то я візьму за руку Мануїла і ми втечемо, заблукаємося і ти будеш приневолений нас шукати.

— Тобі дуже хочеться, щоби я відмовився? — сказав Беніто, поглядючи на свого приятеля Мануїла.

— Я думаю! — відповів молодець.

— Ну, ні! — підхопив Беніто. — Я не відмавляюся! Пристану на все, щоби ти полюбився трохи! У дорогу!

І ось всі вони четверо, в товаристві Негра, ввійшли під оті гарні дерева, яких густе листя не допускало соняшного проміння до землі.

Нема нічого кращого й величавішого від сього правого берега Амазонки. Там, у мальовничому безладді, росло стільки різнородних дерев, що на просторі чверть квадратної милі можна було начислити до сотні різних відмін ростин. Крім сього видко було, що тут не забрив ще ніколи рубач зі своєю сокирою. Навіть за кілька століть пізнати булоб завдану ним рану.

(Дальше буде).

Вдячний син.

Батько сина на науку
В місто виправляє
І до нього при розлуці
Ось так промовляє:

— Бачиш, сину, скільки
Я на тебе трачу! [грошей
Чи-ж за те я колись вдяку
Від тебе побачу?

А син нишком отер сльози,
В землю поглядає —
І батькови на питання
Так відповідає:

— Як вивчуся на дентиста,
То вас запевняю —
Що задармо усі зуби
Вам повириваю...

Мих. Кумка.

Загадки.

Ребус ч. 3. (1 точка).

Зобразка відчитайте загально звісну приповідку.

Загадка складова (1 точка).

(Уложила Оріся Безпальківна).

Вер, та, ди, ти, тес, йо, дол, курс, се, на, ар, ту, нал, та, мент, ке, е, ді, товп, го, теп, ин, ре, і, вер.

З порозкиданих 25 складів зложіть 10 слів, яких початкові й кінцеві букви, читані з гори в низ, дадуть те, що повинен сповнити кожний прихильник „Світика“ негайно по прочитанню.

Значіння висказів:

1. Лісовий провал.	6. Здви́г людей.
2. Рід дерева, яке дає синю краску.	7. Склад ору́жа і збруї.
3. Іна́кше: відклик.	8. Гре́цька буква.
4. Поганське божище.	9. Іна́кше: завіщання.
5. Іта́лійський композитор.	10. Що́ має флашка в склепі.

Дивна вивіска склепова (3 точки).

(Уложив Семен Іжик).

ГАРНА ВИСТАВКА КНИГ

Коштом: „Неучені Яворова“

З.
КАШТЕБАР
СЕ
ЧОРНА КАВА

А бачите! Мрії
й думи... Чуйте!
те, то... Я Тас

Відчитайте сю вивіску склепову, дійсний заголовок книги й мотто сеї книжки на другій сторінці.

Назви міст (1 точка).

(Уложила Яруя Лакустівна).

У слідуючих реченнях найдіть назви міст:

1. Смачні булочки їв малий Степанко.
2. Багато мальвів росло перед чепурненькою хатинкою.
3. Іванко сів на санчата і пустився вділь.
4. Мій стрийко має довгі вуса.
5. Маленьке гуся тинялося по подвір'ю.
6. Зимом вибігають діти на двір на лід.
7. Хлопці побігли на став на горбок.
8. Голодний Микола їв з великим смаком вареники.

Переписка з читачами.

ДО ВСІХ ЧИТАЧІВ І ЧИТАЧОК.

Напишіть мені, але так зовсім щиренько: чи бажалиб ви, щоби я повернув назад до такого маленького формату, як виходив до 1931 року? Накопи дістану відповідну кількість таких відповідей — то бути може, що від вересня зміню свій дотеперішній формат великий на такий, як був попередніми роками. Дальше скажіть мені теж, але правду правдиву: чи подобався я вам у тім році? Що було в дотеперішних числах за сей рік на моїх сторінках гарного, а що не подобалося, згладно — не цікавило вас? Чи було би добре, щоби я виходив від 1 вересня по кінець червня, се є: через рік шкільний — бо і я бажав би мати також вакації? Чи воли́либ ви, щоби я був дешевший? Тоді я мусів би трохи „змарніти“ в обемі і замість 32 сторінок, мавби лише 16 стор. (при малім форматі), або 8 стор. (при великім форматі).

Все те є для мене дуже важне, бо після ваших побажань я буду старатися перевести потрібні й доцільні зміни. Тому не гайтесь довго з відповідями, щоби я по кінець червня знав: як маю повести дальший тяг мого існування.

При тій нагоді прошу Вас, мої дорогенькі приятелі й приятельки, о одно: перегляньте добре те число і накопи найдете в нім складанку чекову з поданою на ній цифрою — то знайте, що це є висота залеглости за мене по кінець червня ц. р. Возьміть отже сю складанку й попросіть Татка або Мамусю, щоби дали Вам сю квоту, яка там написана, тай негайно занесіть одержані гроші на пошту. Знайте, що й коло мене є „біда“ і тяжка „криза“. Я щоби міг жити, потребу́ю також грошей, а коли не дістану їх від Вас, то хто інший дасть мені їх? Подумайте над тим самі! Ви-ж мої єдині приятелі, моя гвардія і на Вас ціла моя надія, на Вас опирається моя дальша судьба!

Отже пам'ятайте про це і не дайте мені причини до звевіри.

Здоровлю всіх щиро

„СВІТИК“.

Ростислав Дідченко у Бедруську: Вислід із надісланих розв'язок загадок буде поданий у 12 числі „Світика“ в місяці червни ц. р. Ти маєш досі 28 пунктів.

Любомир Брусак у Радимні: Переклад тої самої казочки, що Ти надіслав, маю вже віддавна і виїде вона в збірці Грімівих казочок незабаром. Тому з надісланого Тобою перекладу, на жаль, не скористаю.

Оля Чмеликівна в Дубравці: Мені загадочок до розв'язування не посила́й, Олюсю, лише долучуй до них готові розв'язки. Деякі із надісланих загадочок влучні, але „візитівки“ — ні. Від Твоєї тіточної сестрички з Америки ще досі не одержав нічого! Може вона вже там забула за мене? Як будеш до неї писати листика — то пригадай її мене! Може вона знова привернеться до мене. Не забудь!

Сергій Яремський в Чернівцях: Чому не прислав розв'язок з усіх попередних чисел? Чи може не доходить до Тебе правильно газетка? Татусьови скажи, що нехай на мене не гнівається. Незабаром поміщу надіслане оповіданнячко про двох хлопчиків.

Умови передплати: В краю річно 10 зл., кварталньо 3 зл., місячно 1 зл. Ціна числа 50 сотиків. — Для Америки 1.50 дол — Для Канади 2 дол. канадійські. — Для Чехословаччини 50 Кч. — Для Румунії 240 леїв.

Редакція і Адміністрація: Львів, ул. Зіморовича ч. 3.

Видає і за редакцію відповідає: Михайло Таранько.

З друкарні ОО. Василян у Жовкві.

Листопад 1931

ПЕТРО АНДРУСІВ

Виходить два рази в місяці, кожного 1-го і 15-го.

Привіт „Рідній Школі“.

От вже літечко наспіло,
Червень полем грає,
Ясне сонічко пригріло,
Цвіти забавляє.

Гей, розцвілились пишні цвіти
Долами, горами,
А між цвіттям наші діти
Рушули рядами.

Гей, кому то наші діти
Цвіти рвуть на полі?
З них сплетуть віночок пишний
Нашій „Рідній Школі“!

Бо в сей місяць — треба знати —
В „Рідній Школі“ свято, —
Гей, виходьте, діти, з хати —
Чи є вас багато?

Стали діти під горою,
Як цвіти у лузі, —
А всі діти між собою
Щиренькі друзі.

Стали діти, заспівали,
Голосочки чисті —
Під небеса залунали
Ясні, проміністі.

— Нехай живе й процвітає
Наша „Школа Рідна“,
Най усіх добра навчає,
Вона того гідна!

— А ми всі до тої Школи
Линемо серцями,
Не забудемо ніколи,
Як рідної мами!

— Рідношкільні заповіді
До серця приймемо,
З ними, українські діти,
Цвіт щастя знайдемо!

Олег Підгірський.

Анатоль Курдик.

Ксеня.

То діялося в ті часи ясні, як у нас воля була і як ми стали свободними громадянами. Бувало в ті часи встану я ранком та до писання сяду, а у двері хтось:

Ковть-ковть!..

— Прошу!..

— Лист до вас, пане! — і маленьке чор-

няве дівчатко входило в хату, підносило величезну торбу та шукало в ній, пхнувши цілу руку, за мою адресою на коверті.

— Ксеня!..

Ксеня червоніла й нишпорила проміж десятками листів.

— Був до вас, отутечки таки. А пошукайте самі!

Я залазив у торбу і находив листа і для себе й для своїх сусідів. Ці останні я закладав Ксені за пальчики.

— Гриторовський — отут третій дім на ліво; Савчин — у партері; Листюк — по

тамтому боці вилуці...

Ксеня повторяла, закидала важку торбу листоноша на плече й прикладала два пальчики до дашка:

— До побачення!

— До побачення, Ксеню!

І на сходах тупотів дрібний діточий хід.

* * *

Так було день у день через три місяці. Я так був привик до щоденних відвідин маленької листоношки — що як її день не було — то я просто увесь час думав про неї.

І раз як не прийшла через чотири дні — я пішов до її батьків...

Вони мешкали на передмісті, в малій хатинці, круг якої цвили пахучі акації, в малій хатинці з чистими вікнами.

— Чи Ксеня дома?

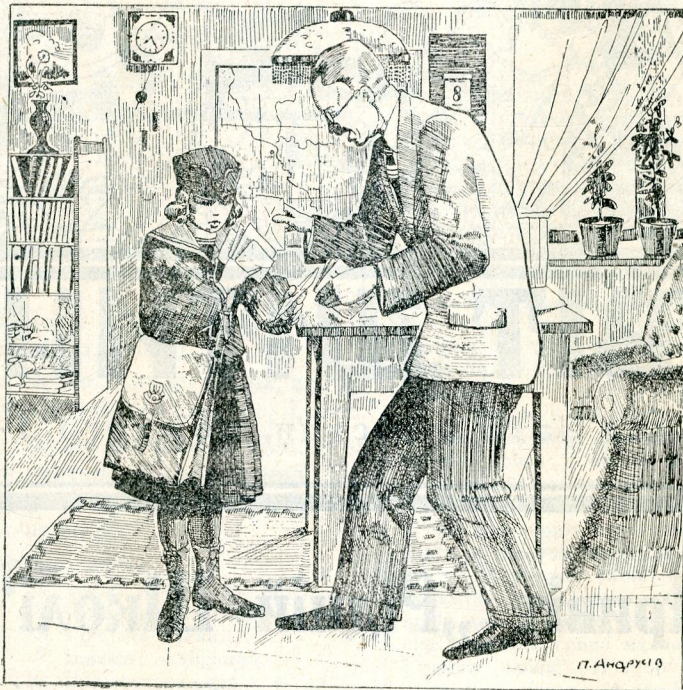
— А ні! — озвалася її мати, що була якраз на подвірю. — Вона в службі, але ось надійде. А вам певно листа не доручено?

— Ні, пані-матко!

І я розказав, як пізнався з Ксенею, як вона приходила що дня і як врешті не була через чотири останні дні...

Її мати тільки посміхалася щасливо.

— А ходіть у хату, підождемо, може й лист до вас буде.

В хаті чистенько.

Стіл, лавки, ліжка, а на ліжку лежав хворий якийсь чоловік.

— Це батько Ксені, а мій муж.

Я привитався.

— То це ваша дочка — такий великий листонош?

— А моя! Тільки й щастя, що оця дитина. Я от вже четвертий місяць лежу хворий...

— Що ж вам?

— Не знаєте? На онтій вулиці (він назвав її) напали на мене нічю, як вертав, думали, що гроші несучи, побили так. Приходи-

лося кинути службу і так мені прикро було. Не платня — бо в мене й хата і городець і поле — але оце, що своїй державі послужити годі...

— А сьогодні вам краще?

— І так, і ні! Так ото, кажу, журился та було жінці розказую, а Ксеня слухає. І одного дня каже до мене: Татусю, я тебе заступлю...

— Дивіться!

— Я здивувався, не хотів, але як почала просити — то я й листа до начальства написав. І отак ходить...

В ту хвилину до хати вскочив цілий сніп соняшного світла, а враз з ним, мов замаївшись в нього — Ксеня.

— А до вас уже чотири дні нічого не було...

І побігла привитатися з батьком...

Увесь час того короткого але великого щастя, яким є своя держава, я бачив усе Ксеню з листарською торбою.

Але ось одного дня з ранку счинився

у місті сполох. Військо почало виїздити, десь під самим містом заграли гавбіди і непевність ходила по місті...

Я був до полудня дома — а там пішов до батьків Ксені, з якими я заприязнився широко від того в них першого побуту.

Ксені не було дома і мама її дуже бідалася:

— І казала я, не йди! А вона пішла. А тепер Бог зна що...

— Алеж заспокоїться, пані — почав я. — Ксеня така второпна дівчина, що не пропадає. І службовичка з неї яка — докинув я в бік батька, що аж усміхнувся.

* * *

Але надходив дикий тривожний вечір — а Ксені не було. З міста виїхали військові команди, виїхали уряди, десь під містом підпалили хату, — а Ксені не було.

Врешті вже й останні наші стежі перейшли, а її ще не було. Я нетерпеливився може ще більше, як її мати; тільки батько був спокійний.

— От десь на передмісті зашилася між доми та шукає адресатів. Ось-ось мабуть і надійде...

За вікнами стала темна ніч.

Враз у сінях затупотіло — і до хати ввалилося кілька вояків з наїженими штиками.

— Українців тут нема?

Я збілів. Це були вороги...

— Нема...

Вони глипнули по хаті, уже здавалося, що вийдуть, уже замайнулися до дверей, але один ще обернувся:

— Чи то ви листонош?

— Так! — відповів хорий.

— Зодягайтесь, підете з нами.

Жінка хорого скрикнула й кинулася до

чобіт вояків. Я почав прохати тих дикунів зрозуміти, що хорий не може піднятися — не то йти (та хіба це вони розуміли?) — але вони стояли при своєму:

— Зодягайтесь, зодягайтесь...

Хорий зібрав усю свою міць, заперся руками в ліжку і припіднявся трохи. Його жінка ще душе скрикнула — та в цей момент отворилися двері і на порозі станула Ксеня, з листарською торбою перевішеною через плечі.

— Що тут діється?

І її голос задзвонив такою повагою, мов вона не тринадцять, а що найменше двадцять три роки мала.

— Нічо, Ксеню!

— почав я. — Вони зле почули. Хтось показав. Хочуть, щоб татко збирався і йшов з ними. Нічого! Це виясниться...

— Що?

І в тій же хвилині вона підійшла до гурта вояків, що стояли біля дверей.

— Пане — сказала вона до того, що стояв на переді і виглядав на якогось під-

старшину — це я служила увесь час за листоноша. Батько не вставав навіть з ліжка.

Вона поправила торбу на плечах:

— Ходіть зі мною на пошту. Я йду віддати службу!

І повернула до дверей. Вояки збентежено глипнули по собі і знов якоюсь збентеженою ходою вийшли з хати за Ксенею.

Я пішов за ними, в тій надії, що буду Ксені помічним, бо цеж була чорна ніч, і перша ніч, що вороги були в місті...

Ми довго йшли мовчки. Врешті котрийсь з ворожих вояків плюнув у бік і муркнув:

— Але справді героїських дітей мають!..

Літечко приходить.

Ой, літечко, літо починається,
Ягідка медочком наливається;
Пшеничка у полі вже колоситься,
Суничка у гаю в губки проситься.

Ой, літечко, літо починається,
Водиця у річці нагрівається;
Гей, хлюпає хвиля мов з позлітоськи,
В хрустальні обійми манить дітоськи.

Ой, літечко, літо йде в мандрівочку,
Гей, кличе молодця, кличе дівочку:
Гей в бори, та в гори та в поточини,
У рай наш зелений, закосичений.

М. Підгірянка.

Малий історик.

Останні гетьмани України: Данило Апостол і Кирило Розумовський.

Наслідники злопам'ятного царя Петра I. хотіли прихилити до себе Україну лагідними способами і тому на Україні трохи було полекшало. Вже цариця Катерина I обіцяла дозволити вибрати нового гетьмана, та не дотримала слова, а вчинив се її наслідник, цар

Петро II. То був молодий хлопець, 12-літній, що мав багато ворогів. Його приятелі боялися, що Україна зовсім відпаде від Московщини, як не зроблять полекш, тому дозволено вибрати гетьмана й скасовано ту московську „колегію“ на Україні. 12 вересня 1727 року в Глухові вибрали гетьманом старенького 70-літнього полковника Данила Апостола. Всеж таки і йому не вірили і дали буцім до „ради“ москаля, Наумова, а до Петербурга взяли як заложника, гетьманового сина Петра, щоби Данило не зрадив Москви. В рік пізніше повернено козакам їх давні права, які скасував був цар Петро I.

Наслідницею Петра II, що вмер дуже скоро, вже в 15-тому році життя, стала цариця Анна. Вона була також прихильна до козацтва й дозволила Петрови Апостолови, синові гетьмана, вернутися на Україну.

Але головний начальник московських військ на Україні, Мініх, даліше водив козаків і селян на важкі роботи коло нових кріпостей довкола Криму, де багато люда погинуло з голоду й холоду.

В 1733 році Москва воювала з польським королем Станіславом Лещинським, що мав своє військо, зване „конфедерати“ (від

того назва польської шапки „конфедератки“). 20 тисяч козаків пішло Москалям на поміч, дійшли аж до Гданьська над морем (нині вільне місто Данціг), взяли його, а король ледви втік переодягнений за селянина. В тім році гетьман Апостол випросив, що цариця Анна

дозволила вернутися на Україну тим Запорожцям, що з кошовий Костем Гордієнком помагали Мазепі й перейшли до Туреччини. Вони вернулися й заснували Січ на річці Базавлуці. Було їх понад 7 тисяч.

Гетьман Данило Апостол умер 29 січня 1734 року, маючи 77 літ. Поховали його в містечку Сорочинцях, у церкві, яку він збудував своїм коштом.

По смерті сього гетьмана, що також щиро дбав про добро України, настали знову важкі часи для України. Козаки помагали Москалям у війні з Туреччиною і даліше працювали при будові нових твердинь, але гетьмана не дозволили їм вибирати. Що біль-

ше, на Україні почалися знову московські порядки, як за царя Петра I. Україною управляло „Правління“, до котрого входили три козацькі старшини й три московські, та Москалі мали важніший голос, бо на Україні стояла величезна московська армія. Та стало й ще гірше, як за Петра, бо на Україні почала урядувати так звана „Тайная Експедиція“, що мучила й карала на смерть невинних людей, на кого тільки був якийсь донос, що він ворожо відноситься до Москви. Таке безправ'я тривало довго і хто зна, чи ще були би дозволили вибрати гетьмана, якби не такий випадок:

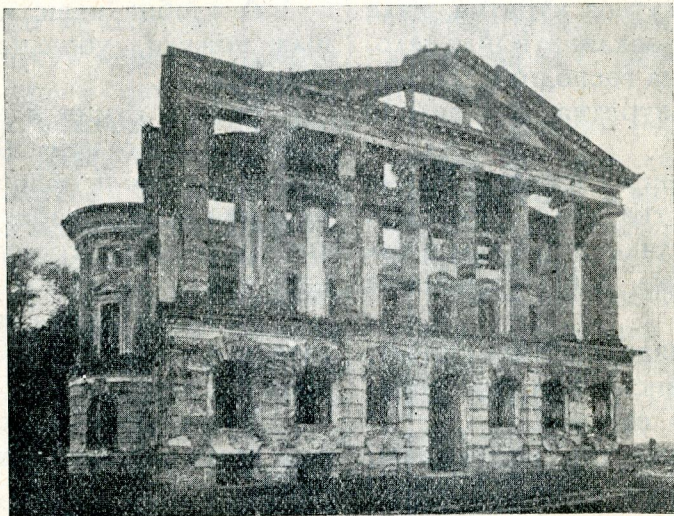
Гетьман Кирило Розумовський.

В 1731 році їздив по Україні царський полковник Вишневський, що збирав співаків до царського хору. В селі Лемеші на Київщині почув, як гарно співав у церкві один сільський парубок, Олекса Розум. Сього Розума взяв Москаль до Петербурга й там його сподобала собі царівна Єлисавета, донька Петра І. Його вчили в школах, скоро зробили його високим старшиною, а в 1742 році при допомозі Розума й других старшин ця Єлисавета стала царицею. Вона вийшла заміж за Розума і так український хлопець, Олекса, став чоловіком московської цариці.

Олекса мав брата Кирила. Він узяв його до себе; цариця іменувала його графом і післала за границю вчитися. Вернувшись з чужини, 18-літній Кирило Розум, що звався вже Розумовський, був іменованій головою Академії Наук у Петербурзі. В 1744 р. цариця була на Україні й вислухала просьби козацьких старшин, щоби вибрати нового гетьмана. Тим гетьманом назначила до вибору молодого, але розумного й освіченого Кирила Розумовського (брата свого чоловіка) і його

вибрали гетьманом у Глухові в місяці лютім 1750 року. Тоді скасовано на Україні ту „Тайну Експедицію“, що мордувала людей, а молодий гетьман почав заводити на Україні лад і порядок на європейський взірєць. Настав час спокою і права. Однак не тревало

се довго. На нещастя гетьмана й України в 1761 році вмерла цариця Єлисавета, а царицею стала Катерина II, що подібно, як Петро І, рішила поневолити Україну. Вона в р. 1764 приказала Розумовському зложити гетьманську владу і скасувала гетьманство. Таким чином Кирило Розумовський був останнім гетьманом України. Він жив потім у Петербурзі, аж перед смертю вернувся на Україну, в

Руїни гетьманської палати Розумовського в Батурині.

Батурин, і там умер 1803 р. у 75 році життя. Лишив по собі добру славу, бо по своїм силам старався поліпшити долю рідного краю. Памяткою по ньому є ще й до нині руїни його палати в Батурині.

Як цариця Катерина II скасувала до решти волю України і що дальше діялося на Україні, скажу вам аж по вакаціях.

Суперечка букв.

Посварилися раз букви
В тій азбуці,
Чия найбільша вартість
При науці.

„А“ говорить: „Я з переди
Завжди стою!
Я отаман! Кождий знає
Вартість мою!“

„Є“ говорить: „Я остання
В тім порядку...
Та останні будуть перві,
Знаєш, братку?..“

А за ними й інші букви
Стали плести,
Всі свої боронили
Слави й чести.

Аж надходить наш школярик
Чує крики
І говорить: „А чого в вас
Шум великий?“

Перестаньте сперечатись,
Ані слова!
Всім вам є ціна в азбуці
Однакова.

Кожда з вас пуста окремо,
Та в громаді
Ви вся мудрість — і тому вам
Люди раді...“

Л. Рутер.

Іванка Брліч-Мажураніч.

Стриборів ліс.

III.

Невістка строго наказала бабусі вважати на квочку й скоро виляжуться курятка, мала її повідомити. Вона хотіла закликати ціле село, хай люди бачуть, яка вона господиня, бо ось вона вже має на Різдво курятка, а в селі їх ніхто ще не має.

Прийшов час, виляглися сорочата. Кличе бабуся невістку, а невістка село. Прийшли куми й сусіди, малі й великі, а був там й бабусин син. Невістка каже бабусі принести гніздо до світлиці.

Приносить бабуся гніздо, підймає квочку, а в гнізді заскреготіло, вискочили голі сорочата тай скіць! скіць! по світлиці.

А невістка-змия, коли так несподівано побачила сорочата, віджила в ній лакомість гадючої вдачі, побігла за ними по кімнаті й висунула за ними свій тонкий і гострий язик, зовсім як колись у лісі.

Скрикнули куми й сусіди, стали хреститися тай втікати з дітьми до дому, бо переконалися, що вона таки правдива лісова гадюка.

Мати радісно підходить до сина, хоче його приголубити:

— Відведи її, синку, звідки привів, бо й сам тепер бачиш, кого в хаті годуєш.

Але син й тепер ще не змінився, ще більше уперся й проти матери й проти села й проти власних своїх очей. Не хоче суд судити над жінкою-гадюкою, але крикнув на матір:

— Звідки в тебе взялися під цю пору сорочата, ти стара чарівнице? Забирайся мені з хати.

І тепер побачила мати, що їй нема виходу. Заплакала гірко й просила не викидати її з хати заки є день, щоб село не бачило, якого вона сина вигодувала.

Син згодився й вона остала до вечора дома.

Прийшов вечір, бабуся взяла торбу, кушник хліба й трісок, які дістала від тої бідної дівчини й обливаючися рясними сльезами вийшла з синові хати.

Коли переступила поріг, згас на огнищі вогонь, а зі стіни упав хрест. Син і невістка остали в темноті; щойно тоді син зрозумів, якого тяжкого гріху допустився на своїй матері й жаль йому дуже стало. Але не мав відваги признатися жінці, бо був великий боягуз, тільки промовив:

— Йдім за матірню, будемо бачити, як від студени погине!

А зловна невістка радісно скочила, найшла кожухи, убралися й пішли здалека за старушкою.

Бабуся сумна й невесела бреде по снігу через поля по ночі. Але коли вийшла далеко за село, така її обхопила студінь, що далі не могла кроку зробити. Вийняла тоді з торби тих трісочок, розгорнула сніг й запалила огонь, щоб трохи загітися.

Та ледви тріски занялися, ось диво! з них зачали виходити Домовики, зовсім як на хатньому огнищі!

Вискакують з вогню довкола на сніг, а за ними порскають на всі боки іскри у темну нічку.

Тішиться бабуся, що не лишили її самої у дорозі, а вони збираються довкола неї, сміються й підсвистують.

— Братя мої милі, — каже бабуся, — ой не до втіхи мені нині, допоможіть мені в мійому горю!

Її стала розказувати, як її дурний син ще більше розгнівався на неї, хоч і він сам й село ціле переконалися, що в невістки дійсно гадючий язик.

— Вигнав мене, а ви допоможіть, коли знаєте як.

Мовчать Домовики, оббивають сніг з ходачків, думають й ніяк прийти на щасливу думку.

Аж ось знова обізвався Малюшко Тинтилич:

— Ходім до Стрибора, нашого царя. Він у всьому знає порадити.

І зараз таки поліз Малюшко на дерево, свиснув на пальцях й за хвилинку дочкавав до них з темряви через поля олень і дванайцять вивірок.

Посадили бабусю на оленя, а Домовики посідали на вивірки й подались до Стриборового ліса.

Їдуть вони, ніч темна довкруги, — але в оленя розгалужені роги, а на кожній галузочці зірка. Світить олень й показує дорогу, а за ним скаче дванайцять вивірок, а у кожній вивірки двоє очей мов два дорогі камені. Їдуть вони, а за ним оподаль біжить невістка й син, аж їм віддиху нестae.

Добігли вони так до Стриборового ліса

й поніс на собі олень бабусю далше через ліс. А невістка, хоч і ніч, пізнала, що це Стриборів ліс, де вона колись була заклата через свої гріхи. Та в своїй великій зlobі не боїться своїх нових гріхів, навіть й не думає про них, тільки ще більше пиниться й каже: „Пропаде баба в тім лісі серед цих чарів“, — й пігнала ще скорше за оленем.

Приніс олень бабусю перед Стрибора. А Стрибір, це був лісовий цар. Сидів він серед лісу, у дубі так великим, що в його дуплі було сім золотих палат і восьме село, обгороджене срібним плотом. Стрибір сидів саме перед найкращою палатою на золотому стільці, одягнений в червоний жупан.

— Поможи бабусі, яку прогнала невістка-гадюка! — сказали Домовики тай поклонилися йому враз вони й бабусю. Розказують вони всьо, як і що було. Розказують, а невістка й син притулившись до дуба дивляться крізь шпарку тай ждуть, що з того буде.

Коли Домовики скінчили, промовив Стрибір до бабусі:

— Не бійся, старушко! Лиши невістку, хай живе в своїй зlobі, доки зlobа не доведе її назад сюди, звідки за скоро вийшла. А тобі я легко поможу. Подивися на те село, срібним плотом обведене.

Дивиться бабуся й очам своїм не дає віри. Це її рідне село, де провела свою молодість, а в селі храм й забава. Дзвонять дзвони, грають музики, гомонять пісні, мають хоруговки.

— Увійди через пліт, плесни в долоні й відмолодієш. Жити меш у селі в молодости й радости, як колись перед пятьдесятьма роками! — каже Стрибір.

Утішилася бабуся, як ще ніколи, побігла до плоту, вхопила вже рукою за ворота, та нараз собі щось пригадала, — обертається до Стрибора й питає:

— А що буде з моїм сином?

— Пусте, бабусю! — відказує Стрибір.

— Не знатимеш про твого сина. Він лишиться у цьому часі, а ти вернешся в молодість свою! Навіщо тобі думати за якогось там сина?!

Коли це почула бабусю, тяжко задумалася. Потому поволі вернулася від плоту, станула знова перед Стрибором, глибоко поклонилася й каже:

— Дякую тобі, добрий царю, за всьо добро, яке мені даєш. Але я волю жити у мойому горю, а знати, що маю сина, як взяти від тебе всі богацтва й розкіш цього світа й забути про свого сина.

Коли це бабуся вимовила, страшно загуділа і стряслася уся діброва. В цей мент щезли в Стриборовім лісі всі чари, бо бабусі було миліше її власне нещастя від щастя цього світа.

Захитався ліс, розступилася земля й проковтнула величезний дуб з золотими палатами й селом, срібним плотом огороженим; щез Стрибор й Домовики, зашипіла невістка, переіменившись у змию й поповзла в діру — а мати й син стали серед лісу самі, одно поруч другого.

Упав син перед матір'ю на коліна, цілує рубець її одежі й рукава тай на руках поніс її домів.

Просить син Бога й матір вибачіння. Бог йому простив, а мати й не взяла йому за гріх цієї важкої провини.

Парубок пізніше оженився з цією бідною й милою дівчиною, котра привела була тоді Домовиків до хати.

Ще й нині живуть вони собі щасливо в купці, а Малюшко Тинтилинич приходить до них зимовими вечерами на милу розмову. (Кінець).

Переклав з хорвацької мови: Василь Войтанівський.

Літний дощик.

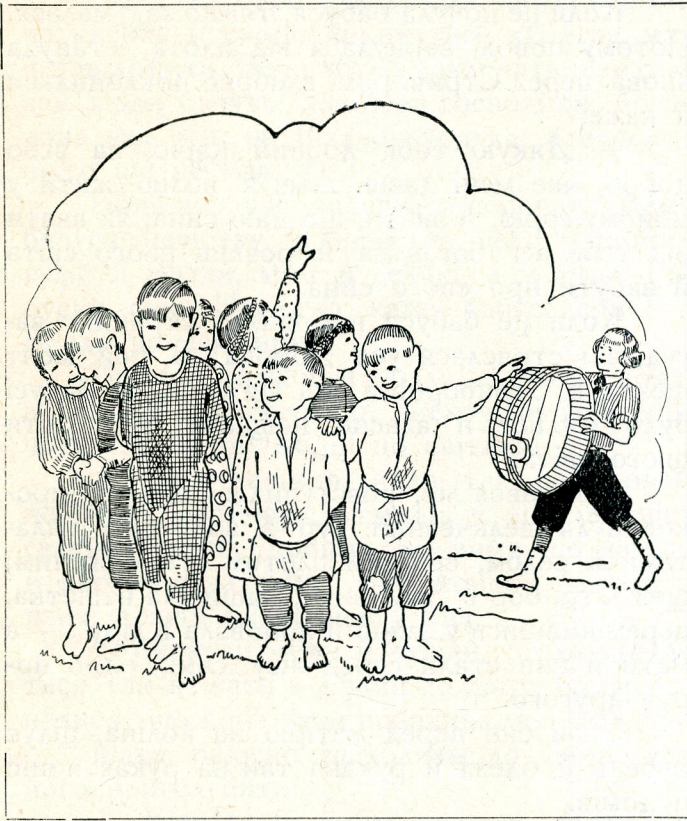
Хмарки по небі блукали,
З перлів намісто низали.
Порвались низки
В хрустальні бризки
З шумом на землю упали.
Впали перлисті краплини
На зелененькі долини —
І на лісочки
І на садочки
І на листочки калини.

Блиснуло сонце в блакиті
Сипнуло золотом по світі
По всіх билинках,
По стебелинках
І по кожнісенькім цвіті.
Злетіла пташка — співає;
Вийшла дівтора — гуляє.
А там на хмарці
В золотій чарці
Краски веселка мішає.

М. Підгірянка.

К. Малицька.

Чистенький і Юрзи-Мурзи.

19. Вже помиті всі дівчатка,
Чисто вбрані, гей панятка;
Личка білі, втерті носи
І рівненько звиті коси.
Давних Мурзів й рідна мати
Не моглаб тепер пізнати...
Але з чим іде „Чистенький“ —
Їх добродій, друг миленький?
Балійку для них несе
І говорить: „Ще не все“!
Ще вам слід попраати бруди,
Аж тоді все добре буде!

20. Як в людини є охота,
То вогнем іде робота...
Так і наші Мурзи давні
Роботюхи тепер славні:
Та пере, а ті жмикають,
З білля воду витискають,
Щоб у першу вже неділю
Йти до церкви в чистім біллію.
Щоби люди не сміялись,
Але стали й дивувались:
Ось, які прегарні діти,
Наче ті весняні цвіті!

21. Випрали дівчатка білля
І розвішують між гілля
На шнурочку: сорочинку,
Фартушочок і хустинку...
Лиш Одарка спочиває,
Свою лялю забавляє
І до ушка їй шепоче:
„Спи спокійно! Замкни очі!
Як прокинешся до рана,
Будеш вже чистенько вбрана;
Завтра в чисті суконки,
Уберемо і ляльки!“

22. Вже і хлопці чисті стали,
Вже постриглись, повмивали,
Ноги ще в ставку купають
І з „Чистеньким“ розмовляють.
Він їх просить не забути,
Як то гарно чистим бути,
Як всім людям чистий — милий,
Як охайність кріпить сили,
І здоровля, гнучкість рухів —
А нам треба хлопців-зухів,
Щоби з лихом воювати,
Україну звеселяти!

Антін Чехов.

Каштанка.

VII.

Невдачний виступ.

Одного прегарного вечора зайшов господар у кімнату з брудними стінами і затираючи руки сказав:

— Гайда...

Хотів ще щось сказати, але не сказав і вийшов. Лиска знаменито вглибилася в часі лекцій в черти його лица й голос, так, що догадалася, що він був зворушений, зажурений, ба навіть сердитий. По якімсь часі він вернувся і сказав:

— Сьогодні я візьму зі собою Лиску і Кота-Мурлику. В „египетській піраміді“ ти, Лиско, заступиш сьогодні покійного Івана Довгошийого. Чорт знає, що це! Нічо не готове, ще не вивчене, проб було мало! Покриємося соромом, не вдасться нам!

Відтак вийшов знов і через хвилюк вернувся в футрі і в циліндрі. Підійшов до кота, взяв його за передні лаби, підіймив і сховав на грудях під футром. Кіт-Мурлика був і тепер дуже байдужний і навіть не потрудився отворити очей. Для нього, очевидно, було цілком однаково, чи лежати, чи щоб його підіймали за ноги; чи вилежуватися на матрацику, чи на грудях під футром...

— Лиско, ходім! — сказав господар.

Нічого не розуміючи і махаючи хвостом, Лиска пішла за ним. За хвилю вона сиділа вже в залубнях коло ніг господаря і слухала, як він, здражаючи від зимна і зворушення, бурмотів:

— Покриємося соромом! Не вдасться нам!

Залубні задержалися коло великого, чудного дому, подібного на перевернену велику вазу. Довгий ганок того дому з трома шклянними дверми був освічений десятьма ясними ліхтарями. Двері отвиралися з лоскотом і немов роти проковтували людей, що тсвпилися коло ганку. Людей було багато; часто підбігали до ганку і коні, але псів не було видко.

Господар взяв Лиску на руки і засунув її на груди, під футро, де був Кіт-Мурлика. Тут було темно і тяжко віддихати, але за те тепло. На хвилюк заблестіли дві зелені іскри. То кіт отворив очі, занепокоєний холодними і шорсткими ногами сусідки. Лиска полизала його вухо і стараючись приміститися о скільки можливо вигідно, порушалася неспокійно, топ-

тала його холодними ногами і несподівано висунула голову з під футра, але негайно загартотіла сердито і сховала голову під футро. Їй здавалося, що вона увиділа велику, слабо освічену кімнату, повну потвор. Зпоза перегородок і грат, що тягнулися по обох боках кімнати, виглядали страшні пики: кінські, рогаті, довговухі і якась товста, велика пика з хвостом замість носа і з двома довгими, обгризеними кістками, що виставали із рота.

Кіт замявкав з просоня під ногами Лиски, але саме тоді розкрилося футро і господар сказав: „Гоп!“ — Кіт-Мурлика і Лиска скочили на підлогу. Вони були вже в маленькій кімнатці з сірими стінами з дощок. Крім невеликого столика з зеркалом, стільця і шматок, розвішених по кутах, не було тут ніякої іншої обстановки. Замість лампи або свічки горів яркий вогник, подібний до віяльця і був причіплений до рурки, прибитої до стіни. Кіт-Мурлика облизав свою шерсть, що її помяла Лиска, пішов під стелець і ляг. Господар все ще денервувався, затирав руки, а відтак став розбиратися. Він розібрався так, як звичайно розбирався у себе дома, збираючися лягти під ковдру, то значить розібрав з себе все крім біля! Відтак сів на стілець і дивлячися в зеркало, зачав робити зі собою якісь дивні штуки. Насамперед убрав на голову перуку з переділом і з двома чубами, подібними до рсгів. Опісля намазав грубо лице чимсь білим, а поверх білої краски намалював ще брови, вуса і румянці. Але його вигадки ще не скінчилися на тім. Обмастивши лице і шию, став він убиратися в якийсь незвичайний, дивачний одяг, якого Лиска не виділа передше ніколи, ані в хатах, ані на вулиці. Представте ви собі: широчезні штани, ушиті з перкалю з великими квіточками, якого уживають в міщанських хатах на занавіски і до покриття меблів — штани, що завязуються під самими пахами. Одна ноговиця була вшита з рудого перкалю, друга з ясно-жовтого. Залізши в ці штани, господар убрав ще перкалевий сурдут з великим зубчастим ковніром і з золоток звіздою на плечах, не однакової краски панчохи і зелені черевики.

Лисці стало пестро в очах і на душі. Від білолицької, подібної до мішка, постаті, пахло господарем, голос був також знайомий, — її господаря, але бували хвилі, коли Лиску му-

чили сумніви і тоді вона хотіла втікати від сорокатої фігури і гавкати. Незнана їй кімната, подібне до віяльця світло, запах, переміна господаря аж до непізнання — все це викликало в ній якийсь незрозумілий страх і прочуття, що вона напевно стрінеться з якимось страховищем, в роді грубої пики з хвостом замість носа. А тут ще десь недалеко за стіною грала ненависна музика і чути було час від часу якийсь страшний рев. Одно тільки успокоювало її — це цілковитий спокій Кота-Мурлики. Він дрімав цілком спокійно під стільцем і не отвирав очей навіть тоді, як господар порушав стільцем.

Якийсь чоловік у фраку і в білій камізолі заглянув у кімнатку і сказав:

— Тепер виступає пані Арабелля. Після неї приходите ви.

Господар не відповів нічого. Він витягнув з під стола невеличкий куферок, усів і ждав. По його губах і руках можна було пізнати, що він непокоїться і Лиска чула, як нерівний був його віддих.

— Пане Жорж, прошу! — крикнув хтось за дверми.

Господар встав, перехрестився три рази, підняв кота з під стільця і вложив у куферок.

— Ходи, Лиско! — сказав він тихо.

Лиска не знала, що господар задумує робити і підійшла до нього. Він поцілував її в голову і поклав побіч Кота-Мурлики. Відтак стало темно... Лиска містилася поверх кота, драпала стіни куферка і зі страху не могла видати з себе ні одного звука, а куферок гойдався як на філях і дрожав...

— А от і я! — голосно крикнув господар. — А от і я!

Лиска відчула, що після того крику куферок ударився в щось тверде і перестав гойдатися. Почувся сильний рев: когось то били батогом і той хтось, напевно та пика з хвостом замість носа, ревів і реготав так сильно, що в куферку аж дріжали замки. В відповідь на той рев роздався переразливий і пискливий сміх господаря, але дома не сміявся він так ніколи.

— Га! — крикнув він стараючись перекричати рев. — Високоповажані гості! Я тільки що з двірця. Умерла моя бабця і лишила мені спадщину! В куферку щось дуже тяжке — певно золото... Га-а! А нуж тут мільон! Зараз ми отворимо і подивимосся...

В куферку цокнув замок. Ясне світло переразило Лиску. Вона вискочила з куферка і оголомшена ревом зачала скоро, на скільки

їй ставало духу, бігати довкруги свого господаря і залилася голосним гавканням.

— Га! — закричав господар. — Вуйку Коте-Мурлико! Дорога тітко Лиско! Любі свої, чорт би вас забрав!

Він упав черевом на пісок, вхопив кота і Лиску та став їх обіймати. За той час, як він їх держав в обіймах, оглянула Лиска миттю те оточення, в яке її привела судба і поражена його величавістю, застигла на хвилю з подиву. Відтак вирвалася з обіймів господаря і під впливом занадто сильних вражень, стала крутитися на одному місці, як дзига. Нове оточення було просторе і повне ясного світла. Куди не поглянеш, всюди від землі аж до стелі видко було лишень лиця, лиця, лиця і більше нічого.

— Лиско, прошу вас сісти! — крикнув господар. Пам'ятаючи, що це значить, Лиска вискочила на стілець і сіла. Вона поглянула на господаря. Його очі дивилися поважно і ласкаво, як завжди, але лице, а особливо рот і зуби, були страх погані ізза широкої, непорушної усмішки. Сам він сміявся, підіймав рамена, скакав і удавав, що йому дуже весело в присутності цієї тисячної товпи. Лиска повірила в його веселість, але нараз почула на всьому тілі, що на неї дивиться та тисячка лиць, підняла в гору свою лисячу морду і завилала радісно.

— Ви, Лиско, посидьте, — сказав їй господар, — а ми з вуйком Мурликою потанцюємо козачка.

Кіт-Мурлика чекав уже, коли його заставлять виправляти дурниці, стояв і рівнодушно поглядав на боки. Танцював він вяло, недбало, похнюплено і видко було по його рухах, по хвості і по вусах, що він дуже легковажив і товпу, і ясне світло, і господаря, і себе самого... Відтанцювавши свою точку програми, він позіхнув і сів.

— Ну, Лиско, — сказав господар, — вперед ми з вами заспіваємо, а відтак потанцюємо. Добре?

Він виймив з кишені сопілку і загравав. Лиска, що не терпіла музики, заворушилася неспокійно на стільці і завилала. Зі всіх боків почулися похвальні крики і оплески. Господар вклонився і, як все затихло, зачав грати далі... Коли господар вигравав якусь дуже високу ноту, десь там в горі серед гостей відізвався хтось голосно:

— Тату! — крикнув хлопячий голос, — таж то наша Каштанка!

— Справді, що Каштанка! — потвердив п'янений дріжучий тенор. — Каштанка! Федьку, це їй Богу, Каштанка! Фі-іть!

На галерії хтось свиснув і два голоси, один діточий, другий мужеський, закликали голосно:

— Каштанка! Каштанка!

Лиска здригнулася і подивилася туди, де кричали. Два лица: одно заросле волоссям, п'яне й усміхнене, друге повне, краснощоке й перелякане — поразили її очі, як передше поразило ясне світло... Вона згадала давне, упала зі стільця і зачала схоплюватися з піску, відтак стала на ноги і кинулася до тих осіб. Роздався заглушуючий крик всуміш зі свистом і пискливий діточий голос:

— Каштанка! Каштанка!

Лиска скочила через поруча, відтак через чийсь плечі й попала в льогу. Щоби дістатися у слідуєчий висший ряд, треба було перескочити високу стіну. Лиска скочила, але не доскочила і спустилася назад по стіні. Відтак вона переходила з рук до рук, лизала чийсь руки і лица, підносила все висше й висше аж укінці дісталася на галерію...

* * *

За пів години Каштанка йшла вже вулицею за людьми, що від них пахло клеєм і фарбою. Лука Александрович заточувався та інстинктивно, навчений досвідом, старався держатися подальше від хідника.

— В бездні гріховній валяюся во утробі моїй... — бурмотів він. — А ти, Каштанко, марне сотворіння. В порівнянні з чоловіком ти те саме, що рубач в порівнянні зі столярем.

Побіч нього дріботів Федько в батьковім кашкеті. Каштанка дивилася їм обом на плечі і їй здавалося, що вона вже давно йде за ними і тішилася, що її життя повернуло на давний шлях.

Згадувала вона кімнатку з брудними стінами, гусака, Кота-Мурлику, смачні обіди, науку, цирк, але це видавалося їй тепер, як довгий, неясний, тяжкий сон...

„Світикові“ Приятелі, що живуть на постійній мандрівці.

Їх лист до „Світика“.

Хочемо до Тебе, „Світику“, писати,
Бо Ти є нам другом, вчителем і братом.

Ось наша світлина! Перший — невеличкий
В шапці запорожській — це Борис Левицький;
Дівчина — це Реся, а той величенький —
Це брат Ресі рідний — Микола Кусенко.

Всі тепер вчимося, щоб іспити скласти:
До львівських гімназій хочемо попасти;
Працюємо пильно кождіської днини,
Бо в науці нашій — доля Батьківщини.

Працю нашу щирю думка зогріває:
Всі труди, всі сили — для Рідного Краю;
А коли на серце сум який наляже —
Читаємо „Світик“, а він нас розважить!

Борис Левицький, Реся й Коля Кусенки

ВІД РЕДАКЦІЇ: Вже повних десять літ їздить по північно-східних окраїнах український театр під орудою п. Тамари Руденко і сповняє там велику культурну місію, бо живим словом зі сцени вливає в душі видців розраду в їх горю, лікує чаром української пісні рани серця виселенців й збігців з червоного раю. Ці діти — це наймолодші представники театральної Музи, діти артистів мандрівного укр. театру, які від зараня свого життя скитаються з міста до міста, а щоби стати позиточними для Рідного Краю — пильно вчать, бо бажають прибути до Львова на постійну науку. Цих кілька стрічок подаємо, замість привіту, для цієї героїської та повної пожертви для укр. національної Ідеї — дружини укр. мандрівного театру п. Тамари Руденко.

Сам як мотиль, а вуса на п'ять миль.

Жив раз цар Саладан-Бахаман і вродився йому син, малий, як мотиль, а вуса мав на п'ять миль.

— Що мені робити? Головонько моя бідна! Що таке чудовище зможе зробити в світі. На посміховище хіба вродився він на світ Божий.

Отак зажурився цар Саладан, закликав свого слугу й каже:

— Візьми, небоже, того карлика нещасного, понеси в ліс і кинь вовкам на поталу!

Зачув се новонароджений хлопчина, заплакав тай проситься:

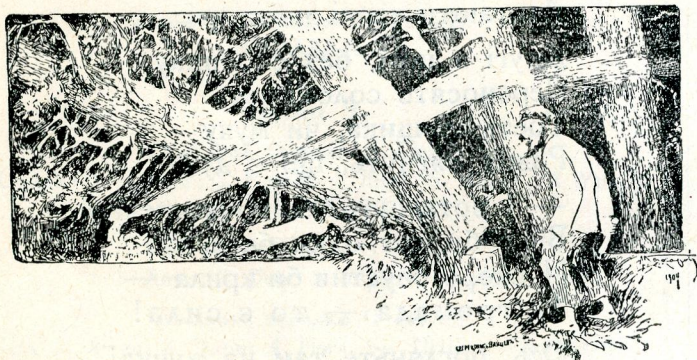
— Не гнівайся, батеньку царю! Не винен я, що такий малий уродився! Зате серце в мене, як вуса — велике. Та як тобі й дивитися на мене осоружно, то я сам піду собі. Розпустив він свої вусища, підхопив його вітер і поніс світами.

Летів він, летів, аж бачить, на узліссі хатина. Закрутив вуса і камінцем на землю гоп! — просто в вікно, до хати бідного рубача. Глянув на нього дроворуб, здивувався й питає:

— А ти звідки такий?

— Я з далеких сторін. Прийми мене за слугу.

— Який з тебе слуга? Живи собі так — каже дроворуб. — Чей не обіси мене, па-

рубче, завбільшки мотилу! Тобі хлібця округок та молока наперсток — і на все літо ситий!

Залишився карлик у вбогого рубача — і наче йому щастя зі собою приніс. Стане він дерево рубати, а карлик тільки вусом махне, сто дерев-пнів ними обвине та як потягне — всі з корінням на землю падуть. А пічне рубач рибу ловити, то вусач тільки вуса по ріці розпустить — і тисячі щук йому за вуса почіпляються!

А що за тихе та покірне! Прийде, бувало, до дому та:

— Тук! Тук! Господароньку, відчиніть! Увійде в хату, візьме хліба округок і молочка черепок — і ситий. Сам ляже на ослінчик, вуса спустить під ослінчик і спить. Велика радість з нього бідному рубачеві.

А в тій країні королева дочка чогось слабувала. Багато літ уже мовчала та з під лоба поглядала, — й ніхто її розсмішити не міг. І проголосив король, що хто в світі його доню розсмішить, за того й заміж він її віддасть.

Почув про се наш „Вусач“ і пожалів королівну. Розпустив вуса по вітрі й полетів у столицю.

Летить і ніби комар бренить:

„Сам я як мотиль,
А вуса на п'ять миль, —
Та я тима вусищами
Валив дуби з соснищами,
Соболи, куниці, горностаї дусив,
Птицю хижу в сільце ловив“.

Побачили його ворони, налетіли на нього хмарою та дзьобами по носі його, — упав Вусач на землю, вхопили його діти за вуса й поволікли вулицями людям на потіху, на посміховище, на збіговище.

Побачила сю чудасію королівна, не могла стриматися, розсміялася і всю слабість як рукою зняло.

Привели його, що був як мотиль, а вуса на п'ять миль, до королівської палати, до престольної світлиці, а король каже до дочки:

— Ось, твій молодий!

А королівна в плач.

— Я — каже — сю муху в ложці води втоплю; а за нього не вийду. Хіба за блазня-сміхуна його найму, ще й шапочку йому вшию.

Засмутився Вусач і заплакав.

— За що я — думає собі — себе на сміх давав?...

А в той час підступив під місто царевич Руслан з великим військом і до короля сватів заслав. Розсердився король.

— Я свого слова не зраджу, — говорить — дочка вийде за того, хто її уздоровив.

Став царевич Руслан з гармат бити, народ з ніг валити, мури косити. А тоді хлопець як мотиль, вуса на п'ять миль скочив і полетів на вороже військо бурею лихою. Як розпустив свої вуса, то так військо вороже опутав, що всю ніч по воякови з вусів вибирав та все приговорював:

— От, скільки вас сюди заплуталось!

І царевича в вуса закрутив. Виймив його й каже:

— Іди, сватай королівну! Я за тебе й сватом буду, бо вона тебе дуже любить.

Старий король урадувався, усе готов був учинити для благородного хлопця, й подружив дочку з царевичем. І хлопець як мотиль, вуса на п'ять миль на весілля був, мід-вино пив. А як упився й заснув, то молодий з молодією взяли ножиці й обтяли йому вуса.

— Хто його зна, — говорили — може збудитися та ще всіх нас тут тими вусищами схоче подусити.

Обтяли йому вуса й за брами міста кинули.

Збудився хлопець, вхопився за вуса й заплакав. Пішов до старого рубача й просить:

— Пригорни мене, добрий чоловіче, може я тобі ще прислужуся. Людам я зла не бажав, а вони мене скривдили.

— Що ж — каже рубач — оставай в мене. Що мені твої вуса! У тебе серце добре — а се мені головне.

І до сьогодні вони оба в лісі живуть, хліб жують і лихом нікого не згадують.

А. Т. Давидів.

Марія Конопнічка.

При муравлиську.

Що то так рушаєсь низько?

— То, дітоньки, муравлисько.

Чи ніхто з вас ще не знає,
Як народ той проживає?

О, це світик прецікавий!
Має свої важні справи,
Хоч дрібненький, та працює
Так, що й нас, людей, дивує.

Це муравлине гніздисько,
Майже все при пневи близько,
Щоб галуззя без клопоту
Крило їх у спеку й слоту.

Того міста всі дільниці,
Вулиці і камениці,
Всі мости, рови й дороги
Ставлять муравлі-небоги.

А якого там добра є!
Бо мурашка кожда дбає —
Чи чатиння, чи живицю,
Все несе в свою столицю!

Муравлі працюють раді,
Бо є всім — як є громаді, —
Зиск гнізда — загальні зиски —
То закони муравлиська.

Як вже місто процвітає,
То мурашка в світ рушає;
Ці при теплій ясній днині
Двигаютъ харчі на спині.

Другі в поті, без спочинку,
Переносять соломинку;
Треті хрущика, чи муху
Разом тягнуть, що є духу.

— І потягнуть? — Безперечно!
Впав би тут один безпечно
Й скоро опустив би крила —
Та громада — то є сила!

Ось, погляньте там на жучка!
Бє в остроги, горда штучка,
Так гуде, мов той музика,
Шия груба і велика!

Гляньте! Муравлині вої
Йдуть на люті січі-бої,
Йдуть столиці боронити,
Того жука покорити.

Всі йдуть простими рядами,
На переді з старшинами —
Вже ріжки вам наставляють;
— Горе, жучку, як спіймають!

Переклад з польського.

Розвязки загадок.

Число 1.

Складова загадка (1 точка).

1. Століття; 2. Вифлеєм; 3. Ясир; 4. Тризуб; 5. Восток; 6. Египет; 7. Чернець; 8. Історія; 9. Рукопис.

Цілість: СВЯТ-ВЕЧІР.

Загадка в орнаменті (2 точки).

1. Хор; 2. Ірмос; 3. Бриндзя; 4. Тростинка; 5. Литовці; 6. Корсо; 7. Соя.

Букви на місці хрестиків: ХРИСТОС РОДИВСЯ!

Святочна загадка (2 точки).

„КОЛЯДУЙТЕ НА РІДНУ ШКОЛУ!“

Географічна загадка (2 точки).

1. Ковотоп; 2. Ромодан; 3. Потиліч; 4. Городок; 5. Коломия; 6. Рогатин.

Магічний квадрат (1 точка).

1. Шлях; 2. Ліра; 3. Ярмо; 4. Хаос.

Загадочна візитівка (1 точка).

ДИРЕКТОР БАНКУ.

Назви міст (1 точка).

1. Канів; 2. Перекоп; 3. Букарешт; 4. Чортків.

Число 2.

Складова загадка (1 точка).

1. Йосиф; 2. Острів; 3. Рицар; 4. Дужий; 5. Альпи; 6. Ноти.

Цілість: ЙОРДАН.

Географічна загадка (2 точки).

1. Сагара; 2. Панама; 3. Канада; 4. Сагама; 5. Парана; 6. Самара.

Складова іст. загадка (2 точки).

1. Піпер; 2. Орлик; 3. Левенгавпт; 4. Тягня; 5. Апостол; 6. Войнаровський; 7. Аякс. — Цілість: ПОЛТАВА.

Які се слова (1 точка).

ШРАМ — МАРШ.

Загадочна візитівка (1 точка).

БУРЛАКА.

Число 3.

Складова загадка (1 точка).

1. КарлиК; 2. НікомУ; 3. ИссоП; 4. Жірі; 5. КадеТ; 6. УралЬ.

Цілість: КНИЖКУ КУПІТЬ!

Магічний квадрат (1 точка).

1. Ляма; 2. Явір; 3. Міра; 4. Араб.

Складова загадка (1 точка).

1. Гаґа; 2. Люди; 3. Чари; 4. Нога. — Цілість: ГАЛИЧИНА.

Загадочна візитівка (1 точка).

КОРПОРАНТ.

Назви міст (1 точка).

1. Могилів; 2. Городок; 3. Острог; 4. Дубно; 5. Галич; 6. Гайсин; 7. Черкаси; 8. Сосниця.

Число 4.

Складова загадка (1 точка).

1. Ластівка; 2. Екватор; 3. Самовар; 4. Ярмарок; 5. Урльоп; 6. Керниця; 7. Рабін; 8. Актор; 9. Іжак; 10. Нагайка; 11. Комета; 12. Антика. — Цілість: ЛЕСЯ УКРАЇНКА.

Історично-геометр. логіголовка (2 точки).

1. Ярослав; 2. Житомир; 3. Гелікон; 4. Архимед; 5. Естонія; 6. Вавилон.

Фігуральна загадка (1 точка).

Оса, іва, кір, сто, ода, мир, хто, лин, юна, сич.

Цілість: СВІТ ДИТИНИ.

Загадки (1 точка).

1. Хміль; 2. Човен; 3. Жук; 4. Дим.

Загадочна візитівка (2 точки).

ОДАРКА І ЯРУСЯ ЛАКУСТІВНІ.
(Укладачки загадочок у „Світику“).

Число 5.

Шифрована загадка (3 точки).

Як умру, то поковайте
Мене на могилі —
Серед степу широкого,
На Вкраїні милій.

Складова загадка (1 точка).

1. Балкан; 2. Острог; 3. Рустів; 4. Ірина; 5. Тернопіль; 6. Ева;
7. Самбір; 8. Яблоко; 9. Прут; 10. Ольга; 11. Бандура; 12. Олег;
13. Радість; 14. Езоп; 15. Тарас; 16. Евфрозія.

Цілість: БОРИТЕСЯ — ПОБОРЕТЕ!

Які це слова (1 точка). — ДРАБ — БАРД.

Загадочна візитівка (1 точка): КОРЕСПОНДЕНТ.

Число 6.

Прямолінійний ребус (1 точка).

Видавництво „Світ Дитини“ — Накладня Михайла Таранька.

Складова геогр. загадка (1 точка).

Воймінг, Арканзас, Шікаґо, Індіана, Небраска, Георгія, Тексас,
Оклаґома, Новий Йорк. — Цілість: ВАШІНІ ТОН.

Шифрована загадка (3 точки). — Передплачуйте „СВІТИК“.

Загадка (1 точка). — Мороз — Лід — Весна.

Число 7.

Складова іст. загадка (1 точка).

1. Мирович; 2. Апостол; 3. Зеленський; 4. Еней; 5. Петрик;
6. Абазин. — Цілість: МАЗЕПА.

Шаховий коник (2 точки).

Хай не кричуть чорні круки,
Хай лихі не виють пси,
І сичать в тернах гадюки —
Не спускай в неси́ли руки,
Палу серця не гаси!

ЧЕРКАСЕНКО.

Магічний квадрат (1 точка).

1. Угор; 2. Гора; 3. Орел; 4. Рало.

Число 8.

Складова загадка (1 точка).

1. СиноД; 2. ВічЕ; 3. ЯнтаР; 4. ТерпсіхорЕ; 5. ОстріВ.
Цілість: СВЯТО ДЕРЕВ.

Назви овочів (1 точка).

1. Вишня; 2. Афина; 3. Оріх; 4. Порічки; 5. Смородина; 6. Трускавка; 7. Дерен.

Творення нових слів (2 точки).

Стих. Осел, Сила, Нива, Арно. — Цілість: СОСНА.

Загадочні книги (2 точки).

1. Джонатан Свіфт: „ГУЛІВЕР У ЛІЛПУТІВ“.
2. Джонатан Свіфт: „ГУЛІВЕР У ВЕЛЕТНІВ“.

Число 9.**Ребус ч. 2** (1 точка).

У Києві на Подолі козаки гуляють.

Магічний квадрат (2 точки).

1. Апіс; 2. Пара; 3. Ірис; 4. Саси.

Загадка (1 точка). — Цвях у чоботі.**Загадки** (2 точки).

1. Мороз; 2. Птах; 3. Яйце; 4. Корова; 5. Осел; 6. Мак.

Загадочна візитівка (1 точка). — Редактор часопису.**Число 10.****Складова загадка** (1 точка).

1. БарнауЛ; 2. ОбличЕ; 3. ГеліотроП; 4. ДаруноК; 5. АфинИ; 6. НіжанковськийИ. — Цілість: БОГДАН ЛЕПКИЙ.

Шарада (2 точки).

Каня, карі, Мекка, ріка, няня, Мері. — Цілість: КА-МЕ-НЯ-РІ.

Загадка в квадраті (2 точки).

1. Сімович; 2. Рогатин; 3. Полтава; 4. Коломия; 5. Везувій; 6. Відгуки; 7. Грузини. — Цілість: СОЛОВКИ.

Загадочна візитівка (1 точка). — Пан учитель.**Число 11.****Ребус ч. 3.** (1 точка). — „Який пан — такий крам“.**Складова загадка** (1 точка).

1. Вертеп; 2. Индиго; 3. Рекурс; 4. Идол; 5. Верді; 6. Натопн; 7. Арсенал; 8. Йота; 9. Тестамент; 10. Етикету.

Цілість: ВИРІВНАЙТЕ ПОСЛАПЛАТУ!

Дивна вивіска склепова (3 точки).

1. Книгарня Наукового Товариства ім. Шевченка.

2. „КОБЗАР“ — Тараса Шевченка.

3. „Учітеся брати мої, думайте, читайте“.

Назви міст (1 точка).

1. Київ; 2. Львів; 3. Косів; 4. Стрий; 5. Гусятин; 6. Надвірна; 7. Заставна (на Буковині); 8. Миколаїв.

Всі загадки дають до розвязки 70 пунктів. Премії за надіслані розвязки одержують ті, що здобули найменше 50 пунктів, се є 70% усіх пунктів.

ВЛУЧНІ РОЗВ'ЯЗКИ (в пунктах) надіслали: Левицький Борис 65, Ластівка Олесь 59, Костюк Дарця 55, Палюк Микола 54, Березовський Любомир 52, Гураль Ромцьо 52, Чорнега Дizio 46, Збудовскі Ірка і Мирон 42, Безпальківна Оріса 41, Прокопів Тарас 40, Лаврівський Володимир 39, Криса Володимир 58, Кузьмович Галя і Даруся 38, Кужиль Олег 50, Лунівна Зірка 38, Соневицький Леонід 38, Кальба Ігор 36, Змрочок Зеньо 36, Шевчик Любка 35, Івантишин Зенька 34, Крупський Адріан 60, Дідченко Ростислав 32, Сікора Юрко 31, Кипріяні Богдан 57, Вільчанська Любомира 30, Шкільник Оля 28, Бачинський Юра 27, Скопляк Модест 22, Вовк Анатоль 29, Лишак Богдан 19, Павлюх Левцьо 14, Тарнавська Яруся 14, Флонт Олег 12, Декайлівні Оленка і Одар. 14, Канда Дозя 8, Ключас Александер 8, Угрин Святослав 8, Лакустівні Одарка і Яруся 7, Черняківні Ярослава і Любка 7, Донат Ірина 6, Кобилко Катруся 6, Ксьонжек Теодора 6, Рижій Орест 6, Шевців Ярослав Богдан 6, Яремський Сергій 6, Гоянюківна Ліда 5, Кущкевич

Ірина 5, Скавінський Юльцьо 5, Ласка Стефця 4, Горисковська Ніна 2, Заячківська Галя 2.

Премії книжкові одержали: Ластівка Олесь, Левицький Борис, Костюк Дарця, Палюк Микола, Березовський Любомир, Гураль Ромцьо, Кужиль Олег, Кипріяні Богдан, Крупський Адріан і Криса Володимир.

Премії висилаються рівночасно поштою під опаскою.

ПЕРЕПИСКА З ЧИТАЧАМИ.**ЛИСТИК ДО ВСІХ ЧИТАЧІВ.**

Отсим числом закінчую свій XIII річник і їду „на вакації“. Щоби вволити бажанню великої більшості моїх любих Приятельок і Приятелів, повертаю від 1 вересня ц. р. до попереднього книжкового формату, в яким уже буду постійно появлятися. Буду мати також „барвну“ сорочечку. Від 1 вересня виходити буду даліше 2 рази на місяць і буду річно появлятися в 20 числах. В вересневім числі подам точний опис свого майбутнього вигляду, Тому жду від усіх Вас докладних побажань та проєктів, які буду старатися по можности ввести в життя, щоби всіх Вас, мої любенькі читачі, вдоволити. Отже всі нехай дадуть мені в листиках свої побажання й замітки.

При тій нагоді прошу всіх тих, що одержали з 11 числом виповнені бланкети чекові — нехай пришлють ними виказані кврти — бо це їхня залегла „посліплата“ по концє червня ц. р.

А тепер бажаю всім Вам як наймилішого проведеного цього річних вакацій! А коли з новим шкільним роком стрінемося знова — то сподіюся найти в Вас ту саму любов і довіря, яку я собі в Ваших серденьках зєднав і ту саму (а може ще й збільшену) піддержку якої досі від Вас дізнавав.

Отже до милого побачення дня 1 вересня ц. р.

Ваш

„СВІТИК“.

ЖЕРТВИ.

На пресовий фонд: Всеч. о. Дмитро Кубаєвич з Хоросткова 5 зол.

НОВІ КНИЖЕЧКИ

що вийшли накладом „Світа Дитини“:

Вільшенко Я.: Івась і Гануся (драма)	1:00	зл.
Гоголь М.: Загублена грамота	0:40	”
Дончак Т.: Казка про дивного змія	0:50	”
Лотоцький Л.: Сила молитви	0:40	”
Лотоцький А.: Відкриття Канади	0:40	”
Погідний М.: Казка про боярина	0:50	”
Свіфт Дж.: Іулівер у Лапутів	1:30	”
Чмелик О.: Віршована Азбука	0:50	”

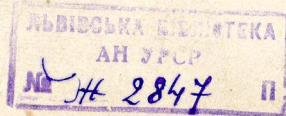
Замовляйте ті книжечки на час вакацій!

Умови передплати: В краю річно 10 зл., квартално 3 зл., місячно 1 зл. Ціна числа 50 сотиків. — Для Америки 1:50 дол — Для Канади 2 дол. канадійські. — Для Чехословаччини 50 Кч. — Для Румунії 240 лейв.

Редакція і Адміністрація: Львів, ул. Зіморовича ч. 3.

Видає і за редакцію відповідає: Михайло Таранько.

З друкарні ОО. Васильян у Жовкві.

1p80k

ПРОВЕРЕНО
С/О. 19 87

2847

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА
у Львові.

III
П-12526
1932-1-12